

TARİH - DEVRİM - SOSYALİZM

AÇIKLAMA

TEZ

- İNSANLIĞIN BAŞINDAN GEÇENLER
- TARİH VE ÜRETİCİ GÜÇLER
- TARİHSEL DEVRİM - SOSYAL DEVRİM
- İKİ ÇEŞİT TARİHSEL DEVRİM
- TARİH, "TEKERRÜR" MÜDÜR?
- BARBARLIK: SOSYAL GELENEK-AKSİYON

BİRİNCİ KİTAP GENEL PRENSİPLER

BÖLÜM:I TARİHSEL DEVRİMİN TARİHÇESİ

I - DÜNYANIN SONU

II - DÜNYANIN İNSANÜSTÜ GİDİŞİ

- A - YUNANLILARDA
- B - İSLÂMLIKTA
- C- BATI KAPİTALİZMİNDE
- D - İSLÂM RÖNESANSINDA REALİZM

III - DÜNYANIN İNSANCIL GİDİŞİ

- A - BURJUVA DEVRİMİ
- B - TARİHSEL MADDECİLİK VE DEVRİM
- C - TARİHSEL DEVRİM PROBLEMİ

IV. - TARİHSEL MADDECİLİKTEN SONRASI

- A - TARİHSEL DEVRİM VE İRKÇİLİK
- B- TARİHSEL DEVRİM VE SÖZDE DİNCİLİK
- C - UZMAN DİYALEKTİK
- D - TARİHSEL DEVRİM VE SOSYALİST TARİHÇİ
- E - TARİH FİLOZOFU
- F- DOĞMATİK MARKSİST

BÖLÜM: II TARİHTE METOD

I - GENEL OLARAK

- A) TASNİF BİLİMİ TARİH
- B) KLÂSİK TARİH METODU
- C) ORJİNAL TARİH METODU

II - ÖZEL OLARAK

- A) BARBAR, NEDEN ÖNEMSENMEZ?
- B) BARBARIN İNSAN DEĞERİ
- C) BARBARIN TARİH DEĞERİ
- D) TARİHSEL DEVRİM

TARİHTE: AÇIKLAMA VE DEĞİŞTİRİM

BÖLÜM: III TARİHTE KANUN

- A- KİŞİ DİLEĞİ - TARİH GİDİŞİ
- B - İKİ ZIT TARİH ANLAYIŞI
- C) "KİŞİ"İNİN TEK BAŞINA VAROLUŞU
- D) KİŞİNİN FİKİRLERİ (ZİHİN ŞEMALARI)
- E - KİŞİNİN "RUH" U (VİSİYON = ERMİŞLİK)
- F - KİŞİNİN KİŞİ İLE KARŞILAŞMASI (TESADÜF)
- G - DARVİNİZMİN MUŞTULAYICISI İSLÂM MARKSI

I. KİTABIN REFERANSLARI

AÇIKLAMA

Compte de Gobineau şöyle diyor:

"Medeniyetlerin düşmesi, bütün tarih hadiselerinin hem en göze çarpanı, ve hem de en kapkaranlık olanıdır. Zekâ ve ruhu ürküten bu felâket, eli altında öylesine muazzam ve öylesine esrarengiz birşey saklar ki, düşünücü onu gözden geçirip inceler, onun sırrı çevresinde dönüp dolaşırken bir türlü yorulmak bilmez." (C. de Gobineau: "İntroduction â l'Essai sur l'inegalite des races humaines". s. 35, Paris.)

Araştırmamızın konusu budur: **Medeniyetlerin kuruluş ve yıkılış kanunları!..**

Medeniyet kuruldu kurulalı insanlığı en çok düşündüren ve heyecandıran problem budur. Tarihin en büyük destanları o problem için yakılmıştır; en büyük dinler ve inançlar o problem üzerine kurulmuştur. Bugün de aynı problem bizi gerek teori, gerekse pratikçe sanıldığından çok ilgilendirmektedir.

1- TEORİ BAKIMINDAN: Medeniyetlerin doğup büyüdüktan sonra mutlak yıkılmaları kaçınılmaz bir alın yazısı ise, bugün yaşadığımız çağdaş medeniyet de er, geç yıkılacak mıdır?.. Demek araştırmamız, dünkü insanlık gidişini aydınlatmak için olduğu kadar, bugünkü ve yarınki alın yazımızı aydınlatmak uğrunda dahi, açıklanması gereken hem "**muazzam**", hem "**esrarengiz**" bir kördüğümdür.

Burada kerametli ulu kişilerin "KEHANET"leri konu değildir. Her gerçek bilimde olayların gidiş kanunları izlenince varılacak sonuçlar önceden görülebilir. 18. yüzyıl ortasına gelinceyedeğin, Grek ve İslâm Tarihçilerinin "KAOS" ve "KIYAMET" görüşleri kaçınılmazdı: İnsanlık ne kadar yüksek bir **madde** medeniyetine, **bilgi** yücelişine ererse, o kadar daha büyük ve korkunç bir **s o n** yıkılışla karşılaşmaktan kurtulamazdı; yâni "**TARİHSEL DEVRİM**" İnsanlığın alınyasısı idi. Çünkü sosyal **kollektif aksiyon** (Teknik-Coğrafya- Tarih) şartları yüzünden gerekli ÖRGÜT ve BİLİNÇ ile işleyememeye mahkûmdu.

En az 300 yıldanberi **Tarihsel Devrim** (Bir medeniyetin körü körüne ve toptan yıkılması) gidişi durmuştur. Modern İngiliz devrimiyle birlikte, insanlık bir aşama daha hayvanlıktan kesince kurtulmuş: **SOSYAL DEVRİMLER** (Bir medeniyet yıkılacağına, bir **sosyal sınıf tehakkümünün** yıkılıp gitmesi) çağı açılmıştır. Sosyal kollektif aksiyon gücü bu yönde yarım veya tüm ÖRGÜTLENMEYE ve BİLİNCE ulaşmıştır. Gobineau kontlarının yahut mister Toynbee'lerin yeryüzünde ötmesini bekledikleri baykuşlar **ötemeyeceklerdir**. Emperyalizmin medeniyeti yıkacak sanılan iki korkunç Cihan Savaşı tersini ispatlamakla sonuçlanmıştır. **Modern Sosyal aksiyonun** gidişini ve insan **bilincini** (Tarihsel Devrimler patlatarak), kadim kapalı Hint ve Çin medeniyetlerinde görülen SOSYAL KASTLAŞMALAR biçiminde "1000 YIL" **dondurabileceğini** uman faşizm bir kaç 10 yıllık zorbalığının kefarecini, kendi kendisini fareler gibi bodrumlarda yakmakla ödemiştir. 19 uncu yüzyılkâri çakaralmaz **zırhlı** ve **savaşçıl** gösterilerle, yahut namuslu insanlar önünde hapisane külhanbeyilerinin ikide bir sustalı çakısını düşürmesini andıran) "**İhtilâl**" ve **asker** çıkartmalarla bir üçüncü Cihan Savaşı da patlatılsa, **Çağdaş uygarlık** yıkılamıyacaktır. Tarihsel Devrimler çağı en az 300 yıldanberi kesince gömülmüştür.

2 - PRATİK BAKIMINDAN: 19 uncu yüzyıl ortasına gelinceyedek medeniyetlerin yıkılışları hep **insanüstü** bir güce bağlandı. Bugün insan münasebetleri ve toplum olayları içinde her türlü insanüstü inançlar medeniyet Tarihindeki yıkılış ve kuruluşların yorumları ardına pusu kurmuşlardır. Demek hiç değilse düşünce alanında olsun: İnsan kültürünü tepesi taklak dolaşma durumundan kesinlikle kurtarmanın ve batıl itikatlar boyunduruğunu kırmanın yolu, ister istemez böyle bir araştırmadan geçebilir.

GERİ KALMIŞ toplumlar bakımından konu büsbütün düşünür başları çatlatıcıdır.

1- GENEL OLARAK: Geri ülkeler Tarihleri, neresinde Batı ve Ortaçağı tarihinden başkadır? Niçin, Uzak Doğu'da Japonya 30 yılda bir ültramodern kapitalizme ulaştığı hâlde Türkiye gibiler 300 yıldır yerinde sayıyorlar? Japonya nasıl Batı Emperyalizmiyle atbaşı birlik giderken, aynı Uzak Doğu'nun Çinhindi gibiler hemen aynı sosyal yapılarına rağmen sömürgeleşmişler? ve ilh., ve ilh...

2 - ÖZEL OLARAK: Geri ülkelerin hemen hemen değişmeden kalmış üretim temelleri: **Toprak düzenimiz** neresinde kör düğüm olmuştur? Niçin **Coğrafya, İnsan, Tarih** çeşitlilikleri ortamında aynı **Tefeci-Bezirgân** ilişkilerin yücelttiği üstyapılar, ulusları "**Lâl'ü epkem**" bırakan lânetlenmiş birer **Bâbil Kulesi** olmuşlardır? Yüzyıllar boyu batağa saplanmışça gelişmemenin günahı **yalnızca Yabancı** etkilere yüklenip iç yapılar, kamuflajlı gösterilerle tabulaştırıldıkça, nasıl en parlak **DIŞ ZAFERler**, sürekli iç bozgunlarla sonuçlanmıştır? ve ilh... ve ilh...

Bütün bu ve benzeri: **Ekonomik, sosyal politik, bilimsel filozofsal, ahlâksal,dinsel** ve ilh. problemler, yakıştırma yorumlarla değil, ancak **TARİHİN GERÇEKLİĞİ** düzeyinde yeni çözüm yolları bulabilir. Sunulan **TEZ** duvarcının çektiği bir ipucu olmaktan başka iddia gütmmez.Yapıyı bütün okurların elbirliği kuracaktır. Onun için, okurdan: Tezin hiç değilse yayınlanabilen **bütününü**, en azından **sonunadek** araştırmacı **sabırı** ile ve alışılmadık, bir etüd yaparca inceleyip **eleştirmesini** çok rica edeceğiz.

Salacak:1-5-1965 **Dr. Hikmet Kıvılcımlı**

TEZ

Araştırmanın alanı **Antika** (Batı dilinde bir "**ANCIEN**" sözcüğü vardır; onun halkımızca kullanılan karşılığı "**KADİM**"dir. Bir de "**ANTIQUE**" sözcüğü vardır: Halk ona "**ANTİKA**" der. Değiştirmeye aklımız özense de hakkımız yoktur.) **Tarih:** I. Ö. (İsâdan önce) 4-5 bin yıllarında başlar, İ.S. (İsa'nın doğumundan sonra) 14'üncü yüzyılda biter. Bu alanda araştırılan başlıca **konu:** Altı yedi bin yıldır, insanı umutsuzluğa düşüren bir saat intizamı ile boyuna "**Tekerrür**" eden medeniyet "Yıkılış" ve "Yeniden kuruluş"larıdır.

Böyle bir araştırma neden önemli oldu? Bugünkü Türkiye'yi anlamak için, onun, dün içinden çıktığı (daha doğrusu bir türlü içinden çıkamadığı) Osmanlı Tarihine inmek gerekti. Osmanlı Tarihinin maddesine girince, onun İslâm medeniyetinde bir "**R ö n e s a n s**" olduğu belirdi. İslâm Medeniyeti: Tıpkı Grek ve Roma Medeniyetleri gibi **Kent'ten (Cite'den)** çıkmış Antika (kadim) medeniyetlerden biriydi. İlk Sümer öncesinden (Protosümerlerden) İslâm medeniyetine gelinceyedeğin sıralanan antika medeniyetlerin hepsi de: Hem birbirlerinin aynı, hem birbirlerinin gayrı olarak birbirlerinden çıkagelirlerken, hep aynı gidişi (proseyi) gösteriyorlar ve bir tek kanuna uyuyorlardı. .

Günümüzedeğin uzanmış bütün problemlerin: Sebep-netice zincirlemesiyle nasıl ta protosümerleredek dayanıp çıktığı dupduru anlaşılmadıkça, hiçbir **somut** (konkret) Tarih olayı gereği gibi aydınlanamıyordu.

İNSANLIĞIN BAŞINDAN GEÇENLER

Açık anlaşılmak için alfabeden başlayalım.

A - Tümüyle insanlığın başından geçenler, iki büyük çağa ayrılıyor:

1) Tarih öncesi (Prehistoire): Medeniyetten önceki çağlar. Bu bölüme **Yazısız Tarih** adını da verebiliriz.

2) **Tarih** (Histoire) medeniyetten sonraki çağlar. Bu iki çağın aralığına **Protohistoire** (Öntarih) diye bir geçit koyanlar da vardır.

Gerek **Tarihöncesi** ve gerekse **Tarih** üzerine dağlar gibi bilim malzemesi ve belgeler yığılmıştır. Fakat,Tarihöncesinden Tarihe **g e ç i ş**'in ana kanunları; **s o y u t** (abstrait) sosyoloji bakımından az çok bilinmesine rağmen, **somut** olan Tarih bakımından yeterince aydınlanmış sayılamaz.

B - Sırf medeniyetleri anlatan **Tarih**, daha doğrusu Yazılı Tarih deyince, o da iki büyük bölüğe ayrılıyor:

1) **Antika Tarih** (Kadim Tarih): Protosümerlerden Batı Roma'nın yıkılışına dek

sıralanan "**Medeniyetler**"i konu edinir.

2) **Modern Tarih**: Batı Ortaçağ'ının bitişinden, günümüzde dek uzayan bir tek çeşit "**Kapitalist Medeniyet**"ini (Batıda "Burjuva" denilen işveren medeniyetini) konu edinir.

Bu iki medeniyet tarihleri aralığına da bir Modern "**Ortaçağ**" konuluyor.

Gerek Antika Tarih, gerek Modern Tarih ve Ortaçağ üzerine dağlâr gibi bilim malzemeleri ve belgeler yığılmıştır. Fakat, Antika Tarihten Modern Tarihe geçişin, **soyut** sosyoloji bakımından izahı biryana bırakılırsa, **somut** Tarih bakımından anakanunları yeterince aydınlanmış sayılamaz.

C - **Antika Tarihe** (Histoire de l'Antiquite'ye) gelince, asıl konumuz odur. Orda bir tek değil, birçok "**m e d e n i y e t**" sayılır. Hattâ, her tarihçinin kendi anlayışına göre bu sayı değişir durur. Birbirlerinden hayvan neveleri gibi ayrı tutulan antika medeniyet tiplerinden beheri üzerine dağlar gibi bilgi malzemesi ve belgeler yığılmıştır. Ama bu medeniyetlerin birisinden ötekisine geçişlerindeki ana kanunları bulmak şöyle dursun, aralarında herhangi bir geçit bulunup bulunmadığı bile yeterince aydınlanmış sayılamaz.

Tek sözle: İnsanlığın **belirli** (determine) bir çağ içinde başından geçenler üzerine oldukça büyük ve aydınlık bilgilerimiz var. Fakat o çağların birinden ötekisine GEÇİŞ kanunları üzerine gereği gibi aydınlanmış olmaktan uzağız. (Bundan sonra gelen bölümlerde, nasıl uzak olduğumuzu kısaca anlatacağız.) Neden uzağız? Belki, o geçiş çağları üzerine elde pek az malzeme ve belge bulunması karanlığa sebep gösterilecek. Malzeme ve belge kıtlığı neden ileri geliyor? Bu soruya verilecek en basit teknik karşılık bile, bizi ansızın üzerinde durulacak konuyla yüzyüze getiriyor: Geçiş konakları üzerine malzeme ve belgelerin az bulunuşu, **YAZI**'ya dayanarak yükselmiş medeniyetin, **YAZISIZ** (Antika kutsallıkların deyimiyle: "**KİTAPSIZ**") barbar insanlarca alaşağı edilmiş bulunmasından ileri gelir. ("**BARBAR**" ve "**BARBARLIK**"deyimlerinin ne olduğunu ilk ve basit biçimde, lûgat bakımından açıklayalım. Yunanca'da "**BARBAROS**" sözcüğü "**YABANCI**" anlamına gelir. (Bizim ünlü Barbaros da, kimi frenkçe bilenlerin yakıştırdıkları gibi "**Kızıl Sakal**" değil, yabancı demektir.) Sokrates, der ki: "İspartalılara Helenlerden, çok kere de Barbarlardan altın, gümüş akıyor." Buradaki "barbarlar" Perslerdir. Sokrates "Barbar" dediği Perslerin medeniyetlerini övmek için şunu göze batırır: "İspartalıların zenginliği Helenlerinkine göre büyükse, Perslerinkine göre hiçtir" (Etlâton: **Alkibyades**, s. 48, 49). Demek, Yunanlılar kendilerinden çok zengin ve üstün bir medeniyetin insanlarına "Barbar" diyorlardı. Bu kitapta kullandığımız "**Barbar**" sözcüğünün "**Yabancı**" anlamıyla hiçbir ilişkisi yoktur.

Bugün Batılılar, beğenmedikleri uluslara sövmek için "Barbar" diyorlar. Bu kitapta öyle pejoratif (kötüleyici) anlama gelecek "**Barbar**" sözcüğü de akıldan geçemez.

"**Barbar**" sırf bilimsel sosyal anlamda kullanılabilir. Amerikalı Morgan, medeniyetten önceki Toplumda iki sosyal çağ ayırır: Birincisi **VAHŞET**, ikincisi **BARBARLIK** çağıdır. Yeryüzünde, ilk medeniyet doğarken Vahşet çağını yaşayan toplum kalmamıştır. Bütün dünyayı kaplayan insanlar: (Aşağı - Orta - Yukarı) olmak üzere üç konağa ayrılan BARBAR toplumlardır. Bizim bu kitapta söylediğimiz barbarlık, o medeniyetten önceki insanlığın geçirdiği hayat biçimidir. İnsan olarak barbar medeniden çok üstündür: Çünkü yalan, korku ve eşitsizlik bilmez. **Medenî**: Birbirinden ödü kopan, eşitlik bilmeyen, yalansız konuşmayan insandır. Bu bakımdan Tarihte bir ulusa Barbar derken, insan olarak onu, medenilerden çok üstün karakterli buluyoruz. Ve, göreceğiz, gerçekte de: Medeniler her zaman barbarlardan çok daha gaddar, zâlim, müstebit alçak, yırtıcı, yıkıcı insanlardır. İlkel de olsa **sosyalist** bir toplum olan barbarlığın insanı ise yiğit, cömert, toleranslı, Frenklerin **Şövalye**, Arapların **Gaazi**, Türklerin **Alp** dedikleri temiz ülkücü kişilerdendir. Bunu böyle bilelim. Yanlış anlaşılmasın.

O zaman, geçiş konaklarının karanlığında yalnız bir Kantite (Kemmiyet):

Malzeme ve belge azlığı değil, ayrı bir kalite (Keyfiyet) başkalığının da yattığını sezeriz.

Konumuz, o niceliği güden, bir çağdan öbürüne geçiş kanunlarını araştırmaktır.

TARİH VE ÜRETİCİ GÜÇLER

Klasik Tarih, metafizik metodu yüzünden: Her çağın yalnız örnek yanını ele almıştır; doğuş ve ölüş anlarını yeterince önemsememiştir. **Diyalektik** metodlu klasik Tarihsel maddecilik: Hangi çağda olursa olsun, insan Toplumunun, genel olarak ve **s o n** duruşmada, "**ÜRETİCİ GÜÇLER**"le hareket ettiğini göstermiştir. Amâ, özellikle her çağda ve hele bir çağdan ötekine geçiş konağı içinde, o yere ve zamana göre **somut** olarak hangi "Üretici Güçler" in ayrı ayrı nasıl rol oynadıklarını araştırma ve bulma yetkisini, artık **F e 1 s e f e** yerine yalnız ve ancak olaylara dayanan sırf **Bilim**'e ismarlamıştır.

Üretici Güçleri başlıca dört bölüme ayırabiliriz:

1- **TEKNİK**: Toplumun tabiatle güreşinde kullandığı cansız araçlar ve kullanımları. Aygıtlar, avadanlıklar (âletler, cihazlar) ve metodlar (usuller).

2 - **COĞRAFYA**: Toplumu doğrudan doğruya **dışarıdan**, daha doğrusu **mekân içinde** çevreleyen maddî ortam. İklim, Tabiat, v.s.

3 - **TARİH**: Toplumu doğrudan doğruya **içeriden**, daha doğrusu **zaman içinde** çevreleyen **manevî** ortam. Gelenek, görenek kalıntıları, v.s.

4 - **İNSAN**: Toplumun gerek dış-maddî ortamını, gerek içmanevî ortamını teknik-aracıyla işleyen **Kollektif Aksiyon (Topluca Eylem)**, Zor ve şiddet anlamlı "**Güç**", v.s.

Sosyoloji bakımından yukarıki dört ÜRETİCİ GÜÇLER dalından yalnız birisini, **TEKNİK** üretici gücü ele almak mümkündür; soyutlaştırılmış (tecrit edilmiş) sosyal olaylar hiç değilse bir kerteyedek teknikle aydınlatılabilir. Hele modern çağda teknik olağanüstü gelişkin olduğundan, öteki üç grup üretici güçler belirli süre için değişmez sayılırsa, yalnız başına Teknik üretici güçler, sosyal olayların gidişinde jalon (yol gösterici sırık) rolünü oynayabilir.

Tarih bakımından Teknikle birlikte, (Coğrafya-Tarih-İnsan) sözcükleriyle özetlediğimiz öteki üç üretici güç de ele alınmadıkça yeterli aydınlığa kavuşulamaz. Çünkü Tarih son derece somut bir konudur. Robenson masalındaki gibi tek başına kalmış uyduruk insanın değil, gerçek insanın eylemidir. Gerçek insan: Hem TOPLUM YARATICISIDIR, hem TOPLUM YARATICISI'dır. Tarih, o gerçek insanın: Belirli geçmişinden kalma **gelenek, göreneklerle**, içinde yaşadığı belirli **coğrafya** ve iklim şartlarına göre, belirli bir **teknîğe** ve metoda dayanarak yaptığı yaşama güreşinde, gene belirli bir seviyeye ulaşmış **Kolektif aksiyonundan** doğar ve gelişir. Tarihte herşeye can veren bu kolektif aksiyondur.

Onun için, araştırmamız **SOMUT TARİH** olduğu ölçüde, insan aksiyonunu manivelâ gücüyle on kat, yüz kat, ve ilh. büyüten **üretici tekniği** elbet başta tutacaktır. Ama, hele Antika Tarih Toplumunda yalnız başına teknik, insanı umutsuzluğa düşürecek kadar yavaş gelişmiştir. Buna karşılık: Her toplumun içinden çıktığı Tarih **gelenek-görenekleri**, içine girdiği **Coğrafya** etki-tepkileri altında gösterilmiş. İnsanca **kollektif aksiyon** Teknikten hızlı davranmıştır denilebilir. Onun için, özellikle antika Tarihte, dört küme üretici güçlerin dördünü birden hesaba katmak gerekir. Yalnız teknik, olayların tümüyle aydınlanmasını değil, şemalaştırılmasını bile yapmaya yetemez.

Modern Toplumda Teknik: Maddî coğrafya ve Manevî Tarih üretici güçlerini öylesine kökten ve kolaylıkla havaya uçurabiliyor ki, Toplum hareketinde yalnız Teknikle kolektif aksiyon karşı karşıya kalmış gibidir. Gene de, hangi toplum biçiminde olursa olsun insan: 1- Kendinden önce gelmiş, geçmiş kuşaklardan arta kalan **gelenek-göreneklere** göre, 2-İçinde bulunduğu **coğrafya ortamına** göre, 3

- Elinde tuttuğu **Tekniğe** göre bir **kollektif aksiyon** başarır. Tümüyle insanlığa, dört başlı üretici güçler içinde Teknik: En son duruşmada ağır basmıştır. Ama, Antika Tarihte her belirli medeniyet için: Kollektif aksiyon üretici gücü azaldığı zaman, Coğrafya üretici gücü durmuş, görenek ve geleneğin üretici gücü dağılmış, Teknik gerilemiştir. Böyle bir Medeniyet karşısında: Tekniği daha güçlü olmasa bile yeni bir coğrafya üretici gücünü temsil eden gelenek-görenek ve Kollektif aksiyon güçleri daha üstün olan geri bir barbar toplum, kolayca zafer kazanmıştır.

TARİHSEL DEVRİM - SOSYAL DEVRİM

Başlıca konumuz olan Tarihin büyük **GEÇİT** konaklarında, tek **vurucu güç** barbarların Tarihöncesi Toplumundan aldıkları sosyal gelenek-görenekli üstün kolektif aksiyonlarıdır. Medeniyet doğarken, yeryüzünde bilimsel anlamıyla VAHŞET toplumu kalmamış gibidir. Dünya en az **çömlekçilik** (balçığı pişirme) zanaatini keşfetmiş **Aşağı Barbarlar**'dan yukarıya doğru; **Orta Barbarlar** ve **Yukarı Barbarlar** ile kaplanmıştır. En ilk Gelenekler ve Mitolojiler (masalbilimler) gibi Berose ve Herodot Tarihleri de, Etnoloji (ırkbilimi) ve Arkeoloji (eskieserler bilimi) araştırmaları da bunu açıklıyor.

Antika Tarih: Irak'ta Protosümerlerden, Mısır'da Predinastik Toplumlardan Modern çağa gelinceye değin, belirli Coğrafya ve Tarih üretici güçlerinden hız alan **barbar** yığınlarının, nöbet sırası düşdükçe **medeniyete** geçişleri tarihidir. Bir medeniyetten ötekine geçişler: Yeni ve taze (Coğrafya-Tarih-Kollektif aksiyon) üretici güçleriyle eşikte bekliyen bir barbar Toplumun Antika Tarihe girişinden başka birşey değildirler.

Antika medeniyetin kendi içinde, - Modern medeniyette görülene benzeyen - bir "**SOSYAL DEVRİM**" imkânsızdır. Yeni bir sosyal sınıf, eski gerici sosyal sınıfı devirip medeniyeti kurtaracak durumda kollektif aksiyon gücü sağlıyamaz. O zaman eskimiş medeniyetin üretici güçlerini boğan üretim münasebetlerini kökünden kazıyacak barbar yığınları akına başlar. Barbarlar, Tariöncesinin en sağlam ilkel sosyalist (**Gelenek-Görenek ve Kollektif aksiyon**) üretici güçlerini harekete geçirirler. Eskimiş medeniyette en az bulunan şeyse özellikle o güçlerdir. Onun için eski medeniyet dayanamayıp, inanılmaz çabuklukla yıkılır. Bu da bir devrimdir, ama, Sosyal Devrimin zıddına eski medeniyeti kurtaracağı yerde yokettiği için, ona: **TARİHSEL DEVRİM** adı verilebilir.

Üretici güçlerden ikisi (**Teknik-Coğrafya**) **MADDE**ye, ikisi (**Tarih-Kollektif Aksiyon**) **İNSAN**a dayanır. Eskimiş medeniyetin insan üstüne çullandırdığı baskı onu, üretici güç keyfiyeti bakımından olumlu gelenek-görenekleri Kollektif aksiyondan yoksun edince Medeniyet taze insan gücünü dışarıdan, Barbarlardan sağlamaya kalkışır. Aylıklı barbar asker, Medeniyet kalesini **içinden** yıkmaya başlar. O zaman Teknik üretici güçler, dolambaçlı yoldan, **dışarıdan** rol oynarlar. Çünkü daha önce Medeniyet: Ham madde kaynaklarını işletir ve ticaret münasebetlerini geliştirirken, teknik üretici güçlerin bir kolunu Barbarlar içine atmıştır. Teknik üretici güçler şimdi, o dışardaki kolu ile, içinden düzelmesi imkânsız olan eski medeniyeti yıkarak insanlık için yeni bir medeniyetin kuruluşunu sağlar. Onun için Tarihsel Devrim medeniyetlerin sonu değil, bir çökkün medeniyetin **sonu** doğacak bir medeniyetin de **başlangıcı** olur. Böylece en son duruşmada kesin hükmü gene **maddî üretici güçler** (Teknik, elverişli Coğrafya) vermiş olur.

Demek Tarihsel Devrimle insanlık durmaz, hızalmak için gerileyip atlar. Bu atlayış, çöken medeniyetin, Barbarlık içine attığı maddî üretici güç kollarının çeşidine göre çeşitli sonuçlar verir.

İKİ ÇEŞİT TARİHSEL DEVRİM

Antika Tarihte görülen o yaman, korkunç ve inanılmaz Devrimler başlıca iki tipe girerler:

A - BİRİNCİ ÇEŞİT TARİHSEL DEVRİM

Tarihsel Devrimi yapan Barbarlar,1) Yeni **Coğrafya** ve **Teknik** üretici güçlerine gebe bir ülkede yaşayan; 2) **Yukarı Barbarlık Konağı** seviyesine değin yükselmiş **KENT** (Cite)den çıkan barbarlar ise: Eski yıkılmış medeniyetin yerine yepyeni bir **orijinal medeniyet** kurarlar. Çünkü içinden çıktıkları **ülke** maddî üretici güçlere (Coğrafya ve Teknik üretici güçlerine) gelişim sağlar. İçinden çıktıkları **Kent** ise: Hem **Tarım** (Ziraat) ölçüsünde yüksek teknikli ve iş bölümlü bir ekonomi temeli sağlamıştır; hem de yeni bir kültür ve **üstyapı** için gereken zenginlikte **kurum** ve **kurallar** kazandırmıştır. Yıktıkları eski medeniyetin temellerinde: Eski üretim münasebetlerinin boğduğu, duralattığı, gerilettiği **üretici güçleri** kolaylıkla serbest bıraktıkları gibi, kendi geldikleri Coğrafyanın üretici güçlerini de eskilerine aşılıyarak daha ileri Teknik üretici güçlerin doğmasına kapı açarlar. Çöken medeniyetin üstyapı kurum ve kurallarını kendi Kentlerinin kurum ve kurallarından aşağı buldukları için, onları hiçe sayar veya alt duruma sokarlar.

Yukarı barbarlar: Yıktıkları medeniyetinkinden daha ileri üretim münasebetleri kurabildikleri için ve yıktıkları medeniyetin kurum ve kuralları yerine kendi Kentlerinin kurum ve kurallarını dayatacak güçte buldukları için, hem çöken medeniyetten daha ileri hem de bambaşka çeşitten **orijinal** yeni bir medeniyet yaratmış olurlar.

B- İKİNCİ ÇEŞİT TARİHSEL DEVRİM **Tarihsel Devrimi yapan barbarlar**: 1)

Yeni Coğrafya ve Teknik üretici güçlerine gebe olmayan bir ülkede yaşayan, 2) **Orta Barbarlık Konağı** seviyesinden yukarı çıkamamış Sürücü **Çoban** barbarlarsa, yıktıkları medeniyetin yerine orijinal bir medeniyet kuramazlar. Çünkü, içinden çıktıkları ülke, yeni üretici güçler (Coğrafya ve teknik üretici güçler) sağlayamaz. İçinden geldikleri Toplum, her Antika Medeniyetin üretim temeli olan **Tarım** ekonomisine ulaşamamıştır. Kendi göçebe kurum ve kuralları da, yüksek teknikli ve iş- bölümlü medenî ekonomi temeli üzerinde gelişkin üstyapı münasebetlerine çekidüzen verebilecek yeterlikte değildirler. Ne yeni bir Coğrafya, ne yeni bir Teknik üretici gücü şentezleştirecek durumda değildirler. Bütün becerileri: Göçebe gidiş gelişlerine en uygun ideal Ticaret **kervancılığıdır**. Ama, Ticaret yapabilmek için gerekli bol ürün veren yüksek üretim kendilerinde yoktur.

O yüzden, ister istemez içine girdikleri çökkün medeniyetin, gerek ekonomi temelini, gerekse üstyapı kurum ve kurallarını oldukları gibi benimsemek zorunda kalırlar. Onun diniyle dinlenirler. Yalnız, üstüne çıktıkları, egemen oldukları çökkün medeniyetin ilk doğuş zamanlarındaki münasebetlerini (kendi Tarihöncesi Toplumlarının gelenek-göreneklerine ve kollektif aksiyonlarına daha yakın buldukları için) diriltmiş olurlar. Eskimiş üretim münasebetlerinin boğduğu, gerilettiği üretici güçleri, ilk medeniyet doğuşu sıralarındaki serbestliğe kavuştururlar. İhtiyarlıktan çökmüş eski medeniyet canlanır, ölümden sonra dirilime uğrar. Daha ileri ve orijinal bir medeniyet doğmazsa da, eski orijinal medeniyet bir RÖNESANS'a uğramış olur.

TARİH, "TEKERRÜR" MÜDÜR?

Antika medeniyetlerin beş altı bin yıl süren gelişiminde, temel ekonomi, pek az değişikliklerle (**Tefeci-Bezirgân**) "İkiz kardeşler" adındaki **Bezirgân Sermaye** (Le Capital Marchand) çerçevesini aşamaz. Onun için, gelmiş geçmiş bütün Antika Medeniyetler, o bezirgân ekonomi üzerinde yıkılıp kuruldukça, Tarihin "**Tekerrür**" ettiği sanılmıştır. Gerçekte tekerrür yok, hareket ve değişme vardır. Kantite (**Kemmiyet**) bakımından: Her medeniyet yıkılışında barbar yığınlarından bir bölüğü daha medenileştiği için, yeryüzünde medeniyet alanı gittikçe daha genişler. Kalite (**Keyfiyet**) bakımından: Medeniyete boyuna fethedilen yeni coğrafya ve dolayısıyla yeni teknik üretici güçler, Toplumun ekonomi temelini biraz daha ileriye götürür. İnsanlık "Bir adım geri, iki adım ileri" de olsa, izafi olarak, her seferinde azıcık daha

yol olarak, Modern medeniyet basamağına doğru yükselir.

Antika medeniyetlerin, sıra dağlar gibi uzanıp gidişine, baştan sonunadek egemen olan ana kanun **Tarihsel Devrimler Kanunudur**. Tarihsel Devrimler, modern çağla birlikte sona erer. Çünkü: 1) Modern çağda, her şeyden önce: Tarihsel Devrim imkânsızlaşmıştır. Yeryüzünde ne insanlığın fethetmediği belli başlı bir ülke, yeni üretici güçler sağlayacak **coğrafya** bölgesi kalmıştır; ne de o yeni maddî üretici güçleri kendi manevî üretici güçleriyle (gelenek-görenek ve kollektif aksiyonlu sosyal üretici güçleriyle) geliştirebilecek barbar yığınları kalmıştır. 2) Ona karşılık, teknik üretici güçlerin gelişimi (Büyük coğrafya keşiflerinin sömürge çapulları ve uzak dış ticaretin büyük sermaye birikimi yollarından) öylesine muazzam sıçrayışlar yaptı ki, yalnız başına Teknik güçlerin gelişimi Toplum içinde: Hem (Coğrafya + Tarih + Barbar + Kollektif Aksiyonu) üretici güçlerinin yerini tutabilecek **maddî gelişimi** sağladı; hem, medeniyeti ve insanlığı Tarihsel Devrim uçurumuna yuvarlanma kaçılmazlığından kurtaracak Sosyal Devrimci **modern sosyal sınıflar** yetiştirebildi.

Modern çağ Tarihinin geçiş ve atlayış kanunları **Sosyal devrimler** kanunu olmuştur. Modern çağda, modern üretici güçlerin hızını, hiçbir eskimiş çökkün üretim münasebeti sonuna dek ve antika medeniyette olduğu kadar kesince engelleyememiştir. Tersine yeni üretici güçlerin dev gelişimi, Toplum içinde yeni ve tarihsel misyonlarını, yarım yahut tam şuurla sezip benimsemiş ve çökkün gerici sınıflara dayatmayı bilmiş, yeni sosyal sınıflar yaratmıştır. Yeni Kollektif aksiyon üretici güçlerinin güreşi sayesinde, her zaman soysuzlaşmış ve yetersiz yahut engel durumuna girmiş üretim münasebetlerini ortadan kaldırabilmiştir. Dışarıdan gelecek **Barbar** kollektif aksiyonuna ve **Tarihöncesi** sosyal gelenek ve göreneklerine hacet bırakmayan yeni sınıfların sosyal Kollektif aksiyon üretici güçleri, teknik gelişime ve insanlığın ilerleyişine engel olabilecek eski egemen gerici sosyal sınıfların çökkün istibdadını giderebilmiştir. İnsanlığın, Modern medeniyetle edindiği **Şuur ve Teknik** kazançları, hiçbir **Harp** veya **Buhran** hoyratlığı ve şuursuzluğu ile yokedilemeyecek güce erdiğinden, her ihtilâf ve patlangıç ortaya çıktıkça, eskidenberi varolan medeniyet yıkılmaksızın, yeni ve daha ileri üretim münasebetleri sağlayan bir **Sosyal Düzen** (rejim) daha insalcıl yollardan kurulabilmiştir. 17. ve 18. yüzyıllardaki **KAPITALİZM** devrimleri, 19. ve 20. yüzyıldaki **SOSYALİZM** devrimleri, modern çağın **SOSYAL DEVRİMLERİ**'dir.

BARBARLIK: SOSYAL GELENEK-AKSİYON

Bu tarih tezine karşı son bir itiraz yapılabilir: Tarihte her Tarihsel Devrim için, mutlaka saf kan barbar yığını bulunabilmiş midir? Unutmayalım, biz Barbar derken onun muhakkak ilkel yıkıcı, hoyrat yanını değil: 1) Tarihöncesi ilkel Sosyalist Toplumun **sosyal gelenek- görenek** üretici güçlerini az çok taşıyan ve benimseyen insanı; 2) Çökmek üzere olan medeniyet insanlarında zulüm ve zorbalıkları ölçüsünde son kerteyedek soysuzlaşmış bulunan **Kollektif aksiyon** üretici güçlerini yaşayan ve yaşatan insanı gözönüne getiriyoruz.

Yukarıda işaret edildiği gibi, son duruşmada keskin kılıcını masanın üstüne koyan hep **Teknik** olmuştur. Yalnız, Antika Tarihte Teknik bu rolünü çökkün medeniyetin doğrudan doğruya içinde oynayamayınca dolayısıyla (dolambaçlı bir uc ve yol) kullanmış; hükmünü eski medeniyetin dışından, barbarlık kanalıyla yürütmüştür. Genel kural olarak: Orjinal bir yeni medeniyeti doğuracak Tarihsel Devrimi, Yukarı Barbarlık Konağının **Kent** kozası içine girmiş bulunan üretici güçler, orada yeni bir medeniyet keleşinin kanatlarını az çok geliştirmiş bulunduğu zaman başarmıştır. O yüzden somut Antika Tarih yüzeyinde bir süre sonra çoğunlukla hep aynı zamanda iki kutup durumuna girmiş **iki ayrı medeniyet** çarpışmış görünür.

O zaman,iki kutup medeniyetten hangisi 4 başlı **üretici güçlerden** daha çok yararlanabiliyorsa, öteki daha az yararlananı yenmiştir. Böyle karşılaşmış iki

medeniyetten herbirisi karşısındakinin teknik üretici güçlerini az çok kolaylıkla edinmenin yollarını bulabilmiştir. (Bizansın, surlarından dışarıya kaçırıldığı macarı, Fâtih alıp 1200 okkalık gülle atan topu yaptırmıştır.) Ama, teknik üretici güçlerin **modern çağ ölçüsünde kesin** faktör olamadığı antika medeniyetler çağında, bol bol bulunan öteki üç bölük üretici güçler (coğrafya + görenek-gelenek + kollektif aksiyon) her zaman bir yanda, ötekisinden farklı kalmıştır. Bu sebeple, hangi medeniyet daha "**genç**" ise, yâni: Hangi medeniyet karşısındakinden daha yüksek tarihöncesi (gelenek - görenek + kollektif aksiyon + coğrafya) üretici güçlerine sahip ise, o medeniyet daha alçak ölçüde (gelenek-görenek + kollektif aksiyon + coğrafya) üretici güçlerine sahip olan medeniyeti yenmiştir.

Araştırmadaki güdücü düşünce özetinin özeti budur.

BİRİNCİ KİTAP GENEL PRENSİPLER BÖLÜM: I TARİHSEL DEVRİMİN TARİHÇESİ

Antika medeniyetlerin yıkılışları üzerine insan düşüncesi Tarih boyunca üç ayrı anlayış göstermiştir: 1) Medeniyetin yıkılışı **dünyanın batışıdır**; 2) Medeniyetin yıkılışı ve yeniden yapılışı **insanüstü dünya gidişidir**, 3) Medeniyetin kuruluş ve yıkılışı **insan gücüyle yürür**.

I - DÜNYANIN SONU

MEDENİYETİN SONU DÜNYANIN SONUDUR: Kavramı **Gilgamesh destanı**'ndan önce doğmuştur. İlk Sümer medeniyetinin ansızın yıkılması, insanlara hakikaten "**dünya**"larının batışı gibi geldi. Bâbil medeniyeti bu batışa "**TUFAN**" dedi. Bentlerin yıkılması, azgın suların göklere saldırması ve medeniyeti boğması, gerçekte; sosyal altüstlüğü sonucunda olduğu halde, sebebi gibi göründü. Sümerden sonra gelen medeniyetler aynı batıştan kurtulamadılar. Dünya batışı sayılan "**TUFAN**"lar da sürüp gitti. Her toplum kendine göre bir "Tufan" tasarladı. En son Greklerinde bir Tufancı oldu. Irak'taki Nuh'un yerini Yunan mitolojisinde Deucalion tuttu... Tufan hikâyesi beyinlerde öyle yer etti ki, bugün İngiltere'nin Edinbourg Üniversitesi Prehistorik Arkeoloji Profesörü V. Gordon Childe gibi bilginler bile, Irak kazılarında dünya batışını belgeleyecek izler ararlar. Gilgamesh destanının geçtiği Uruk "KENT"i (Cite'si) yeraltı suyunun 1.5 metre altında, Ur Kenti 1 metre altında başlar. Demek, ilk medeniyet, suyun içinde doğmuştur. Childe diyor ki:

"Erech (Uruk): Barınılan yer ile bataklığın dibi arasına sahici platformlardan hacvari dizilmiş muntazam tabakalar halinde ve ayakla çignenmiş tomruklardan teşkil edilmişti."⁽¹⁾

Sonra böyle bir kentin üzerinde "**Tufan sondajı**" adıyla kazılan kuyuyu anlatıyor. 20 metre derinlikte, (yılı belirsiz seviyede) başlayan "**İlk kuyuların bize sezdirdikleri tarihöncesi şehirler dışına fırlatılmış artıklar üstüne bir taşkın (feyezanın) çökerttiği killi bir kum tabakası**"⁽²⁾ buluyor.

Bunun "**Tufan**" olamayacağı anlaşılınca, Childe, Avrupa'nın buzullarla örtüldüğü çağda "**Afrazi**" dediği (Fas'tan Hindistan'a kadar uzanmış) bölgeyi bol yağmurların Tufana çevirebileceğini ciddi ciddi öne sürüyor⁽³⁾. Oysa, Avrupa'nın buzullar çağı en az yüzbinlerce yıl öncesidir. Gilgamesh destanı İ. Ö. 2 bin, 3 bin yılı aşmaz. Sümer medeniyetinin çöküşü İ. Ö. 3-4 bin yıllık olaydır.

Bütün yanılmalar, Tarihte medeniyet yıkılışlarını anlamamış olmaktan ileri gelir. Tufan geleneklerin anlattıkları gibi **sırf tabiat** olayı değildir. Medeniyet yıkılışlarında görülen ve **tümü sosyal olan altüstlüklerdir**; - Irak gibi bentler ve

kanallar medeniyetinde sularında katıldığı - kargaşalığa sembolik ve popüler olacak konkret bir ad ve biçim verilmiştir. Tufanın senbolleştirdiği kargaşalı altüstlük, çöken bir medeniyet üzerine çevre barbar yığınlarının dalga dalga saldırısıdır.

Nitekim, Sümer medeniyetinin yıkılışında, Gilgameş destanının açık açık belirttiği gibi: **"Bütün bentlerin kazıkları çekildi. Büyük havuzun suları boşandırıldı"** tasviri, o yaman saldırıların tabii sonuçlarından başka şey olamaz. Tufanın anlatıldığı tarihte Sümer kentlerine art arda Elâm ve Semit saldırıları Tarih ve arkeolojice artık ispat edilmiştir. Yunanlıların Deucalion Tufanı ise, o zamanlar Irak ve Mısır Medeniyetleri yazılı belgeleri ilerlettiği için, Herodot tarihine göre İsa Doğumundan önce 1529 yılına düşer. Larchet aynı 1529 yılına **"Pelagus'lerin göçü"** olayını rastlatır. ⁽⁴⁾ ("**Histoire d'Herodote**," Paris,1850 Larchet. "**Chronologi d'Herodote**", **Lycoree veya Deucalion yerleşmeye gelir**"). O yıldan 455 yıl önce Mısırlı İnacus Argos'u (İ. Ö.1986 yılı), 21 yıl önce Finikeli Cadmee Thebes kentini (İ. Ö.1550 yılı) kurduklarına göre ve bu medeniyet tohumlarının taşıyıcıları yazı yazmayı bildikleri ve öğrettikleri için,1925 İ. O. yılı Yunanistan'da, sulara batma biçiminde bir "Tufan" olsa onu belirten belgeleri Mısır veya Finike'de olsun bulmamaya imkân kalmazdı. Tıpkı ana medeniyet bölgesi Irak'ta geçmiş "Tufan" gibi, Grek dünyasının tufanı da, tabiat sembolü büyük **"Ulusların Göçü"** denilen barbar akınlarından başka şey olamazlar.

Greklere **"KAOS"** İslâmlıkta **"Kıyamet"**, **"MAHŞER"** adını alan olay, Tarihte belli bir medeniyetin barbar akınıyla çöküşünü en ince teferruatıyla anlatır. Bu anlatılanların: Anlatıldığı zamandaki anlatıcının amaçlarına uygun düşürülmek istenmiş **soyut düşünceler** bölüğünü bir yana bırakıp, inandırıcı olmak için az çok, hatırlarda kalmış gerçekleri ele alan **somut** olaylar bölüğünü gözönünde tuttuk muydu, o "Kaos", "Kıyamet" denilen şeylerin, açık seçik eski medeniyete karşı, yeni barbarların akınından başka bir şey olmadıkları yapılmış tasvirler, verilmiş isimlerle dâhi ortaya çıkarılır.

Tektük örneklerini aşağıda göreceğiz. Bir antika medeniyetin sonu olan her "Kaos" ve "Kıyamet" in ise, insanlığın veya dünyanın sonu olmadığı bugün artık (Avrupâ da 1000. İsa Doğumu yılında, Dünyanın batacağını önemle bekletmiş olanların modern meslektaşlarından başka) kimse için şüphe götürmese gerekir.

II - DÜNYANIN İNSANÜSTÜ GİDİŞİ

MEDENİYETLER İNSANÜSTÜ KANUNLA YÜRÜRLER, kanısı medeniyet kadar eskidir.

A - YUNANLILARDA:

Medeniyetlerin düşe kalka gittiklerini ilk deyimlendirenler Grekler olmalıdır: **"Yunanlılar ve putperestler için Tarih bir tekerrürün ifadesiydi: Her yükseliş bir sukutu takip eder, yeniden yükselme başlar. Bir sukut daha gelir. Yâni mütemadî bir hareket."** ⁽⁵⁾

Çünkü, **bitkisel** Irak ve hele Mısır ana-medeniyetlerinin başlarından geçenleri, keskin barbar gözleriyle Grekler uzaktan en iyi gözetleyebilecek mevkide idiler. O ana-medeniyet tohumlarıyla kurdukları orijinal Grek medeniyetinde gördüklerini, duyduklarını en iyi yazabilecek mevkide de onlar bulunuyorlardı.

Onun için, "Tarihin Babası" Herodot, ilk bilimsel Tarihini yazarken, şu Programla yola çıktı:

"Ben olayların şöyle veya böyle geçmiş olduğunu hiç savunmayacağım... Anlatışıma, büyük Devletler gibi, küçüklerini de kucaklayacak olan anlatışıma devam edeceğim. Çünkü, vaktiyle çiçeklenmiş nice Devletlerden çoğu hiçe inmişlerdir, zamanımızda çiçeklenen devletler ise vaktiyle az şeydiler. İnsan mutluluğunun bir düzü gitmediğini kanı edinerek, birilerinden de ötekilerinden de eşitçe konu açmaya girişiyorum." ⁽⁶⁾

Bu, Tarih gidişinin en genel kanunlarından birini sezmişti.

Tarihin daha özel gidiş kanunlarını, sebep neticelerle keşfetmek ve ortaya koymak şerefi, Grek ve Roma medeniyetlerinin bile bile Tarih sahnesinde geçişlerinden sonra, kendi medeniyetinin de geçmek üzere bulunduğunu sezen İslâm Medeniyetine düştü. İlk defa İslâm Medeniyeti: İnsan düşüncesini mitoloji efsunundan kurtardı.

B - İSLÂMLIKTA: İbn-ür-Rüşd (1126 -1198): Kurtubâ da henüz Grek felsefesinin Aristocu etkisi altındaydı. O kara yobazlık çağında, insan düşüncesinin hakkını tanıtmak için, Felsefe ile çelişen Din'in arasını bulmaya çalıştı: "Dinle Felsefe, düşüncenin iki konağıdır, diyordu: **"Din, bir perde arkasında saklar; Filozofun o saklananı, cahilce** (kutsal şeylere inanmayan: Profane kişi tarafından) **kavranabilir kılmak üzere keşfettiği hakikatlerin bilinci, Tanrıya tapıncın tâ kendisidir."** (7)

Fakat gerçek Bilim ile Teoloji'nin (İlâhiyatın) sınırlarını kesince ayırmak için daha iki yüzyılın geçmesi gerekti. O zaman, İslâm medeniyetinin Aristotalisi olan Ibn-i Haldun (1323-1406) çıktı. O, Grek dekadansının karmakarışık ettiği anlamlara da, İslâm çöküntüsünün uyardığı kara yobazlığa da aldırmadı. Kitaplardan hakikat arıyacağına, olayları olaylar olarak ele aldı. Zamanı için dâhiyane bir incelikle Teolojinin bilim üstüne uzanan elini çekti. Teoloji **"Naklî İlim"** idi: Delilsiz, ispatsız, gelenekle aktarıldığı gibi kabul edilirdi. Asıl insan aklının işlediği: **"Akli ilimler"**le karıştırılmamalı idi. Böylece ilk saf "Rasyonalizm" (akılcılık) metodunu, modern rasyonalizmin tersine: **Gerçekçilik** biçiminde kurdu. Herodot:

"Kendi hesabıma bütün dünya çevresini dolaşıp da, hiç birisi açıkladıkları şeylerin en ufak sebebini ortaya komayanları gördükçe kendimi gülmekten alamıyorum." (8)

demmişti. İbn-i Haldun Tarih üzerine uydurulanları gülmeye bile değer bulmadı. Toplum olaylarını Tarihsel gelişimleri boyunca ele aldı. İnsanlık için, Tabiat gidişi ile Tarih gidişi arasında genel kanunlar bakımından tam bir paralellik bulunduğunu koydu:

"Günler ve zamanlar değişip devrildikçe, evren bir durumdan başka duruma değişerek geçer ve bu hâl insanoğlu kişilerinin küçüklüğünde, büyüklüğünde, vakit ve zamanların uzunluğunda ve kısalığında, yapı ve hisarların bayındırlığında ve yıkıklığında yürürlüğe girdiği gibi, evrenin ufaklarında ve çağlarında ve Devletlerde ve Saltanatlarda dahi böyledir." (9)

Bu söylendiği gün, Tarih, genel varlığın bir parçası olarak, kendi güçleri dışında hiçbir güce uğramaksızın kendi mihverine oturtulmuş bulunuyor idi. İbn-i Haldun: Bütün medeniyet ve "Devlet" batışlarının, hiç de birer "Dünya batışı", hatta insanlık ve medeniyet batışı değil, tam tersine, ötedenberi varlığın her bölümü için değişmeyen bir diyalektik gidiş olduğunu, **"diyalektik"** adını koymadan gösteriyordu. Toplum gidişinde ekonomi temelini ana rol oynadığını modern Tarihsel maddecilikten 500 yıl önce inanılmaz bir sadelik içinde ispat etti. Şimdilik ayrıntılarına girmiyelim.

Ondan sonraki İslâm Rönesanslarının getirdiği her taze düşünce, artık hep İbn-i Haldun'un dünya ve tarih görüşünden yola çıktı. Örneğin 17'nci Yüzyılın ilk yarımında Hacı Halife (Fezleke: Göç: 1036, İsa Doğum:1626) 18'inci yüzyılın ilk yarımında Naiyma (Tarihnüvisliğe nasbı: H: 1121 İ. S: 1708) : İbn-i Haldun'u, modern sosyologların **"Organisizm"** adını alacak tahrifçi metafizik okullarından çok daha dürüstçe ve realistçe yorumlayıp geliştirdiler.

Bu gelişim Batıda ancak İslâm düşüncesinden aktarmalarla başladı. İbn-ür-Rüşd'ün, Teoloji önünde Felsefe düşüncesini haklı çıkarışı: İtalya'dan Fransâ ya, Lehistan'a dek, derebeylik skolastiğine boğulmuş çaba ayan bütün Avrupâ'nın gözlerini ansızın açmaya vardı. İlk Rönesans kımılıtlarını karnında duyan Batı, o ışığa kavuştu. Fakat ancak Hacı Halifeden yüz yıl, Naimadan yarım yüz yıl sonraları, 18'inci yüzyılın ilk ve son dörtte birlerinde tarihin kanunlarını ayıran iki adam çıktılar.

İtalya'da Vico (1688-1744) (eseri: "**Yeni bir bilimin Prensipleri**", 1725)
Almanya'da Herder (1744-1806) (Eseri: "**İnsanlık Tarihinin Felsefesi Uzerine**",1789-1801).: Her iki düşünücü de:

"**Henüz metafizik kavramların egemenliği altında**" idiler. tarihte:
"**Kanunlara boyun eğen bir oluş kavramını**" ortaya attılar.⁽¹⁰⁾

C- BATI KAPİTALİZMİNDE

Vico, Batıda Skolastikli metafizik erüdisyona çattı:

"**Filozoflar, duru, ayırtlı sezileriyle masrafsız ve zahmetsizce, kütüphanelerde ne varsa hepsini yeniden buluvermiye kalkışarak Descartes'in metodunca ruhları uyuşturdular. En kısa zamanda, en az zahmetle herşeyi bilivermek isteyen insan zaafımız sayesinde Descartes büyük bir maiyet peydahladı.**"⁽¹¹⁾

Halkın mitoloji geleneklerini, Homerinkiler gibi eski poemleri, Roma'nın XII Levhas, gibi ilkel mevzuatı orijinal sayıyor, nedense Keldan kehanetlerini, Orphique destanları, Phythagore şiirlerini, İncil belgelerini, Uzak-Doğu ile, "Vahşi" denilen ilkel Toplumlardan o sıra âkın eden bilgileri değerli saymıyordu.

Gene, Tarihsel maddeciliğe yaklaşırsa: "**Daha önce bir Devlet ve medeniyet olmasaydı, hikmetli kişilerle filozofların ortada bulunamayacaklarını itiraz olarak öne sürüyordu.**"⁽¹²⁾

Fakat, ötede Tanrı korkusunu Tarihin motoru yapıyordu:

"**Tufandan sonra insanların geniş dünya ormanları içinde sürttüklerinden şüphe edilir; Ancak muhayyelenin meyvası olan din (Terörü) barbar ve yırtıcı devleri zaptedebilirdi. Kuvvet yıldırımları indiren Jupiter'in korkusu onları mağaralara saklanmak zorunda bırakıyordu.**"⁽¹³⁾

Determinizmi akıldan gelme bir şeye benzetiyordu:

"**Bir sens commun (ortaklaşa duyu) başka bir deyişle derin düşüncesiz bir muhakeme vardı ki, genel olarak bütün bir sınıf, bütün bir halk, bütün bir millet veya topyekûn insan nev'i tarafından taşınıyor ve duyuluyordu.**" (Principi di una Scienza nuova d'intorno alla commune natura delle razioni,1725)

Fizyoloji kıyaslarıyla Tarih örneklerinden İbn-i Haldun'a yaklaşıyordu:

"**Örneğin, Roma Tarihi, kıralların masallar çağından imparatorluğun barbarlarca tahrip edilmesine değin tam bir bütün teşkil ediyordu. O bütünün ard arda gelen safhaları başka her milletin tarihinde bulunabilirdi ve bulunmalıydı. Demek zaman cyclique biçimde kendi üzerinde dönüyor, bir daha dönüyor (corsi e riscorsi) idi. Tarih her milletle yeniden başlıyordu: Bu Eflâtnun, Aristotalis ve Stoisyenler zamanının alışılmış görüşüydü.**"⁽¹⁴⁾

Herder'in zamanında bütün bilimler artık tekâmül nazariyesini işlemeye başlamışlardı. Goethe ve Leibnitz: Tabiatı, ezeldenberi varolmuş değil, bir oluş gücü içinde gelişir sayıyorlardı. Fizyolojist Camper: Beynin balıktan insana kadar nasıl değişerek geldiğini resimlerle çizerek gösteriyordu. Bu üç kişiyle şahsen temas eden Herder Tekâmül nazariyesini benimsememezlik edemezdi. İbn-i Haldun gibi tabiatte: "Taştan kristale, kristalden madenlere, madenlerden bitki âlemine, bitkilerden hayata doğru teşkilâtlanma biçiminin yükseldiği görülür." Tarihte: "**Bütün ırklar, bütün medeniyet tipleri insanların olduğu gibi ve olmasını istedikleri gibi bir medeniyet olan Avrupa medeniyetine yükselmiştir.**"⁽¹⁵⁾ 1772 yılı: "**Dili icat etmek insan için insan olmak kadar tabiidir**" diyor, pek çok şairane hayâllerle: "**Dilin nasıl tabiatı taklit etmekten doğduğunu belirtiyordu.**" En sonunda, birdaha, bütün bu olaylarla: "**Tanrı niyetindeki birliğin sezişini ifadeye çalışıyordu.**"⁽¹⁶⁾

Bu ve buna benzer izahlar ile Batı kültürü 19'uncu yüzyıl ortasına gelinceyedek, Tarihsel devrimlere değebildiği zaman onları Tanrı dileğine bağlamakla

yetindi. İnsan yığınları o gizli yönde ilerleyen otomat heyetlerdi:

"Tanrı yerinde gördüğü her önemli ilerleyişi başarmak üzere geniş heyetlerden birini teşkilâtlandırır, sonra, belirli görevleri biter bitmez, o heyet'i de dağıtır." (17)

D - İSLÂM RÖNESANSINDA REALİZM:

İslâm medeniyeti çökerken İslâm düşüncesinde İnsancıl gidiş yoklaması yapıldı: "Barbar aşısı" yarı uyanış getirmişti. Tarihsel Devrimi en iyi ele alan gene İslâm düşüncesi oldu. Çünkü Tarihsel Devrimlerin ortasındaydı. İslâm kültürü, "Tarihsel Devrim"leri: En baatıl itikatlı şekil ve adlar altında anlatırken bile, inanılmaz gerçeklikte özler verdi. İslâmlık için Tarihsel Devrim soyut bir olay değildir. Basbayağı: Biçimi, yeri, huyu suyu anlatılan **"Yecüc Mecüc"** ulusunun kopardığı bir kızılca kıyamettir:

"İşbu iki dâğın arasında, yırtıcı hayvan kılığında bir halk vardır ki, ayları ve yaban hayvanları atıştırırlar ve yılanları, akrepleri yerler. Ve tüm yerlerdeki yaratıklardan her canlıyı öldürmekten çekinmezler. Ve onların gibi hiç bir halk ziyade olmaz. Şüphe etmesiz ki onlarınla dünya doliser ve yeryüzü kişilerine onların zararı eriserdir." "Kaçankim tanrımın (şanı açıklansın) Yecüc Mecüc ortaya çıkmasıyla vaidinin vakti gele, ol adı geçen seddi yerle bir ede." (18)

Bu anlatılan insanlar, tipik aşağı barbarlık konağında yaşayan toplum kişileri değiller mi? O zamanki haber alma imkânlarıyla müslüman yazar besbelli Altay dağları ötesinde **"Çin Seddi"**ni anlatmaya çalışmaktadır:

"Denildi ki, sin'in zammıyla "Süd": Ol şeydir ki, onu Allahü teâlâ yaratan ve sin'in (s harfinin) fethile "Sed": Oldur ki, anu insanlar yapa. Denildi ki, ol iki dağ, en son kuzeyde, Türk toprağının kesintisinde olup Yecüc Mecüc ol iki dağ ötesinde kalmıştır." (19)

İşte **"Çin Seddini"** yarıp çıkarak **"Kıyamet"**i koparacak olan Yecüc Mecüc böyle bir bölgenin gerçek uluslarıdır. Kimdir bu uluslar? Müslüman onu da adıyla, sanıyla açıklamaktan geri kalmaz:

"Ol iki seddin amanında bir ulus bulundu. Garabet'i lügât ve kaamet'i fitnatlarıyçün (dilleri yabancı, boyları yassı! belki de: çok Zeyrek: Fatin: Zeki olduklarından) kendilerine yaklaşırdı ki, kulak sözlerini kavrasın. Ve yine kendilerimizin sözlerin anları: İllâ işaret veya tercümanla. Anların tercümanları Zülkarneyne dediler ki, "Yecüc Mecüc ulusu toprağımıza: Adam öldürme, tahrip ve ekinleri yoketme ile fesat edicidirler. Denildi ki anlar reb'i (yaz) günlerinde çıkıp, yerde yeşil ot komazlardı, yerlerdi ve kuru yemişin götürürledi. Ve bir sözce: Ehaliden buldukların yerlerdi. Ve denildi ki Yecüc Mecüc Türkten bir "cibil"dir, yâni bir cemaattir, Yâfes Bin Nuh çocuklarından. Türk Yecüc Mecüçtan bir sirye (oymak bölük) tür ki, Zülkarneyn seddi bina edicek, sedden dışarıda kalanlara Terk denilmiştir. Denildi ki, anlar 22 kabiledir. Anlardan bir kabile sedden dışarıda terk olduğu için Türk denilmiştir." "... Öncüleri Şam'da, sakaları Horasan'da oliserdir. Doğu yanındaki ırmakları ve Taberiye'deki denizciği içerler. Denildi ki: Bir vakitte Âdem aleyhisselâm ihtilâm olup (uykusunda şeytan aldatıp!) nutfası (spermi: Tohumu) toprağa karıştı. Yüce Tanrı andan Yecüc Mecüçü yarattı... Ve bir çok uluslar yeryüzü ortasında olur ki, anlar: Çin ve ins ve Yecüc Mecüç'tür." (20)

Sözler arasında kargaşalık var. Anlatılan açıkça kısa boylu Moğol ve Türklerdir. Çin Seddi ile İskender (Zülkarneyn) karıştırılıyor. Akıncı Yecüc-Mecüçlerin bir ucu Şam'da, öbür ucu Horasan'dadır. Belki İskender'e Türkler Moğallardan yakınmış. Belki o da İskender'in Çin Seddi ni yaptırdığı gibi bir yakıştırma. Ne olursa olsun, Tanrısal kıyameti koparanlar: Dili başka, huyu ve geçimi yabancı, yerde yaşayan

uluslardır. Bunlar: Uzakdoğu da Çin, Yakındoğu'da İslâm medeniyetlerini "Tarihsel Devrim"le yıkan Türk ve Moğollardan başkaları değildir.

III - DÜNYANIN İNSANCIL GİDİŞİ

A - BURJUVA DEVRİMİ:

MEDENİYETLER İNSAN GÜCÜYLE DOĞAR, ÖLÜRLER: Hacı Halife'nin Fezlesesini bitirdiğinden bir yıl sonra doğan Bosseut (1627-1704) asilzade kadınların cenaze törenlerinde söylevleriyle ünaldı. Kralların tanrısal haklarını savundu. "**Protestan kiliselerinin çeşitliliği**" eserinde hangi "Tarih felsefesini"ni yaptığı anlaşılır.

Montesquieu (1689-1759) Naiymâ tarihnüis olduğu yıl 19 yaşındaydı.

"**Montesquieu... o bellibaşlı kavramı: Siyasî, dinî, intellektüel ve artistik her türlü insan faaliyeti gösterilerinin birbirlerine sıkıca bağlı, tesanüt halinde olduğu kavramını aydınlığa çıkardı.**" (21)

Fakat, kendisinden 350 yıl önce bütün o üstyapı gösterilerinin ekonomi **endüstri** temeliyle "birbirlerine sıkıca bağlı" olduklarını Tarih kanunu olarak koymuş bulunan İbn-i Haldun'un Tarih kavrayışından hâlâ çok gerilerde kaldı.

Voltaire (1694-1778) parça parça "**12. Charles Tarihi**", "**14. Louis Tarihi**" gibi eserlerinde; savunduğu işveren sınıfının "**ilerleyiş**" durumunu şura çıkardı. İnsanüstü bilinen Fransa Kralının "**yerine fikir krallığını yükseltti.**" (22)

19. yüzyılda "Tarih felsefesi" yerine belgeli tarih araştırmaları geçti. Üçü de hemen aynı yıllarda doğan Guizot (1798-1874), Thierry (1797-1856), Michelet (1798-1879) gibi tarihçiler: Tarihte sosyal sınıfların ve sınıf güreşlerinin rolünü keşfettiler. Bunlar içinde sonunadek namusunu yitirmeyen Michelet için Devrim biricik adâletti:

"**Adalet; anamsın, hak: Sen babamsın, Allahla bir vücutsunuz. Ben ki doğmuş bulunan ve Devrimimiz olmasaydı aslâ doğmayacak olan 10 milyon insandan, halk kalabalığından birisiyim, kime nispet iddia edeceğim?**" (23)
"**Bir adalet günü, Devrim adı verilen bir tek adalet günü 10 milyon insan yarattı.**"

Romantik bir putlaştırmaya uğrattığı "**Devrim**"i, bütün inanmayan büyük bilginlere karşı yüceltiyordu:

"**İnancı gevşek adamlar, görmüyor musunuz ki, sizlerin, siz filozofların, söz ebelerinin, safsatacılarının arasında kaldıkça Devrim hiçbir şey yapamazdı. Allaha şükür ki, işte şimdi Devrim heryanda halkın arasına, kadınların arasınadek sokuldu.**" (24)

Belki de bu çılgılık, Fransız resmi kültürünün "Chant de Cygne"i (ölümüne yakın kuğunun son başarı çılgılığı) oldu. Ondan sonra işveren sınıfının biricik amacı "devrim" ruhunu gömmektir.

Fakat Tarihin o zamana dek karanlıkta görünmeyen sihirli anahtarı: **Sosyal sınıflar** bulunmuştu. İşveren sınıfının bıraktığı yerden Devrimin aydınlatılmasını işçi sınıfı adına önce "ÜTOPYA"cular ele aldılar. En bilginç ışığı Claude Henri Comte de Saint-Simon yaktı. En keskin alevi Charles Fourier (1772-1837) "**Phalanstère**"inde tutuşturdu. Saint-Simon'un öğrencileri (Enfantin, Bazard, P. Leroux, Blanqui) ortaya çıktılar: Devlet zenginliklerin sahibi olacak irsî mülkiyet kaldırılacak, sosyal zıtlıkların yerine evrensel ortaklık kurulacak, "Adalet"in egemenliği "Her kişiye becerisine göre ve her beceriye eserine göre" vermekle doğacaktı. Bütün 19 uncu yüzyılın birinci yansını bu "hayalci sosyalizmler" doldurdu.

Oysa Toplum ve Tarihin gerçek kanunları tanınmadıkça, bütün bu sosyalizm Devrimleri soyut ve sübjektif iyi dilekler sergisi gibi kalıyorlardı. Ne Devrime aşk ilân etmek, ne Devrimi işçi sınıfı adına istemek, Tarihin gidiş kanunları aydınlatılmadıkça: Bilimsel, yâni kimsenin çürütemeyeceği ölçüde insancıl bir anlam kazanamıyordu. Devrimlerde insan aklının almadığı bir şey: Şura sığmayan, insan iradesinden üstün bir şey vardı.

Antika Tarihin Devrimleri de, Modern Tarihin devrimleri de en akla gelmedik bir gün, ansızın, kendiliğinden patlak veriyorlardı. **Kadim** tarihte:

"Yahudiler, Tanrısal Vaid'in anlamını iyice yorumluyorlar. İmparatorluklarının hiçbir zaman sona ermiyeceğini farzediyorlardı. Roma, tam sönmek üzere olduğu sırada, İmparatorluğun ebediliğinden kuşkulandırmıyordu bile."(25)

Modern tarihte iş başka türlü olmuyordu; vesikalara eğilen tarihçi şaşıyor:

"Yüzyılın ortasında (Fransız Ulu Devriminin olduğu 18'inci yüzyıl ortasında) **herkes ihtilâlin kopacağını tahmin etmişti. Yüzyıl sonunda hiçkimse ihtilâle inanmıyordu... Uzaktan bakınca görünür yakından bakınca artık görünmez olur."**(26)

Ve hiç görünmediği gün,1789 yılı Ulu Devrim patlak verdi:

Böylesine irrasyonel, akıl sır ermez şey, nedendi? Bu yakıcı soru, 19'uncu yüzyılla birlikte insanların beynine girmiş en çetin problemdi. Onun için ergeç çözümlenecekti. Bunu, 500 yıl önce İbn-i Haldun'un bulup adını koymadığı, Tarihsel Maddecilik çözümleyecekti. Tarihsel maddeciliği, hemen her ciddî düşünücü buluverecekti. K. Marx'ın sonradan farketdiği gibi; kendileriyle hemen hemen aynı günlerde bir başkası da bulmuştu.

"Jones, maddî üretici güçlerin biçim değiştirmesiyle, ekonomik münasebetlerin de ve arkasından milletlerdeki moral, sosyal, siyasî durumun da nasıl biçim değiştirdiğini pek iyi deyimlendirir." (27)

İngiliz iktisatçısı Jones (1790-1855)in kendisi şöyle diyordu:

"Bir topluluk kendi üretici güçlerini değiştirdiği ölçüde, örf ve âdetlerini de ister istemez değiştirir. Bir topluluğun çeşitli sınıfları; gelişimleri sırasında, öteki sınıflarla yeni bir takım münasebetlere girişmiş olduklarını, yeni durumlara girdiklerini, yeni sosyal ve moral risklerle, yeni sosyal ve moral refah şartlarıyla çevrelendiklerini farkederler." (27)

Gene aynı tarihlerde Marx-Engels'ten de, Jones'ten de haberi bulunmayan Morgan, Tarihsel maddecilik prensiplerini Tarihöncesinde keşfetmişti:

"Olay şudur ki, Morgan, kendi yordamıyla, Amerika'da yeniden, Marx tarafından kırk yıl önce keşfedilmiş bulunan tarihin, materyalistçe kavramını keşfetmişti. Ve başlıca noktalar üstünde bu keşfini Marks'ın vardığı aynı sonuçlara ulaştırmıştı." (29)

Bütün bunlar Peygamberden önce yeni din arayıcı "**Hanef**"lerin çölleri tutması gibi "**Zemâne alâmeti**" idi. "**Çok alâmetler belirdi**" ve 19'uncu yüzyılın birinci yarısı biterken, gene birbirlerinden habersizce iki adam birden: Karl Marx (1817-1883), Friedrich Engels (1820-1895) Tarihsel Maddeciliği aynı zamanda keşfedip, yeryüzünde düşünce arkadaşlığının herşeyden üstün olduğuna eşsiz örnek verince, ölümden sonra bile elele verip keşiflerini doktrin anıtı yaptılar.

B - TARİHSEL MADDECİLİK VE DEVRİM:

Toplumun büyüünü çözen iki arkadaş, felsefeyle alışverişlerine "**son noktayı koymak**" üzere başbaşa verdiler ve Tarihsel maddeciliğin ana çizgilerini belirttiler:

"Biz, yalnız birtek bilim: Tarih bilimi tanıyoruz. Tarih, iki yanından ele alınırsa; Tabiat Tarihi ve İnsan Tarihi diye ikiye bölünebilir. Ama, o iki bölüm birbirlerinden ayrılabilir değildirler. İnsanlar varoldukça, Tabiatın Tarihi ile insanların Tarihi karşılıklı olarak birbirlerini şartlandırırılar. Tabiat Tarihi - özellikle tabiat bilimi - bizim konumuz değildir; fakat insanların Tarihine girmemiz gerekiyor. Çünkü ideoloji ya bu Tarihin kalp yorumuna çevriliyor, yahut bu Tarihin tümüyle soyutlaştırılmasına döndürülüyor. İdeolojinin kendisi de, bu Tarihin yanlarından birisidir." (30)

"Şuurun, tasavvurların ve fikirlerin üretimi demek: İnsanların ilkin maddî faaliyetlerinin, maddî alışverişlerinin, gerçek hayat dilinin bulunması

demektir... İnsanlar kendi tasavvurlarının, fikirlerinin ve ilh'in üretmenidirler ama, bunu yapan insanlar gerçek insanlardır, etki yapan insanlardır. Üretici güçleri tarafından ve en geniş biçimlendirilişlerine dek o üretici güçlere karşılık düşen alışveriş tarafından belirlendirilmiş bir gelişim ile şartlandırılan insanlardır. Şuur, şuurulu varlıktan başka birşey değildir, insanın varlığı ise, insanın gerçekten hayatî faaliyeti demektir." (31)

İnsan şuurunu neden Devrimi önceden kestiremez, neden Devrim insan şuuruna rağmen gelir, olur? Çünkü:

"Bir kişi nasıl kendi kendisi hakkında beslediği fikirle yargılanamazsa, tıpkı öyle (Devrim denilen) altüstlük çağı da kendisi hakkında beslediği şuurla muhakeme edilemez... Gerçekliği belirlediren şey insanların şuurudur; tersine, insanların şuurunu belirlediren şey sosyal gerçekliktir." (32)

Onun için, Devrim olup bittikten sonra şuur onun sebeplerini kavramaya çabalar.

"Tarihin maddeci kavranışına göre, Tarihin en son duruşmada belirledirici elemanı, doğrudan doğruya hayatın üretimi ve yeniden üretimidir. Bu üretimin kendisi iki çeşittir. Bir yanda, geçim araçlarının; beslenmeye, giyinmeye, barınmaya yarayan nesnelere ve bu nesnelere için gerekli aygıtların üretimidir; öte yandan insan denilen yaratığın kendisinin üretimi; nev'in çoğalıp yayılmasıdır. Verili bir tarihsel çağ ve verili bir ülke insanların içinde yaşadıkları sosyal kurumlar, bu iki çeşit üretimle: Bir yanda emeğin, öte yanda ailenin buldukları evrim konağı (tekâmül merhalesi) ile şartlanmışlardır." (33)

Bu şartlar altında Devrim niçin olur?

"Toplumun üretici güçleri epey bir gelişim derecesine ulaştılar mıydı, o zamana dek içinde deri değiştirip olgunlaştıkları mevcut üretim münasebetleriyle, yahut o münasebetlerin hukukça ifadesi demek olan mülkiyet münasebetleriyle zıtlasmaya başladılar. O münasebetler, vaktiyle üretici güçleri geliştiren birer şekil iken, şimdi bu güçlere engel kesilirler. O zaman bir sosyal devrim çağıdır başlar." (34)

Toplumun maddî temelleri, ekonomisi bu kadar açıkça ağır bastıkları halde insanlar neden onları görmeyip, Devrimde manevî üst yapı elemanlarının (düşünce, ahlâk, hukuk ve ilh'in) ağır bastığını sanırlar? Çünkü:

"Çeşitli mülkiyet şekilleri üzerinde, sosyal geçim şartları üzerinde, çeşitli özelliklerle işlenmiş hayatın bütün bir sıra intibâlar kuruntular (illüzyonlar) ve düşünüş yordamlarından kurulu üst yapı yükselir. Bütün sınıf o şeyleri, tâ maddî temellerinden ve temele uygun sosyal münasebetlerinden başlayarak o üst yapı elemanlarını yaratır. Tek başına kişi ise, bütün o elemanlar kendisine gelenek ve eğitimle aktarıldığı için, kendi kişi aksiyonunu belirlediren sebebin o elemanlar olduğunu tasavvur edebilir." (35)

Böylece: İnsan kişilerin kendi işlemleri olan Tarih ve Devrim, insana kişiliği dışından gelen bir yabancı etki gibi görünür.

C - TARİHSEL DEVRİM PROBLEMİ:

Bir tabiat olayını inceler gibi Devrim olayını ele alan Tarihsel maddecilik, Devrimin niçin ve nasıl olduğunu ve neden öyle yürüdüğünü izah etmiş ve bütün akla gelen problemleri bilimsel sebep-netice bağlarıyla çözmüş olur. Yalnız mesele bir noktaya gelir dayanır: Tarihsel maddeciliğin kurucularının çalışma programları "Modern Toplum" sınırı içinde derinleştirilmiştir. Morgan'ın Tarihöncesi keşfini işlemek, bütün isteğine rağmen Marks'a nasip olamamıştır. Engels Tarihöncesi ele alırken der ki:

"Aşağıdaki fasıllar, âdeta bir vasiyetin yerine getirilmesidir. Karl Marx, Morgan'ın araştırmalarından çıkmış sonuçları, kendisinin, - ve bir kerteyedek: Bizim demeye hakkım olan - Tarihin materyalistçe etüdünden çıkmış sonuçlarla bağlantılı olarak açıklayıp yorumlamayı kendisine saklamıştır." (36)

Marks'ın ölümünden sonra, onun yüzüstü bıraktığı teorik ve pratik binbir işi yüklendiği için Engels ancak Tarihöncesi üzerinde kısmen durabildi. Eseri kapışıldığı halde ancak 7 yıl sonra ölümünden 4 yıl önce ikinci baskısını çıkarabildi. Konunun nasıl genişlediğini şöyle anlatır:

"Bu kitabın, bundan önceki yüksek tirajlı basımı hemen altı aydan beri tükenmiştir ve uzun zaman oluyor yayıncısı yeni bir basım için meşgul olmamı benden rica etmişti. Daha acele işler beni şimdidek bundan alıyordu. Birinci baskı yayınlanalıberi, yedi yıl geçti, bu sırada ailenin ilkel biçimlerinin bilgisi hatırı sayılır ilerlemeler yaptı." (37)

Antika Tarih, bildiğimiz gibi Tarihöncesi ile Modern Tarih arasında kaldığı için, her iki Tarihsel maddecilik kurucusu da Tarihsel Devrim üzerinde yeteri kadar durmaya vakit bulamadılar. Yalnız, Antika Tarihin "**Toprak meselesi**" üzerine dayandığı gibi dâhiyane işaretlerde bulunarak, Tarihin çok ilgiyle incelenmesini her fırsatta öğütleyebildiler. Tarihsel Devrim Problemi ister istemez askıda kaldı.

Tarihsel Maddeciliğin en tiksindiği şey: Genel, yuvarlak sözle bir problemi geçiştirmektir. Tarihsel Devrim problemi de bir Devrimdi. Ve Tarihsel maddecilik şu ana kanunu koymuştu:

"Devrimler tarihin lokomotifleridir." (38)

Genel olarak **Devrim** nedir? Prensiptir olarak:

"Sınıflar zıtlaşması üzerine kurulu her Toplum için ezilen bir sınıf hayatî bir zarurettir. Ezilen sınıfın kurtuluşu için: Daha önce edinilmiş üretici güçlerle, varolan sosyal münasebetlerin artık birlikte varolamaz bulunmaları gerektir. Bütün üretim âletleri içinde en büyük üretici iktidar, devrimci sınıfın tâ kendisidir. Devrimci elemanların sınıf olarak örgütlenmesi: Eski Toplum içinde meydana gelebilecek olan bütün üretici güçlerin varolduğunu farz ve kabul ettirir." (39)

Şimdi burada genellikle deyimlendirilen Devrim şartlarını, Tarihsel Devrim problemi ile karşılaştıralım:

1 - Antika Medeniyet "**sınıfların zıtlaşması üzerine kurulu**" bir Toplumdur. Orada ezilen sınıf: **Köleler**dir.

2 -**Kölelerin kurtuluşu için antika üretici güçlerle, antika üretim münasebetleri arasında "birlikte varolamaz"lık yetmiş midir? Hayır. Bu, moda deyimiyse "coeksiztans: Birlikte varoluş" imkânsızlığı, ne köleleri, ne antika medeniyetleri kurtarabilmiştir. Tersine bütünüyle Toplumu batırmıştır. Neden? Tarihsel maddeciliğin üçüncü şartına geliyoruz:**

3 - Çünkü, Antika medeniyetlerde "**en büyük üretici güç olan devrimci sınıf**" yoktur. O neden?

4 - Çünkü: Antika medeniyetlerde "**Devrimci elemanların sınıf olarak örgütlenmesi**"ni gerektiren bütün üretici güçler "**eski toplumun içinde meydana**" gelememiştir. Ve o yüzden medeniyet batmıştır.

Tekbaşına her kadim medeniyet için doğru olan bu kural, bir Antika medeniyet battıktan sonra, başka bir antika medeniyetin doğuşunu aydınlatmakta yetersiz kalır. **Bir medeniyet** batmıştır, ama "**medeniyetler**" hiçbir vakit yeryüzünde sona ermemişlerdir. Antika Tarihin hiçbir çağında insanlık bütünü ile medeniyetten uzaklaşıp, ebediyen barbarlığa dönememiştir. Tersine, her batan medeniyetin yanibaşında yeni bir medeniyet, (hatta kendi üzerinde bir Rönesans) daima doğuvermiştir.

Öyleyse, ortada: Medeniyetin tümüyle ve kesince **yokolması** değil, bir biçimden başka biçime geçmesi vardır. Son arkeoloji belgeleri, Irak'tan başka hiçbir

yerde, kendiliğinden yeni bir medeniyet doğmadığını, en bağımsız görünen Amerika "Yerli" kültürünün bile Uzakdoğu'dan sıçrama olduğunu, daha önceki mitoloji elemanlarıyla da desteklenince ispat etmiş gibidir. İlk Irak medeniyetinden Modern çağa dek gelmiş medeniyetin özellikle geçit konaklarında "üretici güçler" bakımından durum ne olmuştur?

Antika medeniyetleri deviren güç, Toplumun kendi içinden doğma, amacı belirli bir sosyal sınıf olmamışsa da, Toplum dışından başka bir Toplumun vurucu gücü gelmiş, eski medeniyeti baskınla yıkıp yerle bir etmiştir. Bu dışarıdan gelen güce, Greklerin "Yabancı: Ecnebi" anlamına kullandıkları "**BARBAR**" adı veriliyor. (Osmanlı: Atalarından dirlikçi olmayan bütün öteki yurttaşlara "**ecnebi**" derdi.) Tarihsel maddeciliğe göre:

"Güç (zor, acı kuvvet): Yeni bir Topluma gebe olan her eski Toplumun ebesidir. Gücün kendisi de bir ekonomik kudrettir." (40)

Antika Tarihte "güç" barbar kılığına girip medeniyet Toplumunu yıkıyordu. Bu en görmek istemeyecek bir göze batan olaydı. Yıkış sebebi: Eski medeniyetin "**Gebe**" olmayışından ileri geliyordu. Eski medeniyet yıkıldıktan sonra, doğan Yeni medeniyetin hangi üretici güç, nasıl "**ebesi**" oluyordu. Problem bu idi. Yalnız bu noktanın aydınlatımı, Tarihsel Devrimlerin en kör düğümünü çözebilirdi. Ne çâre ki, tarihsel maddeciliğin keşfedildiği gündenberi, resmi Tarihsel bilimler (Fransızca'nın akar deyimiyle "**c'en etait fait**": İş bitik) duruma girmişlerdir.

IV. - TARİHSEL MADDECİLİKTE SONRASI

"**İşi bitiklik**",19'uncu yüzyılın ekonomi ve siyaset krizleri başlar başlamaz bütün toplumsal bilimleri salgın hastalık gibi sardı. Artık bilimde "**saf hakikat**" değil, günün çıkarıcılığına göre olayları tanınmaz kılığa sokmak birinci iş oldu. **Ekonomi** biliminde klâsik iktisatçıların: Adam Smith (1723-1790) ve David Ricardo (1772-1823) gibi bilginlerin "değeri yaratan emektir" buluşlarını çürütmeye çalışan "Vülger: Bayağı" iktisatçılık moda oldu. **Sosyal** ve **Tarihsel** bilimlerde gelişen bütün çabalar tek amaca yöneldi: Klâsik iktisat gerçeklerini temel sayan Tarihsel maddeciliği, her ne pahasına olursa olsun tahtadan silmek! kültür alanında her ölçüyü hiçe sayan bu "Bilimsel haçlılar seferi"nin en parlak örnekleri: Saint-Simon'dan sonra, onu çalıp çırpan plajyacı Auguste Comte "Pozitivizm"inden, etnolog "Organisizm"lerine, sosyolog "Formalizm"lerine, demagog "Rasizm"lerine dek buram buram açılmış metafizik düşünce "Okul"larındaki fikir, metot ve yargı sefaletlerinde bulunur.

Modern bilim düşmanları: İslâm Tarihinin ülkücü çağını gömen Sıffiyin savaşmasında, yenileceğini anlayan bezirgân Muaviye satılık askerlerinin mızrakları ucuna Kur'anı Kerimi bağlayıp samimî müslümanları durduruşları gibi, kendilerine en kalın "Bilim" ağırlıklarını siper ettiler. İçlerinde en sinsileri: Tarihsel maddeciliği dondurup putlaştıran "Marksist"lerdir; en masum geçinenleri; olaylar üzerinde düşünmeyi, bin bir "eser", "not" "paragraf", "referans" çıkmazına düşürmedikçe aforoz eden zihin törpücüsü ("érudition: Mütebahhirlik") karasevdalılarıdır. Biz, Batı kültürünün Tarihsel Devrimler alanında "Uzman" tanınmış iki tipik meyvasına dokunmaktan kendimizi alamayacağız: 1) 19'uncu yüzyılın ikinci yarısında Comte de Gobineau, 2) 20'nci yüzyılın birinci yarısında Profes. Arnold Toynbee...

A - TARİHSEL DEVRİM VE İRKÇILIK

Gobineau: Çökmüş derebeyi sınıfının Ortaçağ barbar geleneklerine, (ne olduklarını anlamaksızın) sıla illeti (nostalji) çekişinden kaynak alır. Ona göre "**Medeniyetlerin düşmesi**": Şuursuz gelişim konağının geçit kaçınılmazlığı değil: "**Muazzam... esrarengiz... ruhu ürküten bir felâkettir...**" Aristokrat

karamsarlığıyla Tarihsel Devrimlere baktıkça dehşetler içinde kalır:

"... Ve insan, elinde olmayarak şunu iyice kavramak zorunda kalıyor ki, her insan kümelenişi: Hattâ Toplumsal varların en beceriklice komplikasyonlarla korunduğu zaman bile, hastalığa yakalanıyor, biçimlenmekte olduğu bugün dahi, yaşama elemanları arasında bir "kaçınılmaz ölüm" prensibini gizliyor." (41)

Yâni o, bugünkü modern sosyal devrimleri de, antik medeniyetteki Tarihsel devrimler gibi bir "**Kaçınılmaz ölüm**" cezası sayıyor. Yanılıyor. Modern sosyal devrimlerde, değil medeniyet, Gobineau'nun kendi derebeyi sınıfları bile ölmemiş, büyük arazi sahipliği ve toprak işverenliği durumuna doğru deri değiştirmiştir. Yalnız, derebeyilik ekonomisi ve iktidarı yerine, işveren ekonomisi ve siyasî iktidarı geçmiştir. Bir noktada Gobineau haklı:1830,1848,1871 Fransa ve Kara Avrupa devrimlerinde Thiérè'lerin, Bismarck'ların kışkırttıkları bunca "**beceriklice komplikasyon**"lara rağmen, işveren sınıfı ekonomik ve politik iktidarının da ölüm çanları çalınmışa benziyordu. Onun için Kont kendi kendisine soruyordu:

"Pekiye ama, bu prensip (ölüm ilkesi) nedir? Bu prensip tıpkı ulaştırdığı sonuç gibi yeknesak mıdır ve bütün medeniyetler aynı sebeple mi yok olurlar?"

"İlk bakışta insan buna olumsuz cevap vermeye yelteniyor.

"Ama, şöyle bir gözetim yapılıyor: Bütün medeniyetler, azıcık sürdükten sonra bir takım samimî iç bozukluklar çarptırıyorlar.Deyimlendirilebilmeleri güç olan, ama inkâr edilmeleri ondan daha az güç olmayan bu iç bozukluklar her yerde ve her zaman benzer bir karakter taşıyorlar." (42)

O "**İç bozukluklar**", Gobineau (1816-1882) henüz 29 yaşında iken Tarihsel Maddecilik târafından (üretici güçler) ile (üretim münasebetleri) arasındaki zıtlığa bağlanıp deyimlendirilmiştir. Fakat kont, filozof rahatlığı ile, o deyimlendirmeyi yanına bile uğratmıyor. Ve "Bu dünyanın gidişinde tanrı parmağını" görür gibi oluyor:

"Şurası su götürmez bir hakikattir ki; tanrı istese, hiç bir medeniyet sönmez; ve bütün toplumların ölümlü şartına, eski tapınakların (sanctuaire), - yanlışlıkla soyut olaylar gibi gözönünde tutulan-bazı göze çarpıcı haraplıkları izah etmek için kullandıkları kutsal aksiyomu (mütearifeyi) uygulamak yersel hakikatlerin araştırımına egemen olması gereken birinci düzende bir hakikati bildirmektir." (43)

Halkın "Ne gelirse Allahtan" dediği tanrısal alın yazısında kontun kuşkusu yok. Roma'ya "coup de grâçe: Son ölüm vuruşu"nu indiren Atilla'ya, Roma'daki yanılmaz Papa'da "**Flajellum dei**: Tanrının kırbağı" adını verirken böyle düşünmüştü: Medeniyetleri batıran, işledikleri günahlardır. Ancak Gobineau, o büyük ve göksel **sebep** altında, yersel vesile de bulunabileceğini araştırıyor. Bulduğu vesile; 20 inci yüzyılda 30 milyon insanı kurban edecek olan kanlı faşizmin "bilim bayrağı" **IRKÇILIK**'tır. Ona göre bir ırk "Temiz" ise, üstün gelir, kirlenince alt olur. Joseph Arthur Comte de Gobineau, romanlarını yazdığı "temiz" ırk kahramanını şöyle anlatır:

"Güzel miydi, diye mi soruyorsunuz? Bir melek gibi güzel! Rengi biraz yanıkça idi, ama melez asıldan gelme sonucu olan koyu toprak rengi değildi: Güneşte olgun meyva gibi sıcak bir yanıktı." (44)

Böyle üst gelmiş saf bir ırkın kurduğu medeniyet neden düşer? Yahudi ırkıyla katışmaktan. Temiz ırkın başında, İslâmîliğin "Yecüc Mecüc" adını taktığı Turanlılar gelir. (Hitler onu Kuzeylilere çevirir).

"... Doğu yazarları, der Gobineau, Türkistan uluslarından söz açmaya başlar başlamaz, onlardaki boyu posu, yüz güzelliğini öğmekten kendilerini alamazlar." (45)

Güzelim Turan ırkının kurduğu devletler neden battı? İslâmîliği çıkararak "Semit"

Arap ırkıyla bulaşmaktan:

"Osmanlılar henüz varolmamışlardı ki, içinden çıktıkları Selçuklular, İslâm ırklarına kuvvetle katışmışlardı bile..."⁽⁴⁶⁾

Bu görüş, tıpkı köylünün: "Güneş doğudan doğar, göğü dolaşır, Batıda batar. Demek.güneş dünya etrafında dönüyor" kanısına benzer. Tarihe bir gözünü kapayıp tekyanlı bakınca başka şey görülmez. Önce Hünler Roma medeniyetini, sonra Moğollarla Türkler İslâm medeniyetini yıktılar. Bütün Batı yazarları Hünleri, bütün İslâm yazarları Moğolları şeytan kadar çirkin bulurlar. Gerek Hünler, gerek Moğol ve Türkler Roma ve İslâm medeniyetlerini yıkınca, yerine ancak eski medeniyetlerin **Rönesansı** sayılan Devletler kurmuşlardır. "Turanlı ırk"ın üstün veya eksik olduğundan değil: Moğollarla Türklerin Tarihöncesinde **sürüyle** geçinen **göçebe çoban** Toplumları olduklarından... Genellikle Semitlerin, özellikle Semit "ırk"ından gelme Arapların, Tarihte, Hün veya Moğollardan çok önceleri, daha eski "günahkâr" medeniyetleri yıkıcı rol oynadıkları en tartışılmaz gerçeklerdendir. Akkad medeniyetini kuranlar, çökkün Sümer medeniyetine "Coup de grâce"ı indirmiş bulunan Agade'li Sargon komutasındaki Semitlerdi. İslâm medeniyetini kuran Semit kolundan Araplar: Çökkün Pers medeniyetine öldürücü vuruşu yapan Mekkeli Muhammet komutasındaki Medinelî ve çevre çöllerden bedevî Semitlerdi. Semitlerin "temiz" veya "kirli" ırk olduklarından değil, Agade veya Mekke gibi medeniyet keleşini kozasında kanatlandıran **Yukarı barbarlığın kentlerinden** çıkma güdücüler buyruğunda Tarihe girdiklerinden...

Eskimiş bir medeniyeti yıkmak veya yeni bir orijinal medeniyeti kurmak yalnız kuvvetli, temiz, güzel ırkların işi ise, Akkad ve İslâm medeniyetlerini kuran Semitler de en az Türkistanlı Altaylı, Moğol ve Hünler kadar temiz ırkılmışlar demek. Sonra neler bulaşıpta kirlenmiş, dünyayı kirletmişler ve bozulmuşlar? Bütün mesele burada.

"Semitleri: Sümerler, Sümerleri de bir başka ırk bozmuş" demek: Problemi biraz daha gerilere "tecil" etmek ve geciktirmekten başka bir şey olmaz. Yoksa: "Dünyayı kim yarattı? -Tanrı. Tanrıyı kim yarattı? Sorma kâfir olursun!" gibi dogmatizmalar, dinler için olsa bile, İbn-i Haldundan'beri ilâhiyattan ayrılmış olumlu bilimler için izah değildir: "Totoloji"dir.

Derebeyi artığı Cermenliğin kafatasını gıdıklayıp 30 milyon insanın başını yiyen bilim kalpazanlığı ırkçılık, basit bir tarih gerçeğini tahrif ediyor: Tarihte gericiliğe karmış medeniyetleri "temiz"liyen insanlar, Tarihöncesindeki ilkel **Sosyalizm** Toplumunun yetiştirdiği, medeniyetin (yalan+korku) zehiriyle henüz bozulmamış olan insanlardı. Medeniyete girmeden her ulus, kendi Tarihöncesi çağını yaşarken aynı kertede "bozulmamış"tı. Türkler de, Moğollar da, Cermenler de, Hünler de, Semitler de: Tarihöncesindeki **sınıfsız, korkusuz, yalansız** Toplumundan geldikleri için: Birbirlerini alıp satan medenilere **"üstün insan"** gibi görünmüşlerdi.

B- TARİHSEL DEVRİM VE SÖZDE DİNCİLİK

Mister Toynbee'ye gelelim. Gobineau, içine gömüldüğü derebeyilik kalıntısı Donkişotluk şatosunun kalın duvarları arasından,1877 yılı yayınlanan Morgan'ın **"Ancient Society, or Researches in the Lines of Human Progress from Savagery through Barbarism to Civilization"** (Kadîm Toplum) eserini belki görememiştir, diyelim. (Engels'in "L'Origine etc." eseri de Gobineau öldükten 2 yıl sonra çıktı). Bay Toynbee içimizde yaşıyor, 20'inci yüzyılda: Tarihöncesi bilimi, "Mr sır'daki sağır Sultan"a bile varlığını işittirmiştir. Türkiye'de bile Toynbee: "Dünyanın en tanınmış tarihçisi", diye alkışlanan bir "bilgin"dir. Kendisi Tarihsel Devrimlere **"Breakdown"** "Alaşağı ediliş" adını koymuştur. Ayrıca: "Hem yeni çıkmış, hem köhne olan modern Batı tasavvuru, Çin'e veya Hind'e hiç yer vermez; hattâ Rusya'ya yahut Amerika'ya bile şöyle böyle yer verir" diyerek, İngiliz vatandaşlığına küsmüş, "inteligent- service" (İngiliz casusluğu) kanalından Amerikan Uyrukluğuna

geçmiş bir profesördür.

Milyonlarca nüsha basılan onlarca iri ciltlik yazılarında: "**Mascience nouvelle** Benim yeni ilmim" dediği "**buluş**"larına şöyle başlar:

"Tarihle tüm Sosyal bilimleri, insancıl işlerin biricik anlaşılışı içinde eritmeye muhtacız." (47)

"Benim "bir Tarih etüdü"m için ilk notlarımı hazırlamaya başladığımdan beri 27 yıldan fazla geçti. Ve ben şu olayın şuuruna vardım ki, o yıllar zarfında görüşüm kılığını değiştirmiştir. Ben ilerledikçe, din bir yol daha benim Evren tablomun merkezini tutmaya gelmiştir." (48)

Ruhhekimî, karşısındaki kişide ilkin bulunmayan sofuluk duygularının yaşlandıkça artmasına "kılık değiştirmek" değil "mistik hezeyan" teşhisini kor. Fakat Bay Toynbee ruh hastası değil, müslümanca deyimi ile birden "**Hidâye erişmiş**"tir. Ve dinlerden din beğenmeye bulaşır; der ki:

"Bununla birlikte ben, yetiştirilmiş bulunduğum dinsel görüşlere dönmüş değilim. YAHUDI (Judaik) dinlerinden (Musa, İsa, Muhammed dinleri, Yakınoğu dinleri demek istiyor) farklı olarak Hint dinleri tekelci değildir. Varlığın esrarına başka ulaşma yolları bulunabileceğini kabul ederler... İşte kitabımın son dört cildi bu açıdan bakılarak kaleme alınmıştır." (49)

O "**Başka bakımlar**" sırasına Tarihsel Maddecilikte girer sanmayın. Tarih bilimi, Firavunlar çağının "okkültizm"i, tarikat şeyhlerinin "istihareye yatma"sı gibi bir şey olmuştur. "**Son eseri ile şöhretini bir kat daha arttırmış**" (Bü: Dü., kezâ) olan bilgin herkesi rahat rahat imana çağırır:

"Her birimiz için bir evren esrarına ulaşmanın en kolay yolu, şüphesiz kendi ata dinidir. Ama bu, her kişi için başka başka olan dinlerin sundukları ulaşma [tasavvuftaki "Vuslat"] yollarını hesaba katmamak anlamına gelmez. İnsanın kendi dini kadar, öteki dinlerin de içlerinden geçebilmekte kazanılacak çok şeyi vardır ve kaybedilecek hiç bir şeyi yoktur." (50)

Böylece Bay Toynbee bütün bir İnternasyonaldır; Karl Marks'ın: "Bütün ülkeler işçileri birleşiniz! Zincirlerinizden başka yitirecek birşeyiniz yoktur." çığığı gibi "bütün dünya dinlileri birleşiniz" parolası!.. Tarih ve Toplum bilimlerinde,1848'den beri, Batı kültürü "Zirve"leri, "böylesine "Zırva"laşmışlardır. Tarihin can alacak yer ve yönlerini duman perdesi altında yitirmek için, nasıl en birbirini çürüten kıyamet gibi fikir ve olay kargaşalığı yığdıklarına en şahaser örnek Toynbee'nin 10 koca ciltlik "**Bir Tarih etüdü**"dür. Biz burada konumuzu en çok ilgilendiren iki noktada birkaç örnek verelim:

1 - Tarihte Determinizmi Maskeleyen: Toynbee, Toplum hareketini hiçbir maddî sebebe dayanmaz göstermek için, Tarihin geçirdiği çağları özel kanunlara uymuş ayrı birer Toplum biçimi saymaz. Vico'nun en olumsuz yanını taklit eder: Tarihi bir "**tekürrür**" sayar. Toynbee'ye göre Tarih ve Tarihöncesi yahut Medeniyet ve Barbarlık, Tarihöncesinde: Vahşet ve Barbarlık, Tarihte: Antika Tarih ve Modern Tarih, Toplumun ayrı maddî gelişim çağları değil, hepsi bir arada, mânevi tecellilerdir. **Barbarlık: "Işıkla karanlığın birbirine karıştığı bir bölgedir"; Medeniyet: "Boşuna tekerrürler"dir.** (51)

Öne sürdüğü "**Yeni Tarih anlayışı**" : "**Hâdiselerin bir tek sırayla zaman içindeki hikâyesi olarak değil, fakat bir çok paralel hâdiseler serileri arasında gözetilecek kıyaslamaların ve geri geri gidişlerin ("recurrence"ların) incelenimi olmalıdır.**" (Keza, s. 54). Vico'nun, zamanı için bir yenilik olan "**Kıyaslama metodu**"nu böylece bozarak sağ cebine koyduktan sonra, sol cebine de Marx'ın "**Proleterya**" sözcüğünü yerleştirir. Toynbee için "**proleterya**": Modern kapitalizmin **ücretli işçi** sınıfı değil: **Köle, toprakbent** gibi bütün Toplum biçimlerindeki alt sınıflar "**İç proleterya**"dırlar. Barbarlar da, "**Dış proleterya**"dırlar. Bu bilimsel elçabukluklarıyla "**Toynbee bütün gücünü kullanarak iki nokta üzerinde ısrar eder: 1- Medeniyetler bir çokturlar, asıllarındanberi bir çok kaldılar; nitekim Mısır medeniyeti ile, Sümer**

medeniyeti muâsırdırlar; 2 - Medeniyetler arasında herhangi bir hiyerarşi kurulamaz." (52)

En son arkeoloji buluşları: Mısır'ın, Sümer medeniyetinden sonra Irak'tan etkilenecek geliştiğini ispat durumundadır. Bütün en eski gelenekler (Oziris efsanesi gibi) bu gerçekliği anlatırlar. Fakat Toynbee, bu olayları herkesin bilmediğinden yararlanarak, medeniyetler arasındaki ana oğul münasebetlerini örtbas etmeye çalışır. O zaman bütün tarih: "**boş bir tekerrür**" olur.

2 - Tarihte üretici güçlerin rolünü maskeleyen: Vico'nun bir "**Corsi-Riscorsi**", Mark'ın "**Tez-Antitez**" anlayışları vardır. Toynbee o görüşleri de iki cebine yerleştirerek, bütün Tarih olaylarının gidişinde, ne olduklarını açıklamaktan kaçarak: Bir "**Dèfi**" (kışkırtma, meydan okuma!) bir de "**repons**" (karşılık, cevap verme) diye iki mistik zıt davranış "keşf" eder. Tarih, ne ekonomik güçlerin, ne insan yığınlarının yarattığı bir gidiş değil, bir "**Azıntık Elite**" (bir avuç gözde kişi)nin "**Kışkırtma**"lara "**karşılık**" vermelerinin eseridir: "**Onun düalizmi (ikiciliği): Yaratıcı azınlık ile, dèscarné (etsiz, cansız, maddesiz!) ruh, pasif ve âtil beden demek olan proletarya arasındaki mübayenette kendisini belli eder.**"(53)

Onun için Tarihsel Devrimler: Üretici güçlerle, üretim münasebetleri arasındaki zıtlamalardan değil, bir avuç gözde "**Elite**" in gevşemesinden ileri gelir; "**Elit toplumun yürüyen parçasıdır, insan yığınlarını peşinden sürüklemekte başarı göstermiştir.**" (Nasıl? Burada Bergson'un "Mimetisme" lâfı, araya karışır. Yığın, Eliti taklit ederek sürüklenir! H. K.) "**Bir an gelir ki yığın: Elitin verdiği hızı takip etmez olur. Bu sefer, o zamanedek yalnız ikna' yoluyla hareket etmiş olan yaratıcı azınlık, baskıya başvurmak zorunda kalır.** (Neden iknâ yolu sökmez? Asıl problem bu, ona, çözüm aranacak yerde, o örtbas edilir H. K.) **Bu durumda toplum, hasım sınıflara bölünmüş olur.** (Ondan önce: Köle-efendi, toprakbent-derebeyi sınıfları yok; baskı yok; hepsi: Yığın elite kanmadığı için ortaya çıkar H. K.) **O zaman, medeniyetin sinesinde bir kopuşma (ruptur) husule gelir. Toplum artık kendisine teklif edilen défi'lere (meydan okuyuşlara) karşılık verecek kabiliyette değildir.** (Niçin? İşte öyle. Durup dururken! H.K.) **Onun için, medeniyet deva bulmaz bir dekandansa (çöküntüye) uğrar.** (54)

"**Barbar dünya ile medeni dünya arasındaki dostça (ilk doğan medeniyet barbarları kırıp, köle ederken: Dostça!) münasebetlerin yerine hasımca münasebetler geçer. Ve barbar, medeniyetin bütünlüğünü tehdit etmekte iç proletarya biçimine girer. Öyle bir an gelir ki, medeniyetin içinde ancak savaşçı yokluğundan ötürü savaşmalar sona erer. Medeniyetin bölündüğü askerci devletlerden birisi, bütün ötekiler üzerine kararlıca üstün gelir.** (Bu üstünlükte, "Elit: Gözde" gericilerin ihanet ve elaltından çağırılırları ile değil, kendiliğinden olur!) **Böylece ortaya çıkan "Evrensel Devlet"te bir yol başlamış bulunan "husumet"leri arttırınca, Din ortaya çıkararak: İç proletarya ile dış proletaryayı birleştirir ve yeni medeniyeti doğurur.**" (55)

İşte 20'inci yüzyıl ortasında Mister Toynbee'nin ünlü "Tarih felsefesi" budur. On cildinden şu cevher özet ve sonuçlar çıkar:

"**Bir toplumdaki güdücü azınlık: Egoizma, budalalık, sebatsızlık, metanetsizlik yüzünden bir défi'ye (meydan okuyuşa) karşılık vermeyi bilemedi mi, çökmeye başlar. O toplumun proletaryası, kendini kurtarmak için, yeni tip bir toplum yaratır. Bu, medeniyetin müzmin başarısızlıklarına ilâç bulmaya çalışan yeni bir Kilisedir.**" (56) "**Yaratıcı (Tanrı) bir kurtarıcı rolünü oynamaya çağırılarak yardıma koşar, çünkü o Toplum tepki göstermeyi bilememiştir, çünkü yaratıcı olmaktan çıkmış bulunan, ve en sonunda artık egemen olmaktan başka bir şey olmayan azınlığı, bir takım güçlükler ezmiştir."**

"**Yüryüzünün cihat açmış Kilisesinde hizmet gören asker (papas) biliyor ki, bu dünya onun kendi evi değil, ruhanî bir savaşma meydanıdır.**" (57)

Tarih biliminde miyiz Papaslar kongresinde mi?

Tarihin gidişi üzerinde hiç bir kanun iddiası bulunmayan modern basit tarihçilerden sonra, iki tip etüd şekli daha vardır: 1- Modern **Uzman** tipi, 2 - Modern **Tarih filozofu** tipi.

C - UZMAN DİYALEKTİK

Uzman tipine örnek Claude Levi Straus'tır. Sansasyon yarattığı ve "bütün marksistlerce" de tasvip gördüğü söylenen son çiçekli eserinde Bay Straus, karşısına aldığı ünlü J. P. Sartre ile, Batı dili kadar işlek bir meçi kullanarak eskrim tâlimi, polemik idmanı yapıyor. "**Diyalektik ve Tarih**" adlı koca bir fasılda Tarih yok. Yalnız şu Uzman fetvası var:

"Biz, etnolojide her araştırmanın prensibini buluyoruz, Sartre için ise etnoloji bir üstesinden gelinecek engel, yahut aşılacak bir mukavemet biçimindeki problemi ortaya atıyor." (58)

Bu "**Her araştırmanın prensibini**" bir tek bilimde bulmak cesareti: Uzmanlığın - kerim olan Allah'ın kadar içine inilmez olan- "Derin kuyusu"ndan çıkar. Bu kuyunun karanlık dibini yoklayınca, J. P. Sartre gibi C. L. Strauss'ın da göğüslerine taktıkları şeref madalyasını buluyoruz: "Marksist" olmak!

"Her ne kadar ikimizin de derin düşüncemizin yola çıkış noktası Marx ise de, bana öyle geliyor ki, Marksist yöneliş bizi farklı birer sonuca iletiyor." (59)

Marks maddeci tarihin baş kurucusudur. Bay Strauss için Marx gerçekten bir "yola çıkış noktası" mıdır? Kısaca bakalım.

A) Metod bakımından şöyle diyor C. L. Strauss:

"İnanıyoruz ki, insan bilimlerinin hedefi insanı teşkil (constituer) etmek değil, fakat eritmektir (aynen: "**Dissoudre**")" (60)

Marx için her türlü "kafadan atma inşaat" yanlıştır. Ama bir konuyu en son elemanlarına dek ayırdıktan sonra, yeniden kurarca biçimlendirmek doğrudur. Hele, öyle Bay Strauss'un kesip attığı gibi: "ya biçimlendirmek, ya eritmek" diye tekyanlı iş yoktur. Nitekim, Marx, "Vyestnik Yevropi" yazarının "**Kapital**" eleştirmesi için der ki:

"Bay yazar, benim gerçek metodum adını verdiği şeyi konu ederken ve benim şahsen kullandığım metodu bunca iyi dilekle anlatırken, diyalektik metoddan başka neyi anlatmış oluyor?

"Ne olursa olsun, (bir yazarın) anlatış tarzı formel olarak araştırma tarzından başka olmalıdır. Araştırma (ele alınan) maddeyi ayrıntısı ile benimsemeli, maddenin çeşitli biçimlerini çözümlenmeli, o biçimlerin iç bağını izlemelidir. Ancak, o iş başarılıktan sonradır ki, gerçek hareket, kendisine uygun olarak anlatılmış bulunabilir. Bu başarılı mıydı, artık o zaman maddenin hayatı ideal biçimde aksettirilmiş bulunur, böylece anlatış, sanki öncileyinden (a priori) inşa ediliyormuş gibi görünür." (61)

Marx burada aynen "**Konstruktion**" (inşa, yapı yapma) sözcüğünü kullanır. Bizim bildiğimiz, bir doktrini "Hareket noktası" saymak, onun metoduyla yola çıkmaktır. Bay Strauss'un eseri "Diyalektik" sözcüğünü kimseciklere bırakmaz. Fakat sözü işe çevirmeye gelince, daha Marks'ın araştırma ve yazma metodlarını kavramadan "Marksist yöneliş" iddiasında bulunuyor. Marx için: 1 - **İndüksiyon**: Araştırma metodu, 2 - **Dedüksiyon**: Anlatış, yazış metodu birbirinden ayıramaz. İki "Marksist" çıkıyor: Sartre dedüksiyon ucundan, Strauss indüksiyon ucundan tutmuş, biricik metodu çekiştirip parçalıyorlar. Hele Bay Strauss-uzman: Marks'ın tam tersini yapıyor: Anlatışı dal budak içinde cöngüle çevirip dağıtmakla öğünüyor. Ve "Hareket noktası" bildiği Marks'ı düpedüz "eritiyor!"

B) Tarihöncesi bakımından Bay Strauss şunu açıklıyor:

"Tekçizili" ve "exogamie"li "clan"lardan kurulu toplumlar da, clan'ın

adlandırılışlar sistemi; hemen daima düzenle düzensizlik arasındaki yolun ortasında bulunur." (62)

"**Marksist yönetim**"te böyle "**ekzogami**"li "**klan**" var mıdır?

1861 yılı, Alman "mistik general"ı Bachofen ilk defa kadîm Tarihte "**Mutterrecht**" (Anahukuku) ve "**Gynecocratie**" (kadın saltanatı) olaylarını keşfettikten sonra, İskoçyalı "kuru hukukçu" Mac Lennan, 1865 yılı, **kızkaçırma** (rapte) âdetini ele alarak, bazı Toplumlarda kadınların kocalarını, yahut erkeklerin karılarını kendi grupları **dışında** yabancı olarak, bazı Toplumlarda ise kendi grupları **içinde** yerli olarak aradıklarını belirtti.

"**Birincilere**": "**Ekzogam**" (dışarıdan-evlenen), **ikincilere "andogam"** (içerden-evlenen) **adını verdi."** (63) Mac Lennan bu âdetin sebebini: İlkel Toplumların kız çocuklarını öldürmeleri yüzünden ileri gelmiş saydı ve aynı sebeple "**Polyandrie**" (çokkocalılık) ve **Kadın- hukuku** müesseselerinin de gene hep kadın kıtlığından çıktığını ileri sürdü... Demek C. L. Strauss en son model kitabında,1865 yılını yaşıyor, ve "**Mac Lennan'ist yöneliş**"tedir.

Mac Lennan ise "**genel olarak aile tarihinin kurucusu ve bu alanda birinci otorite sayılmakta."** (64) olmasına rağmen, kendi eserindeki şu açıklamayla, kendi izahını kendisi çürütmüştü.

"**Kadın kaçırılmaların; bilhassa erkek cihetinden akrabalığın** (yâni baba çizgisi üzerinden halef selef olmanın) **hâkim bulunduğu uluslarda en belirti ve en ifadeli olduğu göze çarpar."** "**Şurası şaşılacak bir olaydır: Bildiğimize göre, ekzogami ile kadîm akrabalık biçiminin yanyana var oldukları hiç bir yerde çocukların öldürülmesi sistemlice yapılan bir iş değildir."** (65)

Madem ekzogami olan yerde çocuk öldürme sistemli değil, ekzogaminin sebebi çocuk öldürme nasıl olabilir? Demek Mac üstad, Nasrettin Hocamız gibi bindiği dalı kendisi kesmiştir. "Marksist yöneliş" bu konuda ne der? Bilimin dediğini.

Morgan içlerine üye olarak girdiği ve 40 yıl etüd ettiği Amerika yerlisi İroquoi kabileleriyle yetinmedi. Bütün dünya milletlerindeki akrabalık sistemlerini soruşturmak üzere Amerikan Devletinin resmî kanaliyle tüm Asya, Afrika ve Avusturalya kıtalarında anketler yaptı. Çıkardığı sonuçları 1871 yılı da "**Systems of Comsanuinity and affinity**" eseriyle yayınladı.1877 yılı da "**Ancient Society**" **Researches in the Lines of Human Progresse from Savagery through Barbarism to Civilization**" eseriyle bütün Tarihöncesini aydınlattı.1891 yılı Engels sunu yazdı:

"**Morgan'ın ayrıntılar üzerine yaptığı hipotezlerin birden fazlası sallantılı hattâ güdük kalmıştır. Ama, son zamanlar toplanılan malzemeler hiç bir yerde Morgan'ın bellibaşlı büyük fikirlerinin yerine başkalarını geçirmeye yol açmamıştır."** (66)

Morgan'ın "**bellibaşlı büyük fikrini**" de şöyle özetledi:

"**Andogami** (içerden-evlenme) **ile Ekzogami** (dışardan-evlenme) **hiç te bir antitez teşkil etmezler. Ekzogam** (dışardan evlenir) "**kabile**"lerin **var olduğu şimdiedek hiç bir yanda gösterilip ispat edilmemiştir. Fakat, bütün hakikate benzerliklere göre, her yerde verili bir sıra varolmuş bulunan grup halinde evlenmenin henüz hâkim bulunduğu çağda, kabile, ana cihetinden belirli sayıda kandaş gruplarına bölünmüştü; Kan (gente adı verilen bu kabile bölükleri içinde evlenme, kesin olarak yasak edilmişti; Öylesine ki, bir Kan'ın erkekleri, bir sayıda karılarını kabile içinden pekâlâ alabiliyorlardı, ama kadını kendi Kan'ları dışından almaya mecburdurlar. Bu suretle, Kan ne kadar kesinlikle ekzogam (dışandan evlenir) ise, Kan'ların topunu birden içine alan kabile dahi o kadar kesinlikle andogam (içeriden evlenir) idi. Böylece, Mac Lennan'ın yapma kombinezonundan son kalıntı da uçup gitmişti."** (67)

Ona rağmen, Mac Lennan, İngilizler ve onlara kuyruk olan Fransız v.s.'ler için, bir yol "Üstad-ı âzam" sayılmıştı. Morgan'a gelince; "**Kitabında yazdıklarının**

küçük ayrıntıları pek çok itinalarla ayıklanıyor, ama asıl hakikî büyük keşifleri üzerinde susuluyor." (XXXII) çünkü Bachofen Alman, Morgan Amerikalı idi: "Alman neyse ne, lâkin Amerikalı?.. Amerikalının karşısında her İngiliz vatansever kesilir." "Birbirinden mutlak surette ayrılmış andogam ve ekzogam "kabileler" in varlığı üzerine, en ufak bir şüpheyeye düşmek, cânicesine bir bid'at (hèresie) idi. Dolayısıyla de bütün o tanrı adağı (Mac Lennancı) dogm'ları toz duman eden Morgan, bir çeşit "günahı kebir" (sacrilège) işlemiş oluyordu."⁽⁶⁸⁾.

Claud Levi Straus, "Tarih ve diyalektik" adına da olsa, böyle bir "küfür"e düşmüyor, demek. Onun için "tekçizili" görüşü "daima kargaşalık ortasında" kalıyor.

D - TARİHSEL DEVRİM VE SOSYALİST TARİHÇİ

Tarihsel devrimler önünde sosyalist geçinen tarihçiler, daha mutlu bir ışıkla aydınlanmış değillerdir. Bunlardan en hayranlık uyandıranı Wells, Morgan'ın ayırdığı üçer konaklı Vahşet ve Barbarlık çağlarını şu cümleyle özetler: ⁽⁶⁹⁾

"İnsan ilkin yavaş yavaş gıdası peşinden giderek, yer değiştiriyordu. Sonra (Neden bilinmez? H. K) bir bölük insanlar yerleşmeye başladılar. Başka bölük insanlar, daha açıkça göçebeleştiler. Oturuk çeşit insan, taneyle beslendi. Göçebe insan, süttten faydalanmaya başladı, sırf o amaçla inek besledi." ⁽⁷⁰⁾

Burada, insanlığın avcılıktan çıkışı anlatılmak isteniyor. Fakat, avcı toplum, ilkin tarımcı (taneyle beslenir) de, sonra çoban (süttten faydalanır) olmuş gibi gösteriliyor. Belli ki, İngiliz Wells, İngilizce yazılmış Morgan'ı ya okumamış, ya da anlamamıştır.

"İki yaşama biçimi, zıt yönlerde ihtisaslaştı. Her halde, oturganlarla göçebelerin çarpışmaları; kaçınılmaz oldu. Birinciler tarafından ikinciler, barbar sayıldı. Oturganlar yumuşak, dişileşmiş varlıklardı. Göçebelerce çapul edilmeleri, pek meşru sayıldı" diyor, Wells. ⁽⁷¹⁾

Belli ki, sosyalist Wells, bilimsel sosyalizm kurucusu Engels'i ya okumamış, ya anlamamıştır.

"Oturganlar", örneğin: Grek dünyasının **Yukarı barbar** kentlerinin insanları mı? Yoksa, Amerika yerlilerinin "**Bahçeli sistem**", **Aşağı barbar** toplumları mıdır? Ayırt yok. Sonra, sırf "oturganlık": Bir toplumun "**dişileşme**"sine yeter mi? Yazar, kendi kitabının 44'üncü sahifesindeki: "Falan; halinde Sümer savaşçıları (taş kazıma, Sümer medeniyetinin başlangıcı)" yazılı gravürün fotoğrafı bile, insanı ürkütüyor. İlk medeniyet kurucularından Sümer kentlerinin **oturganları** bunlardır. Bunlar, yüzyıllar boyu, Irak topraklarını demir pençeleri altında tuttular. Arabistan, Anadolu, Hindistan iklimlerinde her türlü göçebe "barbar" ulusları kul köle edip, maden kaynaklarını onlara işlettiler. Yeryüzünde ilk defa, en tehlikeli kervanları işletme "erkekliğini" onlar göze aldılar. Yine, şu Anadolu kıyılarına dek- çıkartma,yapıp, kent kuran Grek **oturganlıkları**; mitolojilerini ve epopelerini dolduran "**kahramanlık**"larla, Truva'dan Kafkaslar'a, İtalyalar'a, Libya, Finike, Mısır'a dek o zamanki dünyayı kasıp kavurdular. Demek, çok sonraları, "dişileşme" gibi görünen durumun "yumuşak"lığı, oturganlıktan bambaşka sebepleri gerektiriyor.

Ünlü tarihçi oralı bile değildir. Tarihsel devrim olaylarını sarakaya alır:

"Arasıra önümüze şefin biri, yahut kabilenin biri çıkıyordu. O bağımsız ve hür göçebelerin kargaşalığı ortasında, komşu aşiretlere bir çeşit birlik dayatabiliyordu. O zaman, vay en yakın medeniyetlerin başına gelenlere!" ⁽⁷²⁾

Kabileler nerede, niçin derlenirler? Tarihçimize göre: Herhangi yeni üretici güçlerin doğmak üzere bulunduğu belirli bölge veya ekonomi böceğinin boynuzları gibi uzanmış ticaret yollarının açtığı yönler yoktur. Her şey kör tesadülle yürür. Her göçebe kargaşalığı, herhangi şefin dayatmasıyla, her zaman, her medeniyetin başına

belâ açabilmiş midir? Böyle sorular, tarihinin kalemini dürtemez. O hikâye anlatacaktır:

"Birleşik göçebeler, sâkin, tahkimatsız ovalara atıldılar. Fütuhât, harp geliştirdi. Fatihler ganimeti alıp gidecekleri yerde, zaptedilen ülkeye yerleştiler. Köylü ve şehirliler, vergi yahut haraç ödemeye zorlandılar; göçebelerin hizmetçileri haline geldiler; göçebe şefleri kral, prens, efendi ve asil olduklarını bildirdiler. Bir yandan da, zaptedilen yerin sanatlarını ve bütün inceliklerini benimsediler. Kuru, aç insan olmaktan çıktılar. Ama, birçok nesil boyu, eski göçebe alışkanlıklarından pek çok şey sakladılar. Avlandılar, açık havada idman yaptılar, harp arabası koşularına girdiler. Çalışmayı ve hele ziraat işini aşağı bir ırka ve sınıfa düşen pay saydılar."

"Büyük medeniyet kitabının ilk sayfasında söktüğümüz şey budur: Çalışmayan bir güdücü sınıf ile, çalışkan bir halk yığını arasında pek açık bir ayırt buluyoruz. Gene keşfediyoruz; birkaç kuşak sonra, toprağa yerleşen aristokrasi, güzel sanatlara ve kanunlara saygı göstermeye, ilkel sertliğinden bir şeyler yitirmeye başlar. Yeniklerin kızlarıyla evlenir, onlar lehine toleranslı bir rejim kurar, onlarla din fikirlerini değiş ederek, yerin ve iklimin dayattığı dersleri öğrenir. Bir sözle o, efendisi kesildiği medeniyetin bir parçası haline girer. Derken yeni bir istilâ hazırlanır." (73)

Tarihsel devrim üzerine, bütün izah, bu sudan yüzey olaylarını çizdirmektir. Oysa, burada iki satırla anlatılan şeyler, yalnız Batıda "Uluslar Göçü", Orta Doğu da Cengiz, Timur saldırısı için az çok doğru sayılabilir. Tasvir **Orta Barbarlık** konağındaki bir toplumun, medeniyete girişidir. Bu tasvirde bile, 20'nci yüzyıl tarihçisi,-ileride görecekiz - adı işitilmedik 17'nci yüzyıl Osmanlı tarihçisinden çok geri anlayışlı kalır. Wells ise; bunun **"özellikle Dicle ve Fırat bölgesinde"** olduğunu yazar. O bölgede, Sümer medeniyetini tasfiye eden barbarlar içinde, göçebeler de bulunmakla birlikte, başı tutanlar: Agade kentinin oturgan Semitleridir. Nitekim Grek, Roma, İslâm kentlerindeki oturgan yukarı barbarlar, eski medeniyetleri yıkıp, yerlerine yeni, orijinal medeniyetler kurmuşlardır. Kölelik de, kent kurulmadan evlâtlık gibi başlamış, kent içinde yavaş yavaş alt sınıf durumuna girmiş. Ancak yukarı barbar kent kozası içinde barbarlık kurdu, medeniyet keleşine doğru biçim değiştirirken, oturganlar uzun süre kendi topraklarında tarımla çalışıp geçinmişlerdir. Kent içinde **Agadoy'luk, Patricilik, Kureyşlik** taslamaları, aristokrasi hazıryeyiciliği: Kentin içinde bezirgân sınıfın kutsal tapınak (toplum) mülkiyetini kemirerek "özel sermaye" biriktirmesi, Kent içinde kandaş eşitliğin medeniyetle çözülüp dağılması çağında başlamıştır. Barbarlar medenileşmeden önce daha "Toleranslı"dırlar. Ve ilh, ve ilh... "Sosyalist Tarihçi" için bu gibi şeyler, üzerinde durulmaya değmez ve tarihin en büyük zenbereği yok sayılır. Her şey anlamsız, tuhaf kördövüşü olur... Neden? Çünkü öyle!

E - TARİH FİLOZOFU

Tarih filozofu tipine örnek René Grousset'dir. **"Bitan de l' Histoire"** (Plon 1946, Paris) eserinde, Tarihsel Devrimleri izah etmek için, **"Tranzümans"** sözcüğünü kullanıyor. Her filozofun dağarcığında böyle seyrek rastlanır bilim deyimleri öznellesir. Fransız lûgatinde bu sözcüğün karşılığı aynen şöyledir: **"Transhumance** (transhumer'den gelir). Ova koyunlarının sıcaklarda dağ yüksekliklerinde barınmak ve kış yaklaşırken oralardan aşağıya inmek üzere yaptıkları periyodik (devir devir) göçler..." Bay Grösset'ye göre:

"Peryodik tranzümanlardan yapılmış bulunan çoban hayatı, insanı sürekllice göçebe halinde tutar?"

İstilâları (barbar akınlarını) **diriltten şey bilhassa bir çeşit décalage chronologique** (zaman ağırlığının devrilip yuvarlanması)dır; **bu hal, sanki İisâ'dan önceki 3 bininci yıl insanların bizim Ortaçağımızın insanlarıyla bir arada**

varolduruyor; çünkü step yukarı Asya'da neolitik (Yenitaşçağı) kültür şartlarını alakorken, güney toprakları çoktandır en ileri konakta (stade'ta) idi." (74)

Bu "La Palice'in hakikati"ni bulan Bay Grousset, antika dünyaların altını üstüne getirmiş olan hadiseler mahşeri içinde "Kanun" arar:

"İlk göze batan olay, istilâların yönüdür. En eski antikitedenberi 18'inci yüzyıladak dünya yuvarlağımızın o bölgesinde ulusların hareketi - istilâlar ve göçler, - hemen hemen boyuna kuzeyden güneye, step mıntıkasından, kültürler mıntıkasına doğru olageldi. Herodot'un belgelendirdiği Cimrieren ve Skithlerin İsa'dan önce 7'nci yüzyılda Kafkas güneyine, Küçükasya'ya, Ourartou ve Medya'ya yaptıkları istilâ böyle oldu." (75), (Hyong-Nu: Hünler, Tabgaçlar, Türkler de böyle olunca) "Aynı mıntıkada ters yöne çevrilmiş hareketler var mı?" (76)

Kitabın "Kanun" aradığı bölümünde, başka bir Coğrafya izahı anılıyor:

"Amerikan coğrafyacısı Owen Lattimore, Çin'de Türk-Moğol istilâlarının periyodik oluşunu Mogolistan toprağındaki kuraklık devrelerinin ritminde bulmayı denedi. Ona göre istilâlar kanunu, hygrometrique (hava nemine bağlı) bir kanun oluyordu." Ancak yerli Çin Tarihçileri Moğolları âdeta kırmızı balmumuyla istilâyâ çağırılmış durumda gösterdiklerinden, Grousset hygrometrik (nem kapma) kanununa kanamıyor. "Siyasî şartlar yüzünden istilâlar çağırılmıştır, denilebilir" (77) fikrine varıyor. Ve "Décomposition" (çözülüp dağılıp) geçiren medeniyetler: "Göçebelerin parmak şıklatmaları önünde pisi pisine öldüler" (78) diye hayıflanarak yeniden ilk görüşüne dönüyor:

"Tekrar edelim, çobanlık hayatı, devir devir tranzümanlar yaparak, insanı süreklince göçebe halinde alakoyuyor. Bununla birlikte o adamakıllı aşağı konaklarda pek erkeksel vasıflı ırklar (Cengiz Han ı ve Kubilây'ı düşünüyorum) bahis konusudur." (79)

Böylece, modern filozof, hiç birini değerlendiremeksizin, siyasî "dékompozisyon" üstünden atlayarak, biraz "periyodik tranzüman" biraz "hygrometrik" nem, ve "erkeksel ırk" tellerini tıngırdatarak, zihinleri büsbütün ikircilikte bırakıyor. Kendisi kuzeyden güneye inişlerin tersini sorarken, ansızın İslâm Arapların güneyden (Hicazdan) kuzeye saldırılarını anıp susuyor. Biz buna: İslâmlıktan önce, Mısır medeniyeti üzerine de güneyden kuzeye çıkmış akınları, Sümer medeniyeti üzerine doğudan batıya Zagros ve Elam barbarlarının inişlerini, Anadolu'da Eti, hele meşhur Truva medeniyetleri üzerine batıdan doğuya doğru sıçramış Grek barbarlarının göç ve akınlarını, ve ilh. ve ilh. katabiliriz.

Tek sözle, coğrafyanın "Cihât-ı erbeasında" (Dördüz Yönünde) hiç bir keramet yoktur. Bütün "sihir ve büyü" - Diyelim! - bir tek yönde: **"Medeniyet yönünde"** saklanır. İster kuzeyden, ister güneyden, ister doğudan, ister batıdan gelmiş olsun, bütün barbar akınları hep: **Çökmek üzere olan antika medeniyetler yönüne** seğırtmişlerdir. Bu seğırtişler, tekyanlıca: Çoban göçebeliğinin sürü içgüdüleriyle tranzümansına bağlanamaz. Tranzüman her zaman olağan şeydi: Neden barbarlar her yıl medeniyetler üzerine göç ve istilâ yapamadılar? Çünkü her yıl, bezirgân ekonomili bir antika medeniyet çökmemişti. Tranzüman son günlerdek geri Asya ülkelerinde dipdirdir: Neden 15'inci yüzyıldanberi, medeniyete karşı her türlü göç ve istilalar durdu? Çünkü, 15'nci Yüzyıldan beri, antika bezirgân üretim yordamına kesin olarak son veren modern kapitalizm gibi daima geniş yeniden üretim yapan egemen bir sosyal düzen başladı ve kendi iç zıtlıklarını medeniyet **çökmeden**, çözümleyebilecek sosyal devrimleri mümkün kıldı.

Sonra, bay Grousset antika barbar akınlarında yalnız göçebe aksiyonunu görebiliyor. Aldanıyor. Tarihte asıl orijinal medeniyetleri doğuracak güçte barbar akınları, hiç de çoban aşkı yaşayan göçebelere gelmemiş, tam tersine, sapına kadar oturgan tarımcı Kentlerden çıkma Yukarı Barbarlardan gelmiştir. Çökkün

Sümer medeniyeti üzerine akın eden Semit barbarların başbuğu Agade Kentinden bir su yolcu çocuğu Sargon'du. Çökkün Acem ve Bizans medeniyetleri üzerine akın eden Arabistan bedevilerinin başbuğu Mekke **Kentinden**, çocukluğu deve çobanlığı ile geçmiş Hz. Muhammed'di.

Barbarlar, medeniyet güneşinin batarken çekicileşen ışığına, kanatlarını yakmak üzere koşan pervaneler oldular. Hangi Tarih konağında olursa olsun, barbarları, şu veya bu yönde emme basma tulumba gibi çekip sıkın makine gücü: Medeniyet denilen **Kalb**, "ticaret yolları" denilen **kandamarları** boyunca işletmiştir. Medeniyetle barbarlar arasındaki sıkı münasebetlerde, **yeni teknik ve sosyal üretici güçlerin genel** olarak oynadıkları; ve uzak ham madde, koloni, medeniyetleri arası ve ilh. **ticaret yollarının özel** olarak oynadıkları karşılıklı rollerin ve etki tepkilerin çokyanlı **dinamizmi** anlaşılmadıkça, yapılacak her uzmanlık veya filozofçıl Tarih "Kanun"ları, kimi Anayasaların hükümleri gibi tekyanlı, uygulanmaz ölü düsturlardan öteye geçemezler. Antika tarihte daima çarpan: **Medeniyetin kalbi**, vuran: **Barbarlığın nabzı**'dır.

F- DOĞMATİK MARKSİST

Marx-Engels'ten sonra gelen gerçek Marksistler, çağdaş hareketlerin akıntısında rol oynamaktan vakit ayırıp, Antika Tarihi araştıramadılar. Marksizmi, hazır yazılı kitaplardan parça aktarıp, "şârihlik"le zihin törpüleyen doğmatik "Marksist"lerin ise, konuyu ne kavramaya, ne işlemeye çapları yetmedi. Doğmatiklerin - bizde de çevrilen - en ünlü örneği G. V. Plekhanof'tur. Plekhanof, hep marksizmin ekonomik determinizmine toz kondurmaz görünürken, sıra antika tarihteki medeniyet yıkılışlarına gelince, oturup konuyu canlı Tarihte araştıracağına, bir sürü bilginlik yuvarlak sözlerle sanki çarpılıverir. Geri barbarların ilkel sosyalist Toplumdan gelme **Kollektif aksiyon** ve **Gelenek görenek** üretici güçlerini hesaba katamadığı için, işi medenîlerin oturukluğu gibi uydurma ve "**Ekonomik**"in dışında nedenlerle izâha kalkışır.

Marx ve Engels, henüz çocuk sayılacak yaşlarındayken, Doğu ülkelerinde bir ilkel ekonomi ve sosyal düzen seziyorlar. Sonra çağlarındaki bilim verileriyle erişebildikleri ölçüde gerek "**Kapital**", gerekse "**Ailenin ve ilh. orijini**" gibi eserlerinde, konunun bir bölge olayı değil, tümüyle incelenmesi gereken bir sosyal düzen olduğunu açıklamışlardır. Doğmatik Plekhanof, o sezişi: "**Doğuya has üretim yordamı**", yahut "**Doğulu Devlet**" gibi klişelere çevirip derin bir keşif yaptığına inanıyor. Engels'ten ayrı bir Marx varmış ve olurmuş gibi, Marx adına şöyle konuşur:

*"Morgan'ın ilkel Toplum üzerine yazdığı kitabını okuduktan sonra, Marx'ın Antika üretim yordamı ile **Doğuya özge üretim yordamı** arasında varolan ilişkiler hakkındaki anlayışını değiştirmiş olduğuna inanmak gerekir."*

Plekhanof, Engels'in "**Ailenin ve ilh. orijini**" eserini Marx'ın vasiyeti olarak yerine getirmek üzere ve Marx'ın notlarından da yararlanarak yazdığını bilmez olur mu? Öyleyken sözüne devam eder:

*"Gerçekte de, feodal üretim yordamının ekonomik gelişim mantığı, kapitalizmin zaferini gösteren **Sosyal Devrime** vardığı halde, örneğin **Çin**'in yahut **Eski Mısır**'ın ekonomik gelişim mantığı, hiç de Antika üretim yordamının ortaya çıkmasına götürmemiştir." (Keza)*

Ne demek? Önce iki (sayısı karışık) "**Üretim yordamı**" tipleri öne sürülüyor: 1 - **Feodal üretim**, 2 - **Antika üretim**... Sonra bunlara bir üçüncü "**Çin-Mısır**" üretimi katılıyor... **Çin-Mısır** üretimi Antika üretimin ta kendisi değil midir?.. Geçelim. O üretim yordamlarının tarihte mutlak ve soyut "**Mantık**"ları karşımıza dikiliyor. Ne olduğu açıklanmayan bu "**Mantık**"lar, Plehanofun gizli Tanrısıdır. O ayrı mantıklar: Feodal üretimini çağdaş kapitalizme ulaştırıyor; Çin ve Mısır üretimini ise "Antika üretim yordamının ortaya çıkmasına götürmemiş" oluyor. Ortada bir tercüme yanlış yoksa, bu son hüküm düpedüz tekerlemedir.. Çünkü Çin-Mısır

üretimi, Antika üretimden başka bir şey değildir.

Plekhanof orasına aldırmaııp der ki: *"Birinci halde gelişimin, birbiri ardından gelen ve onun tarafından doğurulan iki safhası bahis konusu iken, ikinci hal, daha çok ekonomik gelişimin bir arada varolan iki tipini bize sunmaktadır. Antika Toplum, klânlı sosyal organizasyondan sonra gelmiştir. Ve o Doğuya has sosyal rejime tekaddüm eden de yine bu klânlı sosyal organizasyondur."* (**Keza**).

"**Klân**" sözcüğü Morgan'ı tahrif edenlerin uyduruğudur. Engels orasını ısrarlâ belirtmiştir. Plekhanof aldırmaıız: Bir "Doğuya has Sosyal rejimden önce gelen klânlı organizasyon"dur tutturup gider. Ve böylece ortaya ne idükleri belirsiz: Feodal üretim, Antika üretim, Klânlı üretim, Doğuya has üretim birbirleriyle karmakarışık Rus salatasına döner. Plekhanof'a göre, Derebeyilik Batı Avrupa'ya özge bir görülmelik rejimdir. Sümerlerden beri her medeniyetin batış ve doğuşunda görülen öteki Ortaçağlar (Yıkılan Antika medeniyetin üzerine çullanmış barbarların yarattıkları geçit çağı) Plekhanof için yok sayılabilir. Ve en sonunda bakla ağızdan çıkar:

"Bu iki ekonomik organizasyon tipi, birbirinden son derece farklı ise, bunun sebebi, bunların belli başlı ayırdedici alâmetlerinin coğrafya çevresinin tesiri altında teşekkül etmiş olmasıdır." (**Keza**)

Hani ya Plekhanov derin ve kompleks "**ekonomi**" savunucusu idi? Bahsettiği "**coğrafya**" etkisi konkret olarak nedir? Nasıl başka tip toplum yaratmıştır?

"**Temel Mesele**" bu iken, doğmatik Plekhanof, Marx-Engels'in en çok öğrendikleri biçimde yuvarlak bir "**Ekonomi**" olmazsa, tekerlek bir "**Coğrafya**" sözcüğünün büyüsünü yeterli sayar. Sözde marksizmi savunmak için savrulmuş olan bu deve kadar iri ve iğri kolay marksizm sözlerinin neresi doğrultabilir?

BÖLÜM: II TARİHTE METOD

I - GENEL OLARAK

A) TASNİF BİLİMİ TARİH

19. Yüzyıla gelinceyedek, hemen bütün bilimler **Birikiş Bilimi** idiler. Olayları derleyip toplayan birer bilgi anbarı gibiydiler. Biriktirirken, her olayı, - gerçekte hiç ayırlamayacağı, - öteki olaylardan ayırarak soyutlaştırıyorlardı. (Mekân için **TECRİT**) Soyutlaştırılmış olayların, gelişirken geçirdikleri değişikliklerin hepsini değil, yalnız en çok bilinen, en çok belli olan en olgun biçimini (en mükemmel şeklini) ele alıp, incelemek için duralatıyor veya durultuyorlardı. (Zaman içinde **TESPİT**).

Olayları böyle, önce: "Abstraction: **SOYUTLAŞTIRMA**" (Tecrit), ve sonra: "Fixation: **DURALATMA**" (Tespit) yollarıyla eleştirmeye M E T A F İ Z İ K metod (Mâbâdüt-tabiiyye usul) Fizikötesi yol denir.

Metafizik metod, önceleri kaçınılmaz bir yoldu. Zamanla, birikmeler çoğalınca, her olayın gerçekte (realitede) nasılsa öylece kavranılması gerekti. Gerçekte, her olay zamanının bütün öteki olayları ile az çok ilgili ve bağıntılı (münasebetli) idi; gene her olay ve her nesne hemen en olgun (mükemmel) biçimiyle ortaya çıkmaz: Kimi yavaş yavaş değişen EVRİM (Tekamül)ler, kimi ansızın değişen DEVRİM (İnkilâp)lar geçirerek, durmayan bir **GELİŞİM** (İnkışâf) gidişi (prosesi) ile boyuna olgunlaşır. Ve bu sırada bir çok bambaşka **DEĞİŞİK** biçimlere girer. Biz bu olayların hepsini gözden geçirmedikçe birisi üzerinde yeterce aydınlanamayız.

19. Yüzyılda: Tabiat, eşya, fizik; kimya, matematik, tıp ve ilh. gibi "Sciences exactes" denilen "müspet ilimler" kadar, **Tarih** ve **Toplum** (Société: Cemiyet) bilimleri de birikmiş belge ve olaylarla tıka basa doldular. O dağlar gibi yığılı birikmiş olayları toptan kavramak değil, yer yer ve parça parça ezberlemek için bile, artık yeni bir çeki düzene uğratmak gerekti. Eski (**Accumulation: BİRİKİŞ**) bilimleri,

artık, tüm (**Classification: ÇEKİDÜZEN: TASNİF**) bilimleri durumuna girmeliydiler. Bunun için, olayların bütün iç ve dış BAĞINTI (Münasebet) ve KİMİLTİ (Hareket)leri ile, bütün değişik BİÇİM (Şekil)lerini ve bu arada değişik YORDAM (Tarz)larını inceleyen D İ Y A L E K T İ K metot (eskilerin "**Cedel** mantığı" dedikleri usul),18. Yüzyılın sevgili metafizik metodu yerine geçti. Gerçek bilginler, hattâ diyalektiğin adını bilmedikleri, yahut onu ağızlarına almadıkları zaman bile, olumlu bir araştırmaya kalkıştılar mı, diyalektik yola girer oldular. 23 Eylül 1885 günü Friedrich Engels şöyle yazmıştı:

"Teorik (nazarî) bilimin ilerleyişi, belki de emeğimin çoğunu veya hepsini yersiz kılacaktır. Çünkü, yığınla birikmiş sırf ampirik (dar denemeci) buluşları (Keşifleri) düzenleme gibi yalın bir kaçınılmazlığı (zarureti) teorik bilime dayatan öyle bir devrim oluyor ki, bu devrim, hâdiselerin diyalektik karakterini en dik kafalı ampiristlere (dardemecilere) bile gittikçe daha besbelli ediyor." (80)

Ancak bu iyimserlik, özellikle tarihsel bilimlerde, bilinen sebeplerle bir türlü gerçekleşemedi. Bugün,. her bilim gibi TARİH de "çekidüzen bilimi" (Tasnif ilmi) olacak birikişe çoktan ermiştir. Öyleyken, Tarih kitaplarımızı dolduran olaylar kişisel (Şahsî) ve sübjektif çekidüzen metafiziğinden kurtulamadılar. Yeryüzünde her ülkenin tarihi YERCE (mahallî olarak) başka başka ülkelerin tarihlerinden kesin sınırlarla ayırt ediliyor: (**SOYUTLAŞTIRMA: Tecrit**)! Örnek: Eskilerden Irak, Mısır, Hint, Çin, Yunan, Roma tarihleri; Yenilerden Fransa, İngiltere, Almanya, Rusya, Türkiye tarihleri yer yer birbirlerinden karlı dağlarla ayrılmıştırlar... Gene öylece bir tek ülkenin ard arda sıralanmış başka başka toplum ve tarih basamakları, aynı ırktan gelmiş insanlar için bile ZAMANCA (devir devir) birbirlerinden ayırt ediliyorlar: (**DURALATMA: Tespit**). Örnek: Irak'ta Sümerler, Elâmlar, Akkadlar, Asurlar, Persler, Medler; Anadolu'da Eti, Frejya, Lidya, Yonya, Grek, Roma, Selçuk, Osmanlı tarihleri birbirlerinden kopmuş, biri ötekinden habersizmişçe konulurlar.

Böyle ayrı bölümlü tarihler yok mudur? Vardır. Hattâ, onlar üzerine ayrı etüdler (monografiler) de yapılabilir. Ama, bütün bu "Tarihler"in, zaman ve mekân içinde birbirleriyle karşılıklı etki, sebep-netice, birinden ötekine geçiş ve atlayış bağıntıları, kendilerinden daha az önemli değildir. Daha doğrusu, o bağları iyi aydınlanmadıkça tarihlerin kendileri de ister istemez yarım anlaşılmış kalırlar. Bir tek insanlık neden birçok Tarihlere bölünmüştür? Bir bütün olan medeniyet niçin param parça olmuştur? Hele Tarih bölümlerinin birinden ötekisine geçişler, hep "medeniyetler"in oluş ve yokoluşları biçiminde görünüyor. Hattâ, bu görünüş yüzünden "**Tarih bir tekerrürdür**" demeye varılıyor. "Tekerrür" gibi görünüşün içyüzü nasıldır? İnsanlığı kalıptan kalıba sokan gelişimde kör tesadüfler mi, gelişigüzel gidişler yaratmıştır? Yoksa, tabiat olaylarında görülene benzer genel kanunlara mı uyulmuştur?.. Bütün bu sorular her gerçek tarihçiyi araştırmalara itmıştır. En sonunda bu konu güya "işbölümü" ile, tarih biliminin dışına atılmış: "**Tarih Felsefesi**" kılığına sokulmuştur. Felsefe nereye girerse, orada objektif bilim eksiği vardır. Demek, tarihin gidiş kanunlarını "Felsefe"ye daha ısmarlarken, bilgimizi bilinmezliğe salmış oluruz.

Hiç değilse,19. yüzyıl ortalarına değin klâsik Tarih yazarlarını, hattâ, Tarih filozoflarını kınayamayız. Ama, o zamandanberi, bilimleşmesi gereken Tarih yazarlığı büsbütün tersine götürülmüştür. Klâsik tarih yazarlığı didiklenirce ufanmış monografi parçacılığına dökülmüş, Tarihin büyük GİDİŞİ (Prosesi) söz yerinde ise, Tarih şarlatanlarına bırakılmıştır.

B) KLÂSİK TARİH METODU

Klâsik Tarih Yazarları: Yaman soyutlaştırma ve Duralatmalara dalarlar. Yaptıkları, kaba deyimle: Canlı Tarihi önce koyun gibi boğazlayıp, çengelde yüzmeye, etini, barsağını, derisini ayrı raflara dizmeye; sonra dönüp okurlara: "-İşte Tarih denilen koyun budur. Varın anlayın!" demeye getirirler. Okuyucu birbirinden

kopuk, ölü olayların kimisini bellerken, ötekilerini unutup gider. Tarih masala karışır, insanlık olayları hiç bir yöneliş edinemez.

Metafizik-Klâsik Tarih yazışına, en yenilerinden bir örnek verelim. Alman bilgini Bertold Spuler "**İran Moğolları**" Tarihini yazıyor. (81) Söze başlarken, emeğinde nelerin "yok" olduğunu şöyle sıralıyor:

1- "Moğolların İran arazisine girdikleri.. âna kadarki varlıkları , tetkikimizin dışında kalır." diyor. (Demek: Moğolların Tarihe doğuş ve gelişleri yok: **Zaman** içinde **duralatma**)

2 - "Moğolların Çin, Maverâünnehir ve Türkistan, Moğolistan veya Altınordu ülkelerindeki inkişaflarına da girişilmeyecektir." diyor. (Demek, Moğolların bütün kapladıkları yer yok: **Mekân** içinde **soyutlaştırma**).

3 - "Burada, Moğolların hâkimiyeti altında yaşayan İranlıların sanat Tarihinden ve ne de onların kültür hayatlarından bahsedeceğiz" diyor. (Moğolların **üzerinde durdukları** İran yok).

4- "Moğolların İranlılık üzerine tesiri de keza bahis dışıdır" diyor. (Demek, Moğolların İrana yaptıkları **etki** de yok.)

5 - "Edebî ve dinî dogmaya ait inkişaf da tetkik dışı kalıyor" diyor. (Demek, Moğol-İran **sentezi** yok).

6 - "İdarî tedbirler hakkında.. daha evvelki bir çok İranî unsurlar , muhakkak alınmış veya Moğol unsurlarına uydurulmuş bulunuyor. Bir bütünün eczasını teşkil eden bu iki unsurun gerçek İranî unsurlarla yabancı unsurların arasında bir hudut çizmeye, pek haklı olarak çalışılmamıştır." deniyor. (idare bakımından olsun Moğol nerede başlıyor, İran nerede bitiyor **ayırt** yok.)

7 - "Eğer Türk-Moğol kültürü ile İran kültür hayatından biri rastgele ele alınıp, diğeri bırakılmak istenmezse, bunların her üçünü de topluca tetkik etmek gerektir." diyor. (**Kültür** bakımından tasnif yok).

8 - Bir yerde: "Bütün yetkili kaynak ve eserlerin işlenmesi"ne ve mümkün merteye folklor a ait tetkikler yapılmasına ise ihtiyaç vardır."; ötede: "Bütün bu dediklerimiz bu kitabın çerçevesine girecek şeyler değildir" diyor. (Tek hedef kültür iken, kültürün kökü folklor vs. sınır dışı ediliyor.)

Tarih olaylarının önü yok, sonu yok, bütünü yok, çevresi yok, tezatları yok, sentezleri yok... Ne var? Bilginin boş vakti, yardımcıları, basıcıları çok. Zaman Tarih gerçeğini darma dağın etmiş. Biraz da biz parçalıyalım. Sayfa altlarına nedenli çok "me'haz" yığarsak, o denli "bilimsel" oluruz.

Alman bilgini: "Fikrimce, diyor, mukayese yapmak ve bir noktadan incelemek mümkün olmadan önce, bir kere muayyen devirlere ve muayyen milletlere ait bildiklerimizin gerçekten ele alınması gerektir."

"Bildiklerimizin gerçekten ele alınması": Olayları gelişi güzel istiflemekten ziyade onlara çekidüzen vermeli, bunun için de tarih gidişinin gerçek kanunları üzerinde az çok aydınlanmalıdır. Tarih tasnifi bulunmadıkça, şu veya bu bölümün işlenişi sübjektif yorumlardan kurtulamaz. Bilim determinizmi gibi konulan soyutlaştırma ve duralatmalar, en yetkili çabaları bekledikleri "mukayese"den biraz daha uzaklaştırmış olmuyor mu? Bugün "**bir noktadan incelemek mümkün**" müdür, değil midir, sorusuna gelince, burada büyütüldüğü kadar aşılmaz imkânsızlık, malzeme kıtlığından ileri gelmesi gerektir. Sümerli Sinleкке-un-nim'den beri 4 bine, Homer'den beri 3 bine yakın yıl geçmiş. Herodot'lar, Berose'lar, Thucydit'ler, Tacitus'ler, Sezar'lar, Bâbur'ler bulabildiklerini, görebildiklerini derlemişler. İbn-i Haldun'dan Kâtip Çelebilere dek Tarih yazarları artık Tarih kanunları arâmak zorunda kalmışlar.

Herodot'u düşünelim: Yazdıklarını Olimpiyadlarda kara halka okuyup geçim sağlamış; gene Atina'da aç kalanlarla birlikte çarıklan sıkılmış, İtalya'da Thurium kolonisi gibi yeni Kentleri, "Büyük Yunanistan"ı yoktan var etmeye koşmuş. Bu maddî, manevî kıtlık ortasında, yasak tapınak geleneklerinden şahaser yaratmış ve Tarihe metot vermiş... Şimdi dağlar gibi yığılı Tarih anbarında Tarih yazmaktan

başka hiçbir görevleri ve kaygıları bulunmayan modern bilginlerimiz, kuru "erudition: Mütebahhirlik"ten öteye geçmemeli midirler? Bu "Tevazu" bay Spuler kadar değerli araştırmacıların yetkilerinden Tarihin tasnifini mahrum bırakıyor. Alanı, Tarih "yağmur duacıları"na Tarih simyakerlerine boş bırakıyor. Ve belki kendisini de, daha verimli olabileceği bir metoddan yoksun bırakıyor.

C) ORİJİNAL TARİH METODU

"ORİJİNAL" TARİH YAZARLARI: Klâsiklerin tersine giderler. Aşırı genelleştirmelere saparlar. Tarihin **çokyanlı** olaylarından çok defa bir tekini parmaklarına dolarlar. O tek olayla, Tarihin bütünü aydınlatmaya çabalarlar.

Metafizik "Orijinal" tarihçiler **"İDEALİST"** (fikirci, spiritüalist=ruhçu, moralist=ahlâkçı, mâneviyatçı) iseler, bütün Tarihi: Ya psikolojiye (ruhiyata), ya tesadüfe, ya yiğit kişilere (kahramanlara, dâhilere), yahut dürülü bir tablo gibi açılan "Tanrı"ya, majüsküllü "Fikir"e bağlarlar; **MATERYALİST (maddeci)** iseler: Yalnız ırkın, yahut coğrafyanın, yolların ve onlar gibi elle tutulur nesnelere tarihte ana rolü oynadığını öne sürerler.

Orijinal "idealist" tarih yazışına en yenilerinden bir örnek: Anglo-Sakson bilgini B. Arnold Toynbee'dir. **"Memleketimizde olduğu gibi, dünyanın her tarafında, fikirlerine bol kıymet verilen alim"** (82), **"Dünyanın en tanınmış,tarihçisi"** (83) olarak kamu oyuna sunulan ünlü profesörün iyi dileği sonsuzdur. Bir yerde: **"Bütün Mısır'ın kölelikten kurtulması ve rahat bir hayat sürmesi imkân dahilinde idi..", "Fakat baştakiler yanlış bir yol tutarak ehramları inşa ettirdiler"** der. **O "yanlış"ı gören olsaydı, Mısır medeniyeti sürüp gelebilir miydi?"** Toynbee, Yunanistan için bir İmparatorluk kurulmasını gerekli buluyor ve şöyle yakınıyor: **"Yüzlerce sene Yunanistan'ın en kıymetli adamları bu maksat uğruna çalıştılar. Fakat hepsi de başarısızlıkla karşılaştılar."** Demek "yanlış"ı görenlerde olsa, Tarih bildiğinden şaşmıyor. Sonra, Mısır'ı batıran dağınık Mısır kentlerini derleyen İmparatorluktu. Yunan kentlerini toplayacak bir başka İmparatorluğun Yunan medeniyetini ölmezliğe kavuşturacağı nereden kestirilmiştir? Nitekim, "Çifte boynuzlu: Zülkarneyn' adıyla kutsal Tarihe giren İskender'in 13 yılda kurduğu imparatorluk, Grek kentlerini birleştirdi. **"Ama kendisi ölür ölmez, İmparatorluğu generaller arasında paylaşıldı."** (84) Roma İmparatorluğu ne idi? Heliopolis'teki AşağıMısır krallığının Thebes'teki YukarıMısır krallığına geçmesi gibi, Akdeniz medeniyetinin küçük Yunanistan'dan "büyük Yunanistan"a (yâni İtalya'ya) geçmesi idi. Yeryüzüne "Pax romana: Romen barışı" sunan batılı Roma gibi, Doğulu Bizans İmparatorluğu da, yüzyıllarca korkunç savaşlardan ve kanlı yıkılışlardan başka ne gördü?

Bir sözle tarihe akıl vermek, tarihi izah etmek olamıyor.

Öyleyken, sırtını Tarihe dayayan sayın profesör, zamanımız insanlığına şu tilsimli muskayı sunar: **"Modern insan, en ziyade Tabiatüstü bir kuvvete inanmak lüzumunu duymaktadır"** der. "Zamanımızın insanları, sosyal dertlere çâre ararlarken, Allahın kudretini inkâr ettikleri için bir çok sürprizlerle karşılaşmışlardır." (85)

Doğru mu? Yedi bin yıldır gelmiş geçmiş medeniyetler "Allahın kudretine" güvenmedikleri için mi battılar? Medeniyet beşiği Irak'a bakalım **Ea tanrı:** "Zeki öncü, görünür dünyanın beği, bilimlerin, şânın ve hayatın efendisi" idi. **Anu** yaratıcı tanrı (Demiurge): "Eskilerin eskisi, tanrıların babası, aşağı dünyanın beği, karanlıkların ve gizli hazinelerin efendisi, ruhların hükümdarı" idi. **Ay** tanrı: **"Sin,** şef, kudretli, kıvılcımlı, ayda otuz günün beği" idi. **Güneş** tanrıça **Şamaş (Şems):** "Büyük motor, nâip, yerin göğün hakemi" idi. **Ramanu (Rahmân)** tanrı: "Yerin göğün bakarı, bolluğun üleştiricisi, kanalların beği, fırtınanın, kasırganın, su basmalarının, şimşeğin başı" idi. **Nabu** tanrı: "Evrenin komutanı, tabiat eserlerinin buyurucusu, güneşin batışı ile doğuşunu ardarda getiren" idi. **Santandanu**

(Samedâni) tanrı **Ninip**: "Yaman, yiğitlerin beği, gücün efendisi, yadları yokedicisi, söz dinlemezleri cezalandırıcı, baş kaldıranları ezici demirden efendi" idi.

İnsan bunların hepsine tapmakta "Tabiatüstü bir kuvvete inanmak lüzumunu duymakta" idi. Ne oldu?.. Irak medeniyetinin başına ilk "TUFAN"ı o tanrılar, el birliği ile çıkardıklarına kendileri de şaşa kaldılar.

"Ramanu göğün ortasında gürledi. Nergal kasırgaları boşandırdı. Büyük İra, bütün bentlerin kazıklarını çekti. Ninip su akınlarını sonsuz taşırdı. Cin'ler dört yana yıkım götürdüler, yeryüzünü silip süpürdüler. Anunaki tanrıları, meşaleleri yukarı kaldırıyorlardı. Allahların saçtıkları ışık, ülkeyi kızıla boğuyordu. Ramanu'nun taşkını göğe dek kabardı ve gündüzün aydınlığı karanlıklar içinde sönüp gitti... Artık kardeş kardeşi görmedi. İnsanlar birbirlerini tanıyamadılar. Allahlar bile gökte Tufandan korktular. Ve birer sığınak arayıp Anu'nun en yüksek katına çıktılar. İştâr, insanlığın kaderi üstüne ağladı. Onunla birlikte tanrılar gibi, ruhlar da gözyaşı döktüler. Allahlar orada (gök maviliğinde, korkularından) birer köpek gibi kıvrılmışlardı."

Destanlar böyle yakınıyor (86); Tarih böyle yazıyor (87).

Irak'tan sonra Mısır, Anadolu, Akdeniz, Hint; Çin medeniyetleri; hep aynı "Tufan"larla modern çağa dek battılar, çıktılar. Halâ en ciddi arkeoloji bilginleri, otuz metrelik kuyularda o "Tufan"ların mil tabakalarını tartışıyorlar. Bu kanlı, korkunç toplum facialarını aydınlatmak tarih bilimine düşmez mi?

Metafizik metodlu Tarihlerden "Klâsik"ler "Tarih kasaplığı" "Orijinal"ler "Tarih aşçılığı" yapa dururlar. Tarihte elbet, klâsik bölüntü, girintiler, ayrıntılar da vardır; orijinal: Ruh, tesadüf, talih; kahraman; tanrı ve ilh. ve ilh. da bulunur. Ama, bütün o araçlar, amaçlar ve güçler ortasında tarih: **İnsanın kendi yaşayışıdır**. Canlı tarih gerçeğini "kendi kımıltısı içinde" kavramalıdır.

1 - **Tarih çok yanlıdır**: Belli çağda yaşanmış her bölgenin, medenî olsun, barbar olsun, bütün toplumların her yanlı olaylarını karşılıklı etkileriyle ele almalıdır.

2 - **Tarih tezatlıdır**. Her gidiş gibi, Tarih akışının yayı, zenbereği karşılıklı etkilere yol açan çatışma ve çarpışmalar (zitlik ve karşıtlıklar)dır. Bunların (iktisat, siyaset, kültür, din gibi) her alandaki belirtileri birbirleriyle ilişkili olarak izlenmelidir.

3 - **Tarihin temeli üretimdir**: Çatışmalı olaylar, hangi gerekçe ile, ne biçimde sahneye çıkarlarsa çıksınlar, en son duruşmada üretim güçlerini aksettirirler. Medeniyet başlayalı, insan toplumunda hiçbir olay, ekonomi ölçüsünde geniş etkili olamamıştır. Tarih ise, geniş yığınların hareketidir.

4 - **Tarih kesintileriyle de bütündür**: Her çağın ve medeniyetin özel karakteristiği kadar, bir çağdan ötekine geçişi de önemlidir. Her çağ, nedenli bağımsız ve eşsiz görünürse görünsün, kendinden önceki ve sonraki çağlara sebep-netice ilişkileriyle bağlıdır.

II ÖZEL OLARAK

A) BARBAR, NEDEN ÖNEMSENMEZ?

Tarihte medeniyetler niçin doğar, büyür, sonra yaşlanıp ölürler? Gerçek **sosyoloji** bakımından **tek başına** bir medeniyetin nasıl çöktüğü, en az yüzyıldan beri açıklanmış bulunuyor. **Tarih** bakımından ardarda gelen **birçok** medeniyetler, niçin birbirinden habersiz, dağ silsileleri gibi, bata çıka yürümüşler? Medeniyet gelişimleri, neden şu veya bu yönde dal budak salarlar? Bunun tam karşılığı aydınlanmıştır denilemez... Neden?

Özellikle, medeniyetler, çevrelerindeki barbarlıklarla ilgili ve münasebetli olaylar gibi ele alınmadıkları için, eksik anlaşılımlardır. Metafizik Tarihin toplumsal nedeni: Medenî insanın, barbar insanı küçümsemesinde gizlenir. Bu, tıpkı, antika toplumda hür insanın, köle emeğini değerli saymadığı için, ekonomi değerini bir

türlü kavrayamayışına benzer.

Marks'ın notettiği gibi: Aristoteles, hermalın bir "kullanım değeri", bir de "değişim değeri" bulunduğunu sezdi. Ama, değer in insan emeğinden doğduğunu göremedi. Çünkü Grek toplumunda, başlıca üretim işlerini köleler yapıyorlardı. Köle, adam-yerine konulmuyordu ki, onun emeği medeniyeti yaşatan değeri yaratmış sayılsın. Ancak hür işçi çalıştırmak daha kârlı olduğu gün, İngiltere'de Adam Smith'ler, David Ricardo'lar, değer in, insan emeğinden çıktığını belirttiler.

Bu ekonomi politik olayı, Tarih bilimi için de doğru kalıyor. Tarih (**Fransızca'da bir "Histoire" (Tarih bilimi) var, bir de "Date" (bir olayın tam zamanı, tarih günü). Bizde ikisi için de karşılık "Tarih"tir. Biz "Tarih bilimini" yıl tarihinden ayırmak için, majüskül T ile "Tarih" olarak yazacağız.**) denince yalnız medeniyetlerin başından geçenler düşünülüyor. Medeniyetten önce Tarih yok, Tarihöncesinin masal bilimi (mitolojiler) vardır. Medeniyetle birlikte başlayan "Tarih" içinde barbarlar ancak "yıkıcı" sayılırlar. Barbarlık gibi "olumsuz" (menfi) toplumlara, medeniyetlerin olumlu (müspet) alanı olan Tarihte "yapıcı", "olumlu" rol verilebilir mi?

Oysa, Tarihte barbarların oynadıkları rol, antika medeniyetlerin ekonomi temellerinde kölelerin oynadıkları rolden aşağı kalmaz.

Medeniyetler yükselirken, çevrelerini sarmış mâsum barbarları kılıçtan geçirip köleleştirdikçe, Tarih bu olayı "**medenileştirici**" bir "**ilerleme**" diye şenlikle kutlar. Aynı medeniyet zamanla yatalak düşer, kendi kendini yer. Barbar akını gelip, onu ortadan kaldırdı mı, bu "**yırtıcılık, kan içicilik**" olur... Doğrusu, medeniyetler koparıp almakta en az barbarlar kadar vurucu, kınıcıdırlar; barbarlar da, başkalarını soymakta, ezmekte medenilerden hiç aşağı kalmazlar. Yakıp yıkmanın önüne geçilmez bir toplum kuralı olduğu çağlarda, neden medeniyetin kanlı savaşları "**ZAFER**" sayılıyor da, barbarlığın zaferlerine "**VAHŞET**" deniyor?.

B) BARBARIN İNSAN DEĞERİ:

Barbarlar, insan değerini mi yok ediyorlar? Tersine: Kişinin haysiyet ve ahlâkını sifıra indirip, toplumun dirlik ve düzenini uçuruma sürükleyen YALAN, medeniyetin icadıdır. Barbar yalan bilmez, uygar kişi yalansız yaşayamaz... Uygarın hoşgörür, barbarın gaddar, zâlim sayılması da, görünüşe aldanmaktır. Barbar, dış düşmana, yabancıya karşı ne kadar sert ise, kendi toplumu içinde o kadar eşit kankardeşidir. Uygar yabancıya yaltaklanır, kendi yurttaşına yukarıdan bakar. Medeniyet ilerledikçe, eşitliğin ve kankardeşliğinin yerine eşitsizlik kanunlaşıp, zulüm geçer. Bütün dürüst tarihçiler, barbar toplumun temiz ve yüksek karakterli insan yetiştirdiğinde söz birliği ederler. Herodot, barbar Persleri anlatırken şöyle der: "Çocuklarını beş yaşındanberi eğitime başlatırlar. O yaştan yirmi.yaşına dek, çocuğa yalnız üç şey öğretirler: Ata binmek, ok atmak ve **doğru söylemek**."⁽⁸⁸⁾ "Yalan söylemekten daha utanç verici bir şey bilmezler."⁽⁸⁹⁾ Cyrüs'e, İspartalıların meydan okudukları söylendiği vakit, şu karşılığı verdi: "Öyle kentleri ortasında bir alan bulup, orada kendi kendilerini karşılıklı and içmelerle aldatmak için dolaşan kimselerden ben ömrümde korkmam."⁽⁹⁰⁾ Tacitus, Cermen barbarları anlatırken: "Kumarda kaybeden, gönlü ile, kazananın kölesi olur" der. "Daha genç ve daha kuvvetli de olsa, kendisinin bağlanıp satılmasına müsaade eder. Bu onların aksilik ve inadını gösterir. Kendileri ise buna "**Sözünde durmak**" derler."⁽⁹¹⁾ "Onların iyi ahlâkları, başka yerlerdeki (medeniyetlerdeki) iyi kanunlardan daha tesirlidir."⁽⁹²⁾ "Efendi ile köle arasında yetiştirme bakımından fark gözetilmez. Aynı hayvanlar arasında, aynı toprak üstünde yatarlar."⁽⁹³⁾ "Mongko (Büyük Moğol), kendisine batılıların çocukça taassubu ile dinden konu açan keşiş Ruysbrak'a, ardında yürüyen ve Cengiz Han'ın da ardında yürümüş olan Asya ulusları federasyonunun dinlerini: Hristiyanları (Nesturileri), müslümanları, budistleri, şamanistleri, taoistleri sayarak: "Elin beş parmağıdırlar!" der⁽⁹⁴⁾

C) BARBARIN TARİH DEĞERİ:Barbarların Tarihte ilerleme ve uygarlık kuruluşu bakımından rolleri olumsuz mudur?

Yakından bakınca, görüyoruz: Tarihte medeniyetler kendiliklerinden, tabii ölümleriyle ölmüyorlar. Söz yerinde ise: **Öldürülüyorlar**. Mezar kazıcılarını ise,-modern devrimlerdekinin tersine,-**dışarıdan** çağırıyorlar, hattâ para verip elleriyle yetiştiriyorlar. Mezarlıklar: Medeniyetlere, - frenklerin "Coup de grâce" dedikleri, - son öldürücü vuruşu indiren barbarlardır.

Böyle bir sonuç karşısında, ne oluyor? Yazı: Medeniyet aracıdır. Yazar ve Tarihçi: Uygur kişidir. O yüzden, yaman barbar akınları tekyanlı olarak, yalnız yıkılan medeniyetin gözüyle görülüp kaleme alınır. Korku, tiksinti, dehşet ve lânetle anılır. İlk Iraklı Sümer medeniyetinde "**Tufan!**", İslâmlıkta "**Kıyamet!**" kopması, "**Yecüc-mecüc**" çıkması, "**Seddi Çinin yarılması**" gibi tasvirler, hep barbar akınlarının masallaşmalarıdır. Atılâ (sözde kendi ağzıyla): "Allahın kırbağı: Flagellum dei" sayılır. Osmanlı Türk Tarihçisi için bile Cengiz ancak "Fitne engiz! "dir; Timur: "Pür şûr! " kaafiyesi olmadan ağza alınmaz.

Gerçekte, yakıcı yıkıcılıklar, barbar akını madalyasının bir yüzüdür. Kopan her "Kıyamet" veya "Tufan" belirli bir medeniyetin sonudur, ama, anlatılmak istendiği gibi: **Dünyanın sonu**, insanlığın sonu, medeniyetin sonu değildir. Barbarlıktan yeni çıkan Araplar, çürümüş Pers medeniyetini yıktılar, taze İslâm medeniyetini kurdular. Batı Avrupa'nın "Ulu göç" veya "Ulusların göçü: Muhacereti akvam" dediği barbarlar akını, can çekişen Roma medeniyetini yıktı; şimdiki Avrupa medeniyeti denilen konak için, modern milletlerin temellerini attı. Moğol ve Türk akınları, Uzakdoğu'da Çin, Hint köhne medeniyetlerini, Yakındoğu'da yatalak İslâm topluluklarını çiğnediler; yerlerine Sarı Irmaktan Tuna'ya dek yeni çığırlar ve devletler açtılar... Yalnız en çok bilinen şu birkaç örnek, medeniyetler Tarihinin gelişiminde barbarlıkların oynadığı olumlu rolü belirtmeye yeterdi.

Tarihin tümünü, önyargısızca inceledik miydi, görmemezlik edemeyiz: Barbar akını, şurada, burada çıkmış, tuhaf, ârızî; tesadüfi; gelgeç bir "kazabela" değildir. Bütün Tarih boyunca, nerede bir medeniyet doğduysa, orada beliriş içten, şaşmaz, sürekli, muhakkak bir "**determinizm: Belirlilik**" sonucudur. Antika Tarihin gidişinde bu hal: Büyük GEÇİT ve ATLAYIŞ'lar (Tarih sentezlerini), sağlayan başlıca **toplumsal kanunlardan** birisidir. Acem körfezine dökülen ırmak boyunda ilk Sümerkenti, medeniyete varıp sonra çıkmaza girdiği gün: Tarihin akışını duraklatan engel, barbar kılıcı ile yarılmıştır. Sümer medeniyetinin en ünlü barbar akını (Agade'li Sargina'nın ya kendisince, ya atalarınca güdülen) "**Tufan**" adı ile insanlığın en büyük efsanesini doldurmuştur. Avrupa'da, ortaçağa kapı açan "Uluslar göçü", insanlığın başından geçmiş en son "Tufan" olmuştur.

Modern çağ: Bu gidişe son vermiştir. Ama, modern çağa gelinceye dek, Tarihte barbarlıkla uygarlık: Aynı dünyanın gecesi ile gündüzü gibi, birbirlerini kovalıyarak Tarihin akışını yaratmışlar, bütünlemişlerdir.

D) TARİHSEL DEVRİM

Demek, yazılı Tarihin düşe kalka gidişini kavramak istedik mi, insanlığın bir medeniyetten ötekisine sıçrayışında, Tarih zenbereğini yayından boşandıran "**vurucu güç**" olarak barbarlığa değer vermek zorundayız. Yoksa, tezatsız, yalınkat, yavan görüşümüzle şaşırır kalır; Tarihin bütün "Kıyamet"lerini bulutsuz gökte ansızın yıldırım gören vahşiler gibi yorumlarız.

Gelin görün ki, Aristo'nun köle emeğine değer yakıştıramadığı gibi, metafizik tarihçi de: Barbarlığın Tarihte oynadığı köklü rolü önemseyemedi. O yüzden eski medeniyetlerin çöküşlerini, Kel'dan papazları gibi göksel "Tufan"lara bağladı. Yeni doğan medeniyetleri de, ya bir "ırkın" özelliği, yahut (Grek Medeniyeti için söylendiği gibi) bir ülkeye düşmüş "Mucize" saydı. Dolayısıyla Tarih, kanunları belirli,

çekidüzenli bir bilim olamadı.

Bu bakımdan, antika Tarihte medeniyetlerle barbarlıklar arasındaki münasebetler, atomlar arasındaki şimik ilgileri izah eden elektron münasebetleri gibidirler. Barbar akınları, Tarih gidişinin nükleer gücüdür. Yaşama savaşındaki canlıların içgüdüğü ile işler. Denizlerin karalara, aç kurtların zengin sürülere hoyratça saldırısını andırır. Çetin, kanlı, acımaksız geçer. Masalbilim (mitoloji)lerde "Tufan", dinlerde "Mahşer" ve ilh. adlarını alır. Biz, barbarlarla medeniyetler arasında patlayan kıyametlere "**TARİHSEL DEVRİM**" (TARİHÎ İNKILÂP) adını vereceğiz.

Tarihsel Devrim: Toplumsal Devrim değildir; onun zıddı, ikinci kerte ürünü, - söz yerinde ise, - "Ersatz"ı, vekili "**dérivation**"u "iştikakı, sapa yolu"dur.

Toplumsal devrimle yeni bir senteze varılamayan yerde, "Tarihsel devrim" seli taşar. Tarihsel devrimlerden sonra, çok defa toplumsal bir **DİRİLİŞ** (RÖNESANS: YENİDEN DOĞUŞ), yahut **yeni ve orijinal bir MEDENİYET** gelir. Çünkü, göreceğiz: Eski toplumların temeli olan TOPRAK ekonomisindeki çıkmazları kazıyan, o temel üzerinde azgınlaşmış TEFECİ-BEZİRGAN münasebetlerinin bütün (sosyal, siyasî, hukukî, ilmî, felsefî; ahlâkî; edebî; dini) Gordios kördüğümünü kesen ancak barbar akınının yalın kılıcı olabilirdi.

Tarih bilimine işaret ettiğimiz genel ve özel bakımlardan verilecek çekidüzen (TASNİF): Bilinen bir metodu, bilinen **veri** (donné)ler ve **olay**(fait)lar üzerine uygulamaktır. Bu, belki Kristof Kolomb'un yumurtasından basittir. Ama, konu o denli engin denizdir ki, pek çok Kolomb'ların yelken açmaları boşa gitmiyebilir.

TARİHTE: AÇIKLAMA VE DEĞİŞTİRİM

Modern Bilim: Kavradığı **olayları** önce, (kişisel düşünce-mize göre bozmaksızın) oldukları gibi ele alarak, sebep netice bağlarıyla aydınlatır, **izah** eder (açıklar); sonra bulduğu **gerçek kanunlara** uygun davranışlarla insan yararı ve düşüncesi yönünde **gelişim**'lere uğratar. (**Değiştirir**).

Yağmurun hangi sebep-netice kanunlarıyla yağdığı bilinmedikçe yağmur yağdırılmaz: 1) Dünyanın nerelerinde kaç türlü yağmur yağdığını rasathanelerde saymak, yağmuru izaha yetmez; 2) Yağmur duasına çıkmak, yağmuru yağdırmaya yetmez... Atom çekirdeğinin yapısı bilinmedikçe, taştan altın yapılamaz; 1) Dünyada kaç çeşit madde ve birleşim bulunduğunu saymak, atom enerjisini bulmaya yetmez; 2) Simyakerlikle taş altına çevrilemez.

Bugün insan, yağmur yağdırabiliyor: Ne rasathaneçilikle, ne yağmur duası ile... Taşı da altın edebiliyor: Ne simyakerlikle, ne kimyakerlikle... Olaylar arasındaki gerçek münasebetleri düşünen ve düşünceyi gerçek olaylardan çıkararak bilimle. Tarih biliminde olaylara karşı ya yağmur rasathaneçiliği, yahut yağmur duacılığı sürüp gitmektedir. Tarihi modern bilim durumuna getirmek için:

1- Genel olarak: Tarih simyasını tarih kimyasına çevirmek,

2 - Özel olarak: Tarih kimyasından "**Nükleer**" tarihe geçmek, artık zamansız sayılamaz. Nükleer Tarih: MEDENİYETLERLE BARBARLIKLARIN GÜREŞİ bakımından Tarihi ele almak diyalektikidir.

BÖLÜM: III TARİHTE KANUN

A- KİŞİ DİLEĞİ - TARİH GİDİŞİ (İRÂDEİ CÜZ'İYYE - İRÂDEİ KÜLLİYYE)

Bütün olumlu bilimler birer "**çekidüzen bilimi**" oldular: Çünkü **kavradıkları olaylar** bir takım sebep-netice zincirleşmesi ile giden genel ve özel kanunlarla yürürler. Tarihin "**Çekidüzen bilimi**" olması için, böyle genel ve özel kanunları var mıdır?..

İnsan, varlığın öteki parçaları gibi "otomat" değildir. Eskilerin "**İrade-i cüz'ie**" dedikleri şey: Davranırken ayrı seçim yapma gücü, şuurla yönelme güdüsüdür. Başka yaratıklar, iradeleri dışındaki nedenlerin akıntısına yakalanıp sürüklenirler. İnsanlığın gidişi de kişilerin "**irade**" ve "**şuur**" denilen duyu, düşünce ve dileklerine uymamıştır. Öyleyse, Tarih; hiçbir belli özel, yahut genel kanuna uyamaz mı?

Tek yanlı mantık ve metafizik metotla insan işlerine bakınca böyle düşünmek olabiliyor, hattâ doğru, hattâ çürütülemez gibi geliyor. Beride ise "**Talih**", yahut "**Kader**", "**Şeamet**", "**Tesadüf**" gibi yığınla deyimler o şuurlu, iradeli, öngörülü insanoğlunun hiç değilse şimdiedek, tarih içinde en görünmez kör kuvvetlerle itilip kakıldığını belirtirler. Demek, insan **tek** kişi olarak ne kertede şuurlu, iradeli bulunursa bulunsun, **toplum** içinde bulunduğu ölçüde, toplum olarak boyuna kendi Bilinç ve Dileyişi dışına sürüklenmiştir. Bu sürüklenişe eskiler: "**İradei külliye**" demişlerdir.

"İradei külliye" sözünün içinde bilimin "**determinizm**" dediği bir **belirlilik**, bir kanuniyet gizleniyor. Bu determinizm nedir?

"Belirli fertler, (belirli üretim ilişkileri içinde) belirli bir tarzda üretim yapan fertler, şu belirli sosyal ve siyasal münasebetlerde bulunmuşlardır. Ampirik (dar denemeci) müşahede; her vakada mistifikasyon yapmaksızın (karşısındakinin saflığı ile oynamaksızın), spekülâsyona (kuru düşünceye) sapsaksızın, ampirik olarak sosyal ve siyasal teşkilâtın üretimle bağıni göstermelidir. Devletin sosyal teşkilâtı daima belirli kişilerin hayatî faaliyetlerinden çıkagelir, ama buradaki fertler hiç de kendi kendilerini gördükleri gibi, yahut başkalarının onları gördükleri gibi değil, gerçekte oldukları gibi, yani maddî üretim ve etki yaparken, belirli, maddî, ve dileyişlerinden bağımsız şartlar ve sınırlar içinde etki yaparken sosyal teşkilâtlanmaya kaynak olmuşlardır."⁽⁹⁵⁾

İnsanın "içgüdü"sü: Toplumun görünmez kurallarıdır. Zekâmız dehâmız, ancak bizden önce kurulmuş araçlar ve kurallar ölçüsünde kımıldiyabilir.

Tarih, her tek kişinin (bu kişi Firavun, Nemrut da olsa) aklına geldiği, canının istediği gibi olmaz. İnsanın aklına gelmesi, canının istemesi bile, tek kişiliği dışında kotarılmış itiler ve güdüler, araçlar ve amaçlar yönünde ortaya çıkar. Çünkü:

"İnsanlar, kendi Tarihlerini kendileri yaparlar, ama onu kendi seçtikleri şartlar içinde, serbestçe yapmazlar, belki doğrudan doğruya geleneğin verdiği, (geçmişin) miras bıraktığı şartlar içinde yaparlar. Ölü kuşakların geleneği, yaşayanların beyinleri üstüne bir kâbus gibi çöker." ⁽⁹⁶⁾

İnsanın kendi dışında, kişi dileği, iradesi üstünde etki yapan çevresi insan doğmadan vardır. İnsan, yaşarken de, kendisinden önce var olmuş çevresinin şartlarına göre kımıldar:

"İnsanların kendi varoluş araçlarını ürettiği, ilkin yeniden üretilmesi gereken önceden varolmuş (evvelen mevcut) araçların mahiyetine, tabiatına tabidir." ⁽⁹⁷⁾

Bu durum karşısında bilim ne yapmalıdır?

B - İKİ ZIT TARİH ANLAYIŞI

Her şeyden önce, insan alın yazısını çizen gidişin hangi sebep- netice zinciriyle uzandığını, yâni tarihin hangi kanunlarla yürüdüğünü bulmak, bilimin birinci görevidir. Fakat Tarih bir bilim oldu olasıya, toplum gidişi üzerinde başlıca iki zit anlayış sürüp gider.

1- Tarih bilimi de, her bilim gibi kendi incelediği olayların kanunlarını bulmalıdır ve bulabilir.

2 - Tarih insanın rol oynadığı bir alan olduğu için, insan ise, kapisine ve aklına geldiği gibi davrandığı için, Tarih alanında herhangi bir kanun olamaz; olmayan şey de aranıp bulunamaz.

Birinci anlayışa örnek: Büyük İslâm tarihçisi İbn-i Haldun'dur. İkinci anlayış o kadar yaygın bir hastalıktır ki, ona az çok tutulmayan tarihçi kalmamış gibidir. Sırf tarihte her türlü determinizmin ve kanunun nasıl sudan bahanelerle inkâr edilegeldiğini göstermek için, bu iddianın tiryakisi olmuş en son ibret verici örnek olarak, Arnold Toynbee'nin seçme fikirlerinden bir kaçına dokunacağız.

İbn-i Haldun zamanında bilimleri ikiye bölmek, kaçınılmaz şeydi. Daha doğrusu, insan düşüncesini **önyargılardan kurtarmak** için tek yoldu. İbn-i Haldun o zaruretle bilimleri "**Akliye**" ve "**Nakliye**" diye ikiye ayırmak zorunda kaldı ve şöyle dedi:

1. "**Ulûmü akliye**" (Akıl bilimleri) "*İnsan yalnız düşünce sahibi olduğu için, doğruyu yanlış ayırt edebilerek, soyut duyu güçlerini işleterek anılan teknik bilimlerin (fenlerin) konularını ve problemlerini, tanık ve belgelerini ve öğretim yollarını bulup çıkarabilir*" (98)

Bu, müsbet, olumlu bilim yoludur.

2. "**Ulûmü nakliye**": *Naklî (aktarımlı) "bilimlerin öğrenimi kurucusundan aktarma bilgilere bağlı olur; onları aklın alıp yargılamaya gücü yetmez."* (99)

İbn-i Haldun, daha önce "Naklî bilimler" in karakteristiğini şöyle yapmış bulunur:

"*Ruhlar dünyasının varlığına doğru çıkan rüyadan daha açık bir belge bulunmadığı için, onunla bu dünyayı kısaca bilip, ayrıntısıyla kavrayamayız.*" "*Ruh âlemindeki tümlükleri "zâtları" akılca adlandırarak, sayıp dökerek düzenlenmekte din filozoflarının kuru sözleri (zuumları) iyi bir bilim deyimi sağlamaz. Çünkü teorik belgenin şartı orada yoktur. Nitekim mantık tekniğinde o filozofların kendi sözleriyle bellidir ki, belgenin şartlarından biri: Her söylenti bölümünün bakınca biliniverir şey (Yakıniyyâtı evveliyye) olması, ve konusu ile yükümlerinin (mahmullerinin) kendi sınırları belli maddelerden bulunmasıdır. O ruh tümlüklerinin (zevât'ı ruhaniyyenin) ise, tümlükleri (zatlıkları) bilinmez olduğundan, anlarda teorik belge gösterme yolu, ve şeriat delilinden başka, durumuna bakınca biliniverirliğini belirtecek belge yoktur.*" (100)

İbn-i Haldun'un "NAKLÎ" (aktarımlı) dediği bilimler: Kiraat- Tefsir-Hadis-Usul'ü Fıkıh-Fıkıh-Kelâm adlı bilimlerdir.

Bugün tarihin genel gidişi üzerine söz eden "ORİJİNAL" Tarihçi Bay Toynbee de, ilk bakışta Tabiatla Toplum bilimlerine "kıyaslama" metodunu uygulamak düşüncesindedir. İlk şöyle der:

"*Kıyaslamalı (comparative) metod, Tarihin bütününe uygulanmalıdır: Ve doğrusu, insan bilimlerinin metodu: Bilim teorisinin, psikolojinin, antropolojinin, sosyolojinin, ekonomi biliminin metodu da budur. Tabiat bilimleri gibi insan bilimleri de olayların ve hâdiselerin yapısını bulmak (bünyesini keşfetmek) için, verilerin (donne'lerin) kıyaslamalı etüdü ile sınırlanır; ve ben burada Tarihçilerin öteki bilginlerle uygun adıma girmeleri gerektiğine inanıyorum. Tarihle sosyal bilimler arasındaki bölünüş, iğreti (beklenmedik) bir bölünümdür, ve kavrayışın ilerlemesine engeldir. Geleneksel ayırma son vermeye ve Tarihle sosyal bilimleri insan işlerinin biricik anlayışı içinde eritmeye ihtiyacımız vardır.*" (101)

Demek bilgin: Tabiat olayları gibi, toplum olayları arasında da bir objektif karşılaştırma (kıyaslama) yapmak ve Tabiat bilginlerine adım uydurmak istiyor. Gerçi "Ben" diyerek, Tarihle Sosyal bilimler arasında yüzyıl önce yapılmış, uygulanmış "uygun adım"ı ilk defa kendisi keşfetmiş görünmek istiyor. Aşırıca bilgin "dalgınlığı" mı? Öyle olsaydı, iyi niyetine bağışlanırdı.

Fakat, sayın bay Toynbee, insanı ümide kapıltan o büyük sözlerinden sonra, araştırmalarında ne yapmak istediğini anlatmaya başlayınca, en iyimser kişiyi hayal kırıklığına uğratmaktan çekinmez. Önüne yığıdığı on ciltlik heybetli eseri içinden, hokkabaz külâhından ördek çıkarır gibi şu hiç beklenmedik sonucu çıkarır:

"*Yirmi yedi yılı aşkın zamandanberi.. ben.. ilerledikçe, benim dünya tablomun içinde, bir yol daha din orta yeri almaya gelmiştir.*" (102)

İliklerinedek müslüman koca İbn-i Haldun'un 500 yıl önce genel olarak Bilimi, özel olarak tarihi kurtarmaya çalıştığı "Naklî" durum, böylece 500 yıl sonra Modern bir bilgin tarafından tek çıkar yol sayılır.

Bunun sosyal sebebi üzerinde hiç durmayalım. Çünkü o zaman bay Toynbee'ye hak vermemek elden gelmez. O görevini yerine getirecektir. Fakat bu görevi yerine getirirken hangi bahaneleri öne sürer?

Tarih kanunlarını inkâr etmek isteyenlerin üzerinde en çok durdukları başlıca görünüşler hep "**kişi**" (Fert) çevresinde döndürülüp dolaştırılır. Medeniyetten önceki sosyalist toplumda "kişi" diye hiçbir mesele yoktu. En son etnoğrafya, etnoloji araştırmalarına göre, kişinin toplumdan ayrı "adı" bile yoktu. Medeniyetle birlikte "her keçi kendi bacağından asılınca" ortaya ayrı kişi menfaatleri gibi, ayrı kişi davranışları, kişi düşünceleri çıktı. "Kişisiz"dir diye, medeniyetten 100 misli uzun sürmüş insanlık hayatı, tarihhöncesi yok sayılabilir mi?

Medeniyetten sonra ortaya çıkan "**Kişi**" hangi durumdadır? Sahiden toplumda her türlü belirliliği "Kişi" yok edebilmiş midir? Tarihte kanun bulunamayacağını öne sürenlerin iddiaları dört noktada özetlenebilir:

- 1- Kişinin tek başına var olabileceği (**Robenson**),
- 2 - Kişinin ezeli fikirleri (**Zihin şemaları**),
- 3 - Kişinin "nuh"u (Vision: **Ermışlik**),
- 4 - Kişinin kişi ile karşılaşması (**Tesadüf**)

C) "KİŞİ"İN TEK BAŞINA VAROLUŞU (ROBENSON)

Bütün kültür spekülasyonlarının kökü, hep gelir "**hür kişi**" hikâyesine dayanır. Milyonlarca kişilik yığınların, ulusların, milletlerin oyuncak gibi savuruldukları Tarihte tek "Kişi"nin nasıl "Hür" olabildiği, hep "hürriyet" sözünün tersine kullanılmasından çıkmıştır. "Hürriyet": Ancak köleliğin bulunduğu yerde bir mesele olur. "**Hürriyet**": Bir insanın başka bir insana, ekonomik, politik veya moral bakımdan köle olmamasıdır. **Kölelik**: Ekonomik, politik veya moral bakımdan bir insanın öteki insanı sömürmesidir. **Sömürmek**: Bir kişinin sırf kendi yararına başka bir kişiyi işletip kısıntıya sokmasıdır. Demek **sömürme** olmayan yerde, **kişi dâvası** da yoktu. **Kişi** kişiyi sömürmese, kimsenin kimseye karşı hürriyeti savunmasına yer olmaz. "Kişi"nin sahneye çıkışı da böyle olur:

*"Smith ile Ricardo'nun söze başlarken ele aldıkları özel ve tekbaşına (isole) avcı, yahut balıkçı, 18'inci yüzyılın yavan kuruntuları sırasına girer. Bu kuruntular medeniyet tarihçisinin hayal ettiği gibi, aşırıca incelenmiş düşünceye karşı basit bir tepkiyi ve kötü anlaşılma bir ilkel hayata dönüşü ifade etmekten hayli uzak bulunan birtakım Robenson masallarıdır. Nitekim, tabiatın bağımsız kişileri, bir anlaşma (convention) ile buluşturan ve münasebete geçiren Rousseau'nun "Sosyal **Konturat**"ı da, böyle bir tabiatçılık (natüralizm) üzerine yaslanmaz. O bir görünüşdür, küçük büyük Robenson masallarının sadece estetik bir görünüşüdür."⁽¹⁰³⁾*

Robenson masallarıyla ülküleştirmek istenen sözde "**Hür**" kişi, belki ufak çocukları eğlendirmeye, "Orman Kanunu" Tarzancılığına imrendirmeye yarıyabilir. Gerçek durumu ile, ıssız adacığında tek başına kalmış Robenson dahi, içinden geldiği toplumun aygıtları, metodları, düşünceleri, görenek ve gelenekleriyle kımıldar. Aslına bakılırsa, en son bilim araştırmalarına göre, ne Tarihhöncesinde, ne Antika Tarihin Kentlerinde öyle, çıkarı için topluma meydan okuyacak bir "Monstre" (ucube kişi) yoktur. İki bir öne sürülen "Hür" kişi:

"Bir yanda derebeyi Toplumunun erimesinden, öte yanda 16'ncı yüzyıldan beri yeni yeni gelişmiş üretici güçlerden ürün olarak çıkmıştı." Tarihte ne kadar yukarılara çıkarsak o kadar daha açıkça görürüz ki, kişi, ve dolayısıyla üretmen kişi, hep daha büyük bir bütünün bağımlı bir parçası olarak görünür: İlk bütünü tabii

olarak bir ailenin ve genişlemiş aile demek olan bir kabilenin parçasıdır; sonra kabile zıtlıklarından ve kaynaşmalarından çıkma çeşitli biçimlerdeki bir topluluğun parçasıdır." (104)

Bunun en çürütülemez, en her günlük ve trajik belgesi, henüz aşiret çağını yaşayan topluluklarda bugün "herkesi" şaşkırtan "**Kan dâvası**" güdümleridir. O, Toplumunu hiçe sayarca bağımsız davranışlar taslıyan sözde "Hür" kişi kuruntusu, şunun şurası birkaç yüzyılı geçmeyen modern kapitalizmle birlikte doğmuş "**Serbest rekabet**" adlı: Kişileri kıyasıya birbirine düşüren "Cöngül kanunu"nun yaratığıdır.

"Robenson masalları, daha ziyade 16'ncı yüzyıldanberi hazırlıklanan ve 18'inci yüzyılda dev adımlarıyla olgunlaşmaya doğru yürüyen "işveren toplumu"na öncülük ederler. O serbest rekabetli Toplum içinde kişi, tabiat bağlarından kopmuş gibi görünür; o tabiat bağları ise, Tarihin daha önceki çağlarında kişiyi belirli ve sınırlı bir insan kümelenişinin bütünleyici parçası yapmışlardı."

Smith ile Ricardo'yu (klâsik İngiliz iktisatçıları) omuzlarında taşıyan 18'inci yüzyıl peygamberleri için: Bu 18'inci yüzyıl kişisi, varlığı geçmişe dayanan bir ülkü (ideal) gibi görünmüştür. Bir tarihsel sonuç gibi değil, fakat Tarihin yola çıkış noktası gibi görünmüştür. Bu kişi, tabiate uygun görüldüğü için ve onların insan tabiatını anlayışlarına karşılık verdiği için, Tarih tarafından üretilmiş değil de, Tabiatça ortaya konulmuş bir kişi gibi gözüküyordu. (105)

"Ancak 18'inci yüzyıldadır ki, çeşitli sosyal münasebetler kişinin önünde, kendi özel amaçları için basit birer araç imişler ve dış zaruret imişler gibi dikilirler, fakat bu bakımı, tekbaşına kişi bakımını üreten çağ, tam da sosyal şartların (ve o bakımdan genel şartların) en yüksek gelişim derecesine ulaştıkları çağdır.

"İnsan, sözün en harfi harfine anlamıyla bir **zoon politikon**'dur yalnız sosyalleşebilir bir hayvan değil, ancak Toplum içinde soyutlaştırılabilecek bir hayvandır. Toplum dışında tekbaşına kişilerce üretim yapılması: Nâdir bir olaydır ve ancak Toplum güçlerine dinamikçe sahip olmuş bir medeni kişi yaban bir semtte yolunu yitirdiği vakit görülür ise de, tek kişinin üretim yapması, hep bir arada yaşayan, hep bir arada konuşan kişiler olmaksızın dilin gelişmesi kadar manasız bir şey olur. Bunun üzerinde uzun boylu durmak faydasızdır." (106)

Antika medeniyetin dağıttığı "Kankardeşi" Toplumunu 6 bin yıldır eriyordu. Fakat, tekbaşına işveren sınıfının Topluma karşı inanılmaz kertede "**Hür**" davranan sermayesi, modern medeniyette, binlerce işçi çalıştıran işyerleriyle üretim güçlerini sosyalleştirdikçe, ister istemez daha yüksek bir insancıl Toplum yaratıyordu. Yalnız başına bu olay bile, Tarihin ne yaman **diyalektik** kanunlarla yürüdüğünü ispata yetiyor: **İlkel** Sosyalizm inkârı, **Yüce** Sosyalizmin müjdesi oluyordu.

İnsan kişi, dağbaşında dahi tek ve yabanî yaratık değildir. Geldiği Toplumun ufalmış bir parçasıdır.

D) KİŞİNİN FİKİRLERİ (ZİHİN ŞEMALARI)

Kişi fikirleri ve zihin şemaları üzerine B. Toynbee'nin ne yaptığını ağızından dinliyorum:

"(Une Etude de l'Histoire) (Bir Tarih Etüdü)ndeki amaçlarımdan biri, insan işlerinin bilimsel etüdü usulünü sınamak ve bu metodun beni nereye dek götürdüğünü belirtmektir. Tarihsel düşüncede hiç bir şemanın bulunmadığını, muhakkak, kimse ciddiyetle savunmıyacaktı; çünkü düşüncenin kendisi bir zihin şemasıdır, ve hiç bir tarihçi: Cemiyet, devlet, kilise, harp, savaşma, insan gibi zihin şemalarını kullanmaksızın bir tek fikir sahibi olamaz ve bir tek satır yazamazdı. Asıl çekişmeli olan mesele; zihin şemaları var mı, yok mu değildir; belki bu zihin şemaları insan işleri alanının tümünü mü, yoksa bir kısmını mı örterler, onu bilmektir." (107)

Dikkat edilirse, bilgin, tabiat olayları gibi kişinin kendisi ve düşüncesi dışında geçmiş, gerçekte var olan şeyleri, önceden: "**ZİHİN ŞEMASI**" adıyla soyutlaştırıyor,

müphemleştiriyor ve "Zihin şemaları"nı canlı tarihe uyguluyor.

Sanki fikirler kişinin beynine kendiliğinden doğmuş, ya gökten inmiştir.

"Zihin şemaları"ımız tarihte, "insan işlerinin tümünün veya bir kısmının"dışında, değişmez, ebedî, ezeli prensipler midir? Böyle iddialar eskidenberi görülmüştür:

"Bay Proudhon'la, birlikte, kabul edelim ki, gerçek Tarih; "zamanların düzenine göre Tarih içinde fikirlerin, kategorilerin, prensiplerin tarihçe ard arda gelişidir."

"Her prensibin göze çarptığı bir yüzyılı vardır, meselâ, otorite (buyurma) prensibi 11. yüzyılda, individualite (kişicilik) prensibi 18. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Sonuçtan sonuca gidersek, tarihi yapan prensip imiş, yoksa prensibi yapan Tarih değil kanısına varılabilir. Bunun üzerine, Tarih gibi prensipleri de kurtarmak için, falan prensip neden filân yüzyılda değil de 11. veya 18. yüzyılda ortaya çıktı diye soruldu muydu, ister istemez insan, aynı zamanda 11. yüzyılla 18. yüzyıl insanları neydiler, onların karşılıklı ihtiyaçları, üretici güçleri, üretim yordamları (istihsal tarzları), üretimlerinin ilk maddeleri nelerdi, ve nihayet, bütün o yaşam şartları sonucunda insanın insanla münasebetleri nelerdi, bütün bunları inceden inceye gözden geçirmeye mecbur kalır. Bütün bu soruları derinleştirmek, her yüzyıldaki insanların gerçek, profan (**kutsallıksız**) Tarihini yapmak, o insanları, kendi dramlarının hem müellifi, hem aktörü gibi göstermek değil midir? Ve insanları kendi tarihlerinin hem müellifi, hem aktörü gibi daha gösterirken, bir dönemeçle, sahici yola çıkış noktasına varmış olursunuz. Çünkü, büyük Tarih yoluna çıkmak üzere ilkin tutturduğunuz ezeli prensipleri, ideoloğun (fikriyatçının) saptığı yolu bırakmışsınızdır bile." (108)

Sapa yolu seçen B. Toynbee ise, kendi "şema"larına uyduramadığı gerçek Tarihi "kanun dışı" ederce, bilim üstüne çıkarır:

"Doğrucası, der, düşünüyorum ki, burada biz, yeni birşeyin varlığını veren, aslına uygun (authentique) yaratış eylemleri karşısındayız ve bu bizi 4'üncü yüzyıldan 17'nciyüzyıl sonunadek Batıca kabul edilmiş Tarihin İncilvari kavranışına götürür." (109)

4'üncü yüzyıl Roma'nın Barbar akınlarıyla yıkılarak Hıristiyan Ortaçağının kurulması çağıdır. 17'nci yüzyıl Batıda derebeyliğin yıkılarak Kapitalist sınıfının siyasal iktidara geçmesi çağıdır. Bilginin tek yaratıcı saydığı çağ, ne Kadim ne Modern medeniyetler çağı değildir. Tek "**otantik**" yaratış: Batı derebeyliği fikirlerinde bulunur.

Neden?

Çünkü artık bilginin gözlerini fikir ışığı da kamaştırıp yormaktadır. O başka derinlikler, loşluklar, karanlıklar aramaktadır. Bu karanlık olsa olsa tek kişinin ruhu olabilir.

E - KİŞİNİN "RUH" U (VİSİON = ERMIŞLİK)

Bildiğimiz ve göreceğimiz gibi her ermişlik, kendi çağının en otantik ürünü ve örneğidir. Tarihin determinizmini çürütmek isteyen bilgin için, tersine, bir ermişin çağı kendi otantik yaratığıdır. Kişinin fikri konusunda fikir adamlarını allahlaştırarak aydın zu'munu kazanmak isteyen B. Toynbee, burada, dinci yığınları allahlandırarak tezini "demokratik oy çoğunluğu" ile haklı çıkartmak ister.

"Gene görüyorum ki, der, insan ruhunun altşuuru (subconscient) derinliklerinden fıskıran şiir ve peygamberce görü'ler (vision'lar), bir takım kanunlar açıklamıyorlar." (110)

İlkin Tarih, hiç te böyle göstermiyor. Gilgames destanı gibi İlyada ve Odise de, Hazreti İsa gibi Hazreti Muhammed de kendi çağlarında, matematik denecek kesinlikte sosyal ve tarihsel sebeplerle fıskırmışlardır. Bunu herkesten iyi sezen Muhammed, kendisinin: "**Hâtem'el enbiyâ**": Peygamberlerin sonuncusu" olduğunu söylemiştir. Çünkü, bedevîlikten (barbarlıktan) medeniliğe giren toplumda o yüce ülkücü Tarihöncesi kişiler kalmıyordu. Gene onun için, Hz. Muhammed'in en sevdiği

sözü şuydu: "**Mâ ene, illâ beşerün misliküm**: Ben sizin gibi insan kişiden başka bir şey değilim"!

Şiirin kendisi, Tarihin hiçbir çağında Toplumun istediğinden başka türlü olamamıştır. Medeniyet şafağında, Toplum kişileri ayrıştıran bulunmadıkları zaman, şiir herkesin orta malıydı. Amédee Thierry şu gerçeği yazar:

"İik macarlarda herkes şairdi ve herkes, Ortaçağda Kobza adını alan bir çeşit rübağ veya gitarla arkadaşlık ederek kendi mısralarını, yahut başkalarınıninkileri çağırırdı. Yalnız başkalarınca yapılanların şâiri ve şarkıcısı olmakla kalınmazdı, herkes sık sık kendi şarkısını söylerdi, ataların şarkısı söylenirdi. Ve her ailenin şairâne ağıtları (analleri) vardı. (111)

Medeniyetle birlikte, insanoğlunun her davranışını (şiir+müzik+dans)la bağlayan "**Altın Çağ**": Hem toplumun içinde, hem kişinin altşuurunda söndü. Artık insanlığın **iç çatışmaları** trajedileşti. Bunun sonucunda barbarlarla uygarların "mezruhane" boğuşmaları ne denli büyükse o denli ulu "**şair**"ler ve **destanlar** türedi. Sümer medeniyetinin çöküşünde yukarı barbar Akkadların salgını Gilgames destanını, Truva-Friyja medeniyetinin çöküşünde yukarı barbar Greklerin saldırışı, İlyada ve Odise'yi yarattı. O gün bu gündür, yeryüzünde bir İlyada doğmadı. Homer'in altşuuru bulunmadığından mı? Evet. O alt şuur gerektiren Helen kentleşme çağı bir daha geri gelmemişti çünkü. Roma uygarlığının çöküşünde, orta barbarlığı yeni geçmiş Hünlerin saldırışı İskandinavya'dan Ren kıyılarına dek bütün Kara Avrupasını (Atli-Atla-Athil-Athel-Hettel-Etzel), yanı (**Atilâ**) dolu destanlar: AtlâMâl, Atla Quida, Quida Gudrunave ilh. epizodik poemler kapladı. Demek en kişi işi sayılan "ilham"da, kişi de Toplumun tecellisidir.

Tarih dümdüz gitmedi. Fenike destanları Grek destanları kadar güçlü olamadı. Çünkü Fenike, Grekler mitolojisi zamanındaki kadar **yazının** çok yayıldığı çağda ve Helen kentleri kadar "orijinal" bir **üretim temeline** sahip olmadı. Üretimden çok, ticaretle yaşadı. Gene Thierry şiirin bir başka anomalisi üzerinde durur:

"İşte böylece, ortak bir aksiyonla (hareketle) bağlı küçük Grek kralcıklarının evcil anıları İlyada'yı doğurtular; ve Eneid millî bir çerçeve içinde Auguste zamanındaki Roma aristokrasisinin gösterişlerine adandı. Macaristan ne bir Eneid, ne bir İlyada üretmek mutluluğuna eremedi. Ama, Ortaçağda, Greklerle İtalyanların Homer ve Virjilde sahip oldukları şeye sahiptiler. Malzemeler mahşer halinde kaldılar: Macar Eneid-î doğmadan öldü. Ama kroniklerde, lejandlarda, nihayet lâtin nesrinin parçaları altında hâlâ tanınır kalmış birkaç şansonda bir Eneid bulunabilir " (112)

Neden? Metafizik Tarihçiye sorulsa: "İşte, Virjil'in şiir dehası, altşuuru Macarlarda yoktu da ondan" diyecek. Önemli olan ise, Macar toplumunda Homer i, Virjili boğan, yeni olan, Greklerde Romalılarda bulunmayan sosyal ve tarihsel sebeplerdi. Macarlarda, **tektanrılı** hristiyanlık çoktanrılı, mitolojiyi küfür sayıyordu. Sümer, Grek, Romen çağlarında ise, henüz hiçbir evrensel tektanrılı din ortaya çıkmamıştı. Onun için; çoktanrılı toplumlar, kendi karanlık Kent maceralarını mitoloji biçiminde tarihleştirip anıtları olacak "altşuur"larını geliştirdiler.

Modern şiir, toplum **temâyülleriyle** her on yılda bir değişir. Psikanaliz, (metafizik soysuzlaştırılmaları bir yana), bilimsel gerçeğinde; insanın en umulmaz (dalgınlık, dil sürçmesi ve rüyalar gibi) altşuur olaylarında kesin determinizm bulunduğunu ispat eder. Kehanet, keramet, büyü, sihir, şiir gibi **Altbilinç** yaratıklarının artık "**sır**"ları kalmamıştır, ve o karanlıkta fıskırmış beklenmedik nöbetlerin, Tarih içinde insan **Bilinç** ve **emeğinden** daha "authentique yaratış eylemleri" olamayacakları iyice anlaşılmıştır.

F - KİŞİNİN KİŞİ İLE KARŞILAŞMASI (TESADÜF)

Görünüle insan aldatmanın en son silâhı "Tesadüf"tür. Bu hem en lâik, hem

en popüler silâhı bay Toynbee de şöyle kullanır:

"Benim kendi kaanatime göre (der): İnsan işleri içinde bir hayli sayıda öyle şeyler var ki, onlara şemalar uygulanamıyor, Çünkü onlar bilim kanunlarına boyun eğmiyorlar... Bu şeylerden biri, sanırım, iki veya daha çok insanın rastlaşmalarıdır. Böyle bir tesadüfün, hattâ bütün ondan önceki olayları tümüyle bilseydik bile, sonucu önceden kestirilemezdi." (113)

Bay bilgin burada örnek vermiyor. Hangi tesadüften bahsediyor?

Eğer bu Tarih kişilerin karşılaşması ise, Tarihte bir Robenson'un rol oynaması şöyle dursun, kendisi dahi yoktur. Tarihte daima Toplumlar Toplumlarla karşılaşarak yürünmüştür. İsa'nın doğumundan üç buçuk yüzyıl önce İskender'le Dâra'nın karşılaşmaları, İsa'dan dört buçuk yüzyıl sonra Atılâ ile Aetius'un karşılaşmaları: Ondan önceki; olaylar bilinince kestirilemeyecek şey değildirler. Oralarda Tarihi şu veya bu yönde yürütenler, belli toplumların, gene belli Toplumlara karşı kollektif aksiyonlarıdır. Bu kollektif aksiyonlar, gerekince şartlara en uygun kişiyi ister istemez seçmiştir. Tarihin her Konağında "tesadüf": Yalnız ondan önceki olaylar vaktiyle bilinmediği için tesadüf sayılmıştır.

Toplum içinde tesadüf ne zaman yerleşmiştir?

"Toplumun bütün aşağı konaklarında üretim esas itibariye ortaklaşa yapılırdı. Tüketim en az veya çok büyük sosyalist kolleksitivilere (topluluklar) içinde ürünlerin doğrudan doğruya üleştirilmesi rejimi altında yapılırdı. Bu üretim kamuluğu (müşterek istihsal) en dar sınırlar içinde olurdu. Ama, üretmenlere, üretimlerinin ve ürünlerinin seyri üzerinde hâkim olabilme imkânını başışlardı. İlkel sosyalist kollektivitenin üretmenleri ürünün ne olduğunu bilirler: Ürünü tüketirlerdi; ürün ellerinden çıkmazdı. Ve üretim bu temel üzerinde yapıldığı sürece ürün, ne üretmenlerin dışına taşar, ne de üretmenlerin yüzlerine karşı yabancı kuvvetlerin heyulâsı gibi dikilirdi. Medeniyette ise bu muntazaman ve kaçınılmaz surette öyle olur.

"Ama, o ilkel sosyalist üretim tarzının içinde yavaş yavaş işbölümü sokuldu. Üretme ve benimseme kollektivitesini aşındırdı. Kişice benimsemeyi, hâkim güdüm şekli olarak yükseltti. Böylelikle, kişiler arasında değişimi (mübadeleyi) yarattı. Yavaş yavaş bezirgân ekonomi hâkim üretim biçimi haline geldi.

"Bezirgân ekonomi ile birlikte, Şahsî tüketim için değil, değişim için üretim yapıldı. Ürünler ister istemez el değiştirdiler. Üretmen ürününü değişim için elinden çıkardımıydı, artık onun ne olduğunu bilmez. Üretmenlerin arasına para ve parayla birlikte bezirgân da aracı olarak girdiği zaman, değişim sistemi daha da karmaşalı bir hale girer. Ürünlerin en son kaderleri büsbütün kararsızlaşır. Bezirgânlar sayıca bir beş değil, çokturlar: İçlerinden hiçbiri, ötekinin ne yaptığını bilmez. Bundan böyle, mallar yalnız elden ele geçmekle kalmazlar, pazardan pazara da girerler. Üretmenler kendi ortamlarındaki üretimin topyekününe hâkim olma kudretini yitirirler. Bezirgânlar aynı kudreti ele geçirmezler. Ürünler de, üretmenler de tesadüfe bırakılır.

Fakat tesadüf, öbür kutbuna zaruret adı verilen bir dünyanın bir kutbudur. Tabiatte dahi tesadüf hâkim gibi görünürse bile, epeyce zamandır ispat etmiş olduğumuz gibi, her özel alan için bir zaruret ve o tesadüf içinde uygulanan samimî kanunlar vardır. Tabiat için doğru olan şey, toplum için de doğrudur. Malların üretim ve değişim ihtimallerini güden kanunlar buna benzer. Tekbaşına üretmen ve değişmenin (müstahsil ve mübâdilinin) yüzüne karşı o kanunlar yabancı kudretler gibi dikilirler. Hattâ bu kudretler ilkin tanınmaz ve bilinmez kalırlar. Onların arapsaçını güçlkle çözmek ve mahiyetlerini derinleştirmek lâzımgelir. Bu gün hâlâ Toplumun topyekûn üretimi, ortaklaşa hazırlanmış bir plâna göre değil, kör kanunlarla düzenlenmiştir, bu kanunlar devir devir gelen ticaret buhranlarında hükümü temyiz edilemez tabiat kataklizmleri (yıkılışları) gibi kendilerini dayatırlar." (117)

G - DARVİNİZMİN MUŞTULAYICISI

İSLÂM MARKSI

Batı medeniyetinin iki büyük ve ölmez sentezi, 19 uncu yüzyılın tam ortasında doğdu: Canlılar biliminde Darwin'in doktrini de, toplum biliminde Marx-Engels doktrini de 1859, yılı ilk önemli emeğini yayınladı. İslâm medeniyetinde bu iki Batı bilgininin buluşlarını bir tek kişi taslak olarak beşyüz yıl önce sentezleştirdi: İbn-i Haldun aynı emeğinde hem Darwinizmi muştuladı, hem İslâm **Marksi adını** alacak değerdeki sosyal doktrinini kurdu.

Batı Ortaçağının sonlarına doğruydı. İbn-i Haldun, neden-sonuç (sebeup-netice) zincirlemesi deterministçe gidişin, gerek Tabiat ve gerekse Toplum olaylarında tıpkı olduğunu şöyle belirtmişti:

"Yitik Dünya (âlem'i gayb: Bilinmezler) konusunda bildirdiğimiz gibi, bu evren bir acâyip yordam ve tuhaf davranış üzere kotarılmış bir düzenli zincirleme gidiş olup, ister basit, ister bileşik bulunsun her nesne (ufuk) ve tabakasında, arkada gelen tümlükler (zevât) ve belirtiler (âyân) üst yanındaki komşusuna dönüp çevrilmeye oluşundan elverişlidir. Nitekim, her tabakanın elemanları kendi komşusuna, ve ufak bitkinin arkasından gelme hurmaya ve üzüme, ve ufak hayvanın helezona ve sedefe, ve sezikle kavrayışı kendinde toplamış bulunan maymunun dahi, düşüncesi ve anlatması olan insana dönmeye elverişli oldukları gibi..." (118)

İbn-i Haldun, Darwin gibi sırf canlılara takılıp kalmadı. İnsanla hayvan arasındaki ayırdın anatomi ve fizyolojiden üstün bir teknik ve sosyal yanı bulunduğunu da açıkladı:

"İnsan türü hayvan cinsinden olup, ancak yaratıcı yön anı şol fikr ile ayırtlı eylemiştir, ki insanı hayvandan ayırdeden şey sırf: Geçim işini (emr'i maâş) üretmesi, ve kendi cinsinden olanlarla yardımlaşması, ve bunun için gereken sosyal, insancıl topluluğu, ve sonunu iyileştirmeye yararlı fikir olmakla sanayi bu fikirden çıkagelir." (119)

İnsanın hayvandan farkı: Yalnız düşünmesi değil, özellikle öteki insanları ve yarınını da düşünmesi, ilerletmesi, iyileştirmesi ve önünde, sonunda düşünceyi sanayi ve üretim emrinde kullanması, insanlarla yardımlaşması... bir sözle **sosyal hayvan** olmasıdır. Burada "fikir" mi önemlidir, "madde" mi? İbn-i Haldun insanı sosyalleştirmekle, o soyut meseleyi kapı dışarı etmiştir. Toplum tarihinde objektif ve konkret gözetim, ona markzizmden beş yüz yıl önce **"Ekonomik determinizm"**i buldurmuştur:

"Ammâ der, Doğuluların Batılılardan erdemli ve üstün olmalarının doğru nedeni, ancak uygarlık törenlerinden insanın aklına parlaklık gelmesi ve bilincinde zekâ aydınlıklarının olmasıdır. Nitekim, endüstri konusunda bildirdik ve şimdi dahi ayrıntılayıp inceleriz"söyle ki: Gerek geçinim ve barınım işinde, gerekse din ve dünya işlerinde ve yapılanlarla edilenlerde ve başka durumlarda ve göreneklerde-uygar ulusların bir takım metotları ve töreleri vardır ki, bütün özel davranışlarında onlara uyararak, onları iş prensibi (düstur'ül amel) tutarlar ve bütün hareketlerinde ve duruşlarında onları, ötesine geçilmez sınır ve hudut sayarak, ilerüsüne aşip geçmezler. Bununla birlikte, bu töreler ve törenler- (görgü ve kurallar) çağdan çağa, dededen toruna gelen ve sırasıyla öğrenilen sanayi kabilindedir. Bütün endüstriler zihini bilemekle, Bilinçte (Nefs'i Nâtika'da) bir etki birağur, ki o etki Bilince bir yeni düşünüş ve yaman zeyreklik (keskin zekâ) kazandırarak, anınla bilinç bir başka sanatı kolayca alıp kabul etmekle ve akıl dahi bilimi ve öğrenimi çarçabuk kavramaya yatkın ve elverişli olur." (114)

Böylece sanayi zekâyı, zekâ da sanayii karşılıklı diyalektik etki- tepki yoluyla geliştirerek, metafiziğin "Tavuk mu yumurtadan çıkar yumurta mı tavuktan" saçmasını bir yana atar. Ontoloji çıkmazı olağanüstü pratik çözümünü bulur:

"Bilimlerin öğrenimi, açıklamış olduğumuz üzere endüstri (sanayi) kabilindedir... bir Kentte endüstrinin çokluğu, o Kentteki bayındırlığın çokluğuna

göre olur ve bayındırlık ve uygarlığın eklerinden olan prosperite ve yararlanma (tereffüh ve tene'üm) problemi dahi geçim işi üzerinden artı (zâid: fazlalık) bir keyfiyet olduğundan, üreyip olması ve ilerlememesi endüstrinin ve öğretimin olgunluğa ermesine bağlı olup, her nerede yerleşme ve uygarlaşma ilerler ve güzelleşme-süslenme problemi (dâiyye'i tecemmül) ortaya çıkarsa, ona göre sanayi dahi çoğalmış olur. Bundan dolayı, her ne vakit ki bir milletin işleri ve güçleri geçim ve idare işlerinden artık (fazla) kalırsa, (orada) geçinme işinden daha çok insana yararışır olan bilimler ve endüstriler ve öğretime ol vakit (insanla) eğgin ve girişkin (mütesarrıf) olurlar." (115)

Bir de bizim en dâhi geçinenlerimizin yüzyıldır, elli yıldır "Maarif" ile dünya kurma kuruntularımız gözönüne getirilsin. Günümüze 500 yıl geriden bile bakmayı öğrenemediğimiz kendiliğinden anlaşılır. İbn-i Haldun maddesiz anlam, endüstrisiz öğrenim olamayacağına örnekte verir

"Şurası bilinmelidir-ki, Batı (Mağrip) toprağında İslâm Devletinin bozulmasından dolayı, genel olarak endüstriye eksilme ve yitme geldiğinden bilimlerin ve tekniğin öğretim dayanağı dahi Batılılardan kopma kertesine yaklaşmıştır: " (Mukad, s. 20)

Sanayi üretimine dayalı ekonomi temeli ile, bütün öteki: Geçim bayındırlık, bilim, meşhur "Maârif", barınım, güzel sanatlar; süs ve din, ve dünya işleri arasında bundan canlı karşılıklı bağıntı kurulabilir miydi? İslâm medeniyetinin Marks'ı, geçim kaygısına boğulmuşun bilgi edinemeyeceğini de örnekliyordu:

"Düşman istilâsı nedeniyle gündün güne Endülüste İslâm Kentlerinin prosperiteleri ve bayındırlıkları azalarak, yalnız deniz kıyılarında biraz yerler kaldı. Onların ahali dahi idare ve geçim işinden baş kaldıramadıklarından, çokluk başka şey düşünemez oldular." (116)

Bu metotla Tarihe bakan İbn-i Haldun orada Hümanizmanın en gerçeğini, insanların eşit doğduklarını, bilimde gerileyişin: Ekonomik ve sosyal gerileyişten geldiğini haykırırca anlatır:

"Bayağı kimseler (avâm'i nâs), bunu (Batı-Doğu farkını) görünce insanlığın biricik olan gerçekliğinde farklılıktan ötürü oluştan ve yaratılıştan birşey sanırlar." (120)

Batı uygarlığı 500 yıl sonra, yukarıki kanıları ve prensipleri şöyle belirtecektir:

"Her türlü insancıl varlığın, dolayısı ile de her türlü Tarihin ilk prensibi insanların "Tarihi yapa" bilmeleri için, yaşayabilmeleri gerekir, ilkesine varır. Yaşamak için: Yiyecek, içecek, giyecek, barınacak ve daha başka şeyler gerekir. Demek, birinci tarih olayı: O ihtiyaçları giderme araçlarını üretmektir, maddî hayatın ta kendisini üretmektir; hem bu sahiden tarihsel bir olaydır, her türlü tarihin temelli şartıdır ve bu tarih olayı, binlerce yıldanberi olduğu gibi henüz bugün de, sırf insanların yaşamaya devam edebilmeleri için, günü gününe, saati saatine yerine getirmeye mecbur buldukları temel şarttır..."

"İkinci olay şudur: Birinci ihtiyaç daha giderilir giderilmez,- giderilmenin tâ kendisi ve daha önceden edinilmiş giderme âleti,-yeni ihtiyaçlara kapı açar..."

"Üçüncü şart şudur ki... kendi yaşamalarını her gün yenileştiren insanlar başka insanları yapmaya, üremeye başlarlar: Bu, kadınla erkek arasındaki, anababalarla çocuklar arasındaki münasebettir, (tarihsel anlamıyla) ailedir" (121)

"II. - Gerek üreme (nüfus çoğalması), gerek üretim (istihsâl) gelişigüzel tek kişilerin gelişigüzel üreyip türemeleri ve canlarının istediği gibi "Tarih yapmaları" değildir. Her kişinin kendinden önce kurulu düzen ve araçlar ve şartlar içinde, gene belli (muayyen), düzenli (sebeplere netice kanunlu) davranışları tarihi yaratır. "İnsanlar, hayvanlardan: Şuurla, dinle, ne ile istenirse onunla ayırt edilebilirler. İnsanların kendilerine gelince, onlar: Kendi geçim (varoluş) şartlarını kendileri üretmeye başlar başlamaz, kendilerini hayvanlardan ayırmaya başlamışlardır: İşte bu insanların cismâni (bedensel) teşkilâtlarını şartlandıran bir adımdır. İnsanlar kendi geçim şartlarını kendileri üretmekle, doğrudan doğruya kendi maddî hayatlarını üretirler.

"Bu üretim yordamı (istihsâl tarzı) basitçe, yani tekkişilerin (fertlerin) fizik varoluşlarının, maddî geçimlerinin üretimi anlamında gözden geçirilecek şey değildir. O daha çok, bu tekkişilerin faaliyetlerinin bir muayyen tarzıdır, hayati gösterisi olan bir belirli yordamdır. Tekkişileri deyimlendiren, tarif eden şey, onların bu yaşamsal gösterileridir. Demek bu gösteriler, üretimle olduğu kadar, üretimin mahiyeti, tabiatı ile de, üretim yordamı (istihsâl tarzı) ile de birarada (herzaman) bulunur. Demek tekkişiler, üretimlerinin maddesel şartlarına uyguludurlar."

"Yaşamının, kişice yaşamının emek içinde üretimi, başkasının yaşamasının dölyetiştirme içinde üretimi çift bir münasebet gibi göze çarpar: Bir yandan tabiî, öteyandan sosyal bir münasebettir o... Bundan çıkan sonuca göre: Bir üretim yordamı, yahut belli bir sanayi seviyesi: Kollektif aksiyon tarzı, veya belli bir sosyal seviye ile ortak bulunur. Kollektif aksiyon tarzının kendisi de "bir üretici güç"tür. İnsanın eri- şebildiği üretici güçlerin tutarı, toplumsal durumu şartlandırır. Demek, insanlık Tarihi her zaman: Endüstrinin (sanayiinin) ve değişimin (mübadelenin) tarihi ile bağ güdülerken incelenmeli, etüd edilmelidir." (122)

İbni Haldun: Geçim yordamında, barınımında, dinde, dünyada; işlerde ve eylemlerde, öteki durum ve göreneklerde bir dizi metotlar ve kurallar vardır ki, her işte onlara emek ilkesi olarak uyulur; ve dururken, kımıldarken onlar, ötesine geçilemez sınır sayılır. Çağdan çağa, atalardan torunlara gelen o görgü ve kurallar, sırasile öğrenilen sanayi (endüstri) gibidir. Tüm düzenli endüstriler, kafayı bilemekle, insan bilincine (nefs'i nâtıkaya) yeni düşünceler ve zekâyâ yamanlık edindirir. " derken bunları anlatmıştır. Nitekim:

"Şimdiyedek Tarihçiler, maddî üretimin gelişimini, dolayısıyla de bütün sosyal yaşayışın, neticede bütün gerçek Tarihin temellerini ne kadar az tanımış olurlarsa olsunlar, hiç değilse Tarihöncesini, özellikle Tarih araştırmalarından çok, aygıtların (âletlerin) ve silâhların maddesine göre bilimsel araştırmalara dayanarak taş, tunç ve demir çağı olarak böldüler." (123)

Böylece, kişinin rolü, gittikçe toplumun içinde erir. Kişinin en yüceltimli (sublimé) "**Ruh**"u da, en alçaltımlı "**Bilinçaltı**"da: Kişinin beyin aynasına çarpmış Toplum münasebetlerinin fantasmagorik görünüşlerinden başka hiç bir şeyi göstermez. En kişice "**kapris**" veya "**ilham**" yahut "**mucize**" gibi görünen olaylar, büyük Toplum kanunlarının küçük kişi katında yüze vuran, elle tutulur derme çatma veya sistemli sonuçlarından başka bir şey değildir.

I. KİTABIN REFERANSLARI

1- V.G. Childe: "L'Orient Préhistorique" Paris 1935, s.129; 2-Keza 127. 3- Keza 36, 4- "Histoire d'Herodote. Paris 1859. Larchet: "Chronologi d'Herodote": 5- Arn. Toynbee: A.D.N.II Aralık 1948 164. 6- Histoire d'Herodote - larchet tercümesi. L. Humbert'ce düzeltilmiş; V.I; 7- Emil Brâhier: Histoire e la Phelesopheie. 8- Hist. d'Herodote I. 36. 9- İbn-i Haldun: Mukaddemat, Ahmet Cevdet tercümesi, Fask. 6,10- A. Curvillier: "İntroduction âla Sociologie" Paris, 1936, S. 12. 11- Maugain'den Br, s. 366.12- Emile Brehier: "Histoire de la Philosophie C. II. s. 370" 13- E.B: keza s. 370.14- E.B: Keza s, 367;15- E:B: Keza s. 493.16- E.B. Keza s, 492 17- Etienne Chastes: "Histoire de la Destruction du Paganisme dans, L'Empire d'Orient, s. 371, Paris 1850.18 - Tefsiri Tibyan ve Mevâkib s. 25.19- Keza. 20- Keza s. 27-29, 21- (A. Curvillier. İrtı âla Soc. s. II.) 22- Michelet: Fransız Devrim Tarihi, Fr, Klâsikleri, C, I, s,133; 23- Keza s. 51. 24- Keza s. 66; 25- Gobinau: "İnt. â L'Essai etc. s. 38; 26- Michelet: Fr, Dev, Tar, C.I, s, 86; 27- K.m: Theorien Über den Mehrwert, III. s. 383; 23- R. Jones Tex book,1852, 48. 29- F. Engels: L'Origine de la Familla de la

Proprete privéé et de L'Etat, etc. bracke 1931. Paris 1884 önsöz. 30- K, M, - F. E:Die Deutche ideologie, 239. 31- M.E: Keza 239, 32- K.MO "Einleitung zu einer Kritik der Politischen Ockonomie Önsöz" 33- F. Engels: L'Origine de la Famille Etc. I. Önsöz VIII-IX. 34- K.M, Einl. zu er Krit. Önsöz. 35- K, M, Der, Acht zehnte Biümaire des Louis Bonoparte 1852, 49. 36- F.E. L. Orig, de la Fam, Etc,1884 Önsöz, 37- F. E' Keza,1891 Önsöz; 38- K, M, Die Klasen Kampf in Frankreich 1850; 90. 39- K.M: Misere de la Philosophie, R. Proudhon'un "Sefaletin Felsefesi" eserine karşılık, e. c. 228; 40- K.M: Das Kapital, I. 680, 41- C, de Gobinau: İnsan ırklarının eşitsizliği üzerine denemeye giriş s. 36, 37. 42- Keza 43- Keza 44- G: "Die liebenden von Kandahar' Berlin, C. I, s. 6- s. 239, 240; 45- Keza, 49- A.T, Keza 14; 50- Keza 15. 51- Diogene,1956,13, s. 50; 52- Keza 43: 53- Keza; 54- D.1956; s. 48. 55 İ.M: Keza s, 50-51, 56- A, I: Toynbee 28, 57- A. I. Toy: "Bir Tarih Etüdü" C. VII, s,177; 58- C, I, St,: "La Pense Sauvage" Plon,1962; Paris; s. 328. 59- Keza s. 325, 60- C,L. S:an, yer, s, 228; 62- K. Marx: Das Kapital Nachwort zu Zweiten Auflage- XLVII. 62- C.L.S: Pen, sav. 95; 63- F.EO "L'origine de la Famille etc. II Önsöz XXI; 64- F.E: Keza XXV; 65- Mac Lennan: "Studres in Ancient History" 1886, s.140-146; 66-F.E: Corig Ete. LXV; 67- Keza, LX; 68- LXII Keza; 69- H.L. Wells: Esguise de L'Histoire Universelle, Payot, Paris. s. 74; 70- Keza, 71- Keza 74-1, 72- Keza, 73- H.G. Wells: Keza s. 75; 74- R.G: Bilan 280, 75- R.G278, 279; 76- R.G280, 77- 283, 79- 285, 80- Fried Engels: Dührig Bouleverse la science, ikinci Önsöz, Londra. 81- Leibzig 1939. 82- Bü. Dü. Aralık 1948; 83- Cumhuriyet, Nisan 1948; 84- L.S. 1162;85- Keza, 86- Gilgameş Destanı, Tabiet 11, 87- Maspero, Hist. Anc.9.140.,148; 88- Clio 136, 89- Clio 138; 90- H.C.152, 91- Ger- mania 21; 92- Germania 18, 93- Germania 18, 94- M. Prawdin, Cengiz Han, 95- Die Deutsche ideologie M.E.1, 237; 96- Der Achtzehnte Burumer des louis Bonaparte 1852, Stuttgart,1914; 97- Die Deutsche ideologie, s.10, 98- İ.H. Mukaddemat; 99- İ.H. Mukaddemei İbn-i Haldun "Faşlı Sâdis" s. 26 A. Cevdet tercümesi, Köprülü Kütüphanesi, 100- İ.H. Mukaddemat;101- Amold J. Toynbee: "Ce gue j'alessayé de faire" Diogene,13. Galimard 1956;103- K.M.İndrotuction a une critiguc de l'economie politigue,1928; Paris s. 305.104- K.M. Introd. ete, s. 306.105- K.M, Keza s, 306,106- K, M, Keza, s. 307;107- A.T. Une Etude de L'Histoire s.13.;108- K.M.Miserte de la Philosophie, reponse â la Philosophie de la Misere s.148:109, A. T. Keza,110- Keza s.14.111- Amedee Thierry c. II, s. 348;112- Keza s, 368;113- Arnold Toynbee: Keza,14;115- İ.H. Mukad. s. 24.115- Keza s. 25; 116- Keza s. 23.117- Fried Eng. L'org, Etc. 230- 232.118- İ.H.Mukad. s,18;119- İ, H. Mukad. s,19-20;120- Keza s, 25;121- Deutsche İdelogie;122- Keza s.10,17,18,19;123- K. I.135.

SOL PLATFORM

DOĞRUDAN DEMOKRATİK TARTIŞMA VE PAYLAŞIM PLATFORMU

www.solplatform.org